

FAUNABEHEERPLAN GRONINGEN 2024 - 2029

DEELPLAN VERGUNNING VRIJGESTELDE SOORTEN (voorheen landelijk vrijgestelde soorten)

- Zwarte Kraai
- Kauw
- Houtduif
- Canadese gans
- Konijn
- Vos

Door bestuur FBE Groningen vastgesteld d.d. 14-03-2024.

Stichting Faunabeheer Eenheid Groningen
Postbus 20
9300 AA Roden

Website : www.fbegroningen.nl

E-mail : info@fbegroningen.nl

INHOUD

1	DEELPLAN VERGUNNING VRIJGESTELDE SOORTEN 2024-2029	4
1.1	Faunabeheerplan Groningen 2024-2029	4
1.2	Algemeen	4
1.3	Omgevingswet (Ow)	4
1.4	Provinciale Omgevingsverordening (POV)	4
1.5	Doelomschrijving	5
1.6	Maatregelen	5
1.7	Verplichte registratie afschot	5
1.8	Jaarlijks verslag uitvoering Faunabeheerplan.	5
1.9	Staat van instandhouding	5
1.10	Uitgangspunten kwantitatieve gegevens	6
2	GROTE CANADESE GANS (BRANTA CANADENSIS CANADENSIS)	7
2.1	Algemeen	7
2.2	Overzomerende- en overwinterende Canadese gans	7
2.3	Groningen	7
2.4	Staat van instandhouding - Nederland	8
2.5	Staat van instandhouding in Groningen	10
2.6	Wettelijke status en Provinciaal beleid	13
2.7	/Schadehistorie en effectiviteit	13
2.8	Gevoerd beheer afgelopen periode	13
2.9	Beheermaatregelen	13
2.10	Conclusie	14
2.11	Schadebestrijding 2024-2029	14
3	HOUTDUIF (COLUMBA PALUMBUS)	15
3.1	Wettelijke status en Provinciaal beleid	15
3.2	Beschrijving voorkomen	15
3.3	Staat van Instandhouding - Nederland	15
3.4	Staat van instandhouding - Groningen	19
3.5	Schadehistorie en effectiviteit	23
3.6	Gevoerd beheer afgelopen periode	23
3.7	Conclusie	23
4	KAUW (CORVUS MONEDULA)	24
4.1	Algemeen	24
4.2	Kwantitatieve gegevens Nederland	24
4.3	Kwantitatieve gegevens Groningen	24
4.4	Staat van instandhouding van de kauw in Nederland	25
4.5	Staat van instandhouding van de kauw in Groningen.	29
4.6	Schadehistorie en effectiviteit	31
4.7	Gevoerd beheer afgelopen periode	31
4.8	Conclusie	31

5	KONIJN (ORYCTOLAGUS CUNICULUS).....	33
5.1	Voorkomen en trend.....	33
5.2	Voorkomen en trend in Groningen.....	34
5.3	Landelijke Staat van instandhouding	35
5.4	Staat van instandhouding in Groningen.....	35
5.5	Wettelijke status en Provinciaal beleid.....	37
5.6	Beschrijving van schade aan wettelijke belangen.	37
5.7	Gevoerd beheer periode 2018 t/m 2022	37
5.8	Conclusie	37
6	VOS (VULPES VULPES)	38
6.1	Algemeen	38
6.2	Voorkomen in Nederland	38
6.3	Voorkomen in Groningen	39
6.4	Staat van instandhouding - Nederland.....	39
6.5	Staat van instandhouding - Groningen	41
6.6	Beschrijving van schade aan wettelijke belangen.	43
6.7	Actieplan Weidevogels Groningen.....	46
6.8	Gevoerd beheer afgelopen periode	46
6.9	Maatregelen om predatie te voorkomen en/of te beperken.	46
6.10	Noodzaak duurzaam beheer.....	47
6.11	Escalatieladder.....	47
6.12	Beheermaatregelen, aard en omvang.	47
6.13	Conclusie	48
6.14	Beheermaatregelen, plaats en perioden.....	48
7	ZWARTE KRAAI (CORVUS CORONE).....	48
7.1	Algemeen	48
7.2	Wettelijk Belang	48
7.3	Kwantitatieve gegevens	48
7.4	Staat van instandhouding - Nederland.....	49
7.5	Staat van instandhouding - Groningen	51
7.6	Gevoerd beheer afgelopen periode	54
7.7	Schadehistorie en effectiviteit	54
7.8	Bescherming kwetsbare landbouwgewassen	55
7.9	Bescherming fauna (boerenlandvogels)	56
7.10	Conclusie	58
7.11	Schadebestrijding 2024-2029.	58
8	LITERATUURLIJST	59
9	KAARTBIJLAGE	61

1 DEELPLAN VERGUNNING VRIJGESTELDE SOORTEN 2024-2029

1.1 Faunabeheerplan Groningen 2024-2029

Dit deelplan maakt onderdeel uit van het Faunabeheerplan Groningen 2024-2029. Dit deelplan behandelt de schadebestrijding van vergunning vrijgestelde soorten, voorheen onder de Wet natuurbescherming (Wnb) bekend als landelijk vrijgestelde soorten.

1.2 Algemeen

De Omgevingswet (Ow) en in deze de Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) het Besluit activiteit leefomgeving (Bal) geeft de minister de mogelijkheid om beschermde soorten onder de vogelrichtlijn (VR) en andere soorten die niet in hun voortbestaan worden bedreigd of dat gevaar lopen en die in het gehele land schade veroorzaken als vergunningsvrije soorten aan te wijzen. Met deze aanwijzing op grond van art. 11.43 en 11.44 Bal (soorten VR) en 11.57 en 11.58 Bal (konijn en vos) zijn deze soorten vergunningvrij als bedoeld in art 11.37 Bal (VR) en 11.46 Bal (HR) voor handelingen op door de grondgebruiker gebruikte gronden, dan wel in of aan door hem gebruikte opstallen, ter voorkoming van in het lopende of daaropvolgende jaar dreigende schade op deze gronden, in of aan deze opstallen, of in het omringende gebied.

Op het moment van vaststelling van dit Faunabeheerplan door de FBE Groningen zijn dit de de soorten:

- Canadese gans (*Branta canadensis* en *Branta hutchinsii hutchinsii*);
(De Kleine Canadese gans (*Branta hutchinsii hutchinsii*) komt in Groningen niet of nauwelijks voor en wordt verder in dit plan dan ook niet behandeld)
- Houtduif (*Columba palumbus*);
- Kauw (*Corvus monedula*);
- Konijn (*Oryctolagus cuniculus*);
- Vos (*Vulpes vulpes*);
- Zwarte kraai (*Corvus corone corone*).

1.3 Omgevingswet (Ow)

In de wet staat vermeld dat bij de aanwijzing van voor de landelijke vrijstelling in aanmerking komende dieren is getoetst of is voldaan aan het wettelijke vereiste dat het moet gaan om dieren van soorten die landelijk schade veroorzaken. Ook is getoetst of een vrijstelling voor de betrokken dieren is te rechtvaardigen in het licht van de wettelijke vereisten voor het toelaten van afwijkingen van de wettelijke verbodsbepalingen. Het moet derhalve gaan om soorten die niet in hun voortbestaan worden bedreigd of dat gevaar lopen, en de schade die dieren van de betrokken soorten veroorzaken moet behoren tot de typen schade, genoemd in artikel Artikel 11.44 lid 2 sub c; artikel 11.52 lid 2 sub c en artikel 11.58 lid 2 sub c Bal. Voor alle aan te wijzen soorten geldt daarnaast als vereiste dat er geen reële alternatieven beschikbaar zijn in de vorm van effectieve middelen of methoden om de betrokken schade te voorkomen zónder overtreding van de verbodsbepalingen, bijvoorbeeld effectieve middelen voor het weghouden of verjagen van de betrokken vogels en andere dieren

De wet schrijft voor dat het bestrijden van schadeveroorzakende dieren door grondgebruikers wordt uitgevoerd volgens het faunabeheerplan dat voor het betrokken gebied door de faunabeheereenheid is vastgesteld. Art.11.63 lid 1.Bal.

1.4 Provinciale Omgevingsverordening (POV)

In de Omgevingsverordening Groningen¹ (hoofdstuk 7) zijn nadere regels gesteld aan een faunabeheerplan. Dit faunabeheerplan voldoet aan deze regels.

¹ <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR706194>

1.5 Doelomschrijving

Schadepreventie en schadebestrijding

Door het gebruik van de van vergunning vrijgestelde soorten worden in de wet genoemde vormen van schade beperkt, dan wel wordt schade voorkomen in de nabije toekomst of in omliggende gebieden. Door het uitvoeren van schadepreventie en -bestrijding blijft de werkelijke en geregistreerde schade laag. Bij onvoldoende mogelijkheden tot schadebestrijding zal de schade toenemen. Het onderliggende faunabeheerplan moet de grondgebruiker de ruimte bieden om een laag schadeniveau te handhaven of te bereiken.

1.6 Maatregelen

De passende en doeltreffende maatregelen die een grondgebruiker kan (laten) nemen ter voorkoming dan wel beperking van schade door vergunning vrijgestelde soorten, zijn verschillende visuele en akoestische middelen, zoals laserpistolen, vogelverschrikkers, vlaggen, linten, ballonnen, vliegers, afweerpistolen en knalapparaten (Bij12, Faunaschade Preventie Kit²). Zowel visuele als akoestische middelen werken maar gedurende een korte periode, daarna wennen de dieren eraan. Door deze middelen af te wisselen wordt de effectiviteit verhoogd en gewenning zoveel mogelijk voorkomen. Verjagingsmethoden in combinatie met aan verjagen ondersteund afschot werken effectiever en voorkomen gewenning (Buij e.a. 2018).

1.7 Verplichte registratie afschot

Op grond van Artikel 6.3 lid 4 Ob is de jager verplicht het aantal door hem of haar gedode dieren te registreren. De jager is verplicht gedode dieren te melden binnen het betreffende veld, naar aantallen en datum. De jachtaktehouder kan, voor zover hij/zij in gezagsverhouding staat tot de jachthouder, de registratie van afschot ook laten uitvoeren door de jachthouder. De registratie van afschot vindt voortdurend plaats, maar minimaal eens per kwartaal in het Faunaregistratiesysteem³ (FRS). De gegevens zijn o.a. noodzakelijk voor monitoring, publicatie en het volgende faunabeheerplan.

1.8 Jaarlijks verslag uitvoering Faunabeheerplan.

Jaarlijks wordt verslag gemaakt en gerapporteerd aan Gedeputeerde Staten van Groningen⁴. Het verslag waarin afschot- en trendgegevens zijn opgenomen wordt geplaatst op de website⁵ van de FBE.

1.9 Staat van instandhouding

De staat van instandhouding van een soort wordt volgens de wet (Bijlage 1 Bal) als gunstig beschouwd indien:

1. uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin deze voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en
2. het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en
3. er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

Uit een uitspraak van de Raad van State (ECLI:NL:RVS:2021:745 d.d. 7 april 2021) volgt dat voor de bepaling van de staat van instandhouding de definitie uit artikel 1.1 van de Wet natuurbescherming maatgevend is (nu Bijlage 1. Bal) . In dit faunabeheerplan wordt op grond van de drie aspecten van deze definitie een conclusie over de staat van instandhouding getrokken. Om deze drie aspecten te kunnen beoordelen, is het nodig om eerst de referentiewaarden die bij de beoordeling worden gehanteerd, te bepalen.

² <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/schade-voorkomen/>

³ <https://www.faunaregistratie.nl/Default.aspx?ReturnUrl=%2f>

⁴ Op grond van Artikel 6.3 lid 3 Ob en Artikel 6.3 lid 5 Ob

⁵ <https://Groningen.faunabeheereenheid.com/jaarverslagen/>

In Nederland worden de waarden in de jaren waarin de richtlijnen (Vogelrichtlijn voor vogels en Habitatrichtlijn voor andere beschermde soorten) in werking zijn getreden gezien als gunstige referentiewaarden van de aspecten van de staat van instandhouding mits deze waarden volgens experts een duurzaam voortbestaan van de soort waarborgen (Bastmeijer 2018).⁶ De Vogelrichtlijn is in werking getreden op 7 april 1981.⁷ Over het algemeen wordt daarom 1981 als referentiejaar gebruikt voor de beoordeling van de staat van instandhouding.

Voor een nadere invulling van de elementen van de wettelijke definitie van de staat van instandhouding, gebruiken wij de richtlijnen die de Europese Commissie in 2017 heeft gepubliceerd voor de nationale rapportages ex artikel 12 Vogelrichtlijn en artikel 17 Habitatrichtlijn (DG Environment 2017a, 2017b). Omdat in de Vogelrichtlijn het begrip staat van instandhouding niet nader omschreven is, gebruiken wij voor een aantal elementen ook in het geval van een vogel de richtlijnen voor rapportage onder de Habitatrichtlijn. De Europese Commissie levert richtlijnen, maar uiteindelijk bepaalt een lidstaat de waarden van de gunstige referentie voor het eigen land.

Uit de wettelijke formulering van de definitie van de staat van instandhouding blijkt dat het toekomstperspectief voor alle drie de aspecten in de beoordeling meegewogen dient te worden. Dit volgt ook uit de richtlijnen van de Europese Commissie (tabel 25 in DG Environment 2017b). In deze richtlijnen wordt voor het toekomstperspectief een horizon van 12 jaar aangehouden.

1.10 Uitgangspunten kwantitatieve gegevens

Gelet op de kamerbrief van de minister van Natuur en Stikstof op 14 april 2023⁸ (Verzamelbrief soortenbeleid) is in dit Deelplan Vergunning Vrijgestelde Soorten voor de kwantitatieve van de betreffende soorten gebruik gemaakt van de resultaten/beoordelingen van de volgende rapporten:

- Zoogdierenvereniging: Norren, E. van en J. Dekker, 2021. Achteruitgang van haas en konijn sinds 1950, Oorzaken en beschermingsmogelijkheden. Rapport 2020.24. Zoogdierverseniging, Nijmegen⁹.
- WEnR: Ter Harmsel, R., R.J. Bijlsma, E. van der Grift, N. Villing, M. van Eupen, L. Biersteker & S. Los, 2022. Staat van instandhouding haas en konijn. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Rapport 3153¹⁰.
- Sovon: Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de landelijke vrijstellingslijst. Sovon-rapport 2022/37. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.¹¹
- Sovon: Kerninformatie jachtsoorten per provincie. notitie nr. 2022.130d - Houtduif¹²
- Ter Harmsel, R., N. Villing, M. van Eupen, & L. Biersteker, 2022. Staat van instandhouding vos. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Rapport 3190. 40 blz.; 5 fig.; 2 tab.; 58 ref

⁶ Zie ook de Toelichting op de Wijziging van de Regeling Natuurbescherming d.d. 22 juni 2022 (Staatscourant 2022, nr. 19875).

⁷ Artikel 18 Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de raad van 30 november 2009

⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/04/04/verzamelbrief-soortenbeleid>

⁹ [https://www.zoogdierverseniging.nl/sites/default/files/2022-](https://www.zoogdierverseniging.nl/sites/default/files/2022-03/2020.24%20Achteruitgang%20haas%20en%20konijn%20sinds%201950.pdf)

[03/2020.24%20Achteruitgang%20haas%20en%20konijn%20sinds%201950.pdf](https://www.zoogdierverseniging.nl/sites/default/files/2022-03/2020.24%20Achteruitgang%20haas%20en%20konijn%20sinds%201950.pdf)

¹⁰ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-0a6eb0994e1be351351bd6ea1162580b94a90c20/pdf>

¹¹ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-0a27133b49deb074fe93cc481cd91bbf89bb2840/pdf>

¹² <https://stats.sovon.nl/pub/publicatie/21369>

2 GROTE CANADESE GANS (BRANTA CANADENSIS CANADENSIS)

2.1 Algemeen

De grote Canadese gans wordt in dit deelplan verder aangeduid met Canadese gans.

De Canadese gans is beschermd op grond van de Europese Vogelrichtlijn en de Wet (Ow).

Deze soort is niet als instandhoudingsdoelstelling van Natura 2000-gebieden opgenomen. Voor de Canadese gans geldt een vergunning vrijstelling tot afschot bij dreigende schade gedurende het hele jaar.

2.2 Overzomerende- en overwinterende Canadese gans

Overzomerende Canadese ganzen

De broedpopulatie bestaat uit nazaten van losgelaten of ontsnapte vogels. De eerste broedgevallen, vanaf 1974, mislukten veelal door afschot en versterking. Dit hield de stormachtige kolonisatie van Nederland echter niet tegen. Deze vond in eerste instantie plaats vanuit verspreidingskernen zoals in Noord- en Zuid-Holland en het westen en midden van Noord-Brabant. Nog steeds zijn deze provincies goed voor minstens de helft van de broedpopulatie. Deze omvatte rond 2000 al 1200 paren en groeide daarna sterk door. Door het optreden van ondersoorten, hybriden en nakomelingen van mengparen (bijvoorbeeld met brandgans of grauwe gans) vertoont een deel van de Canadese ganzen 'onzuivere' kenmerken.

Zie de kaart in figuur 1 voor de verspreiding van de Canadese gans.

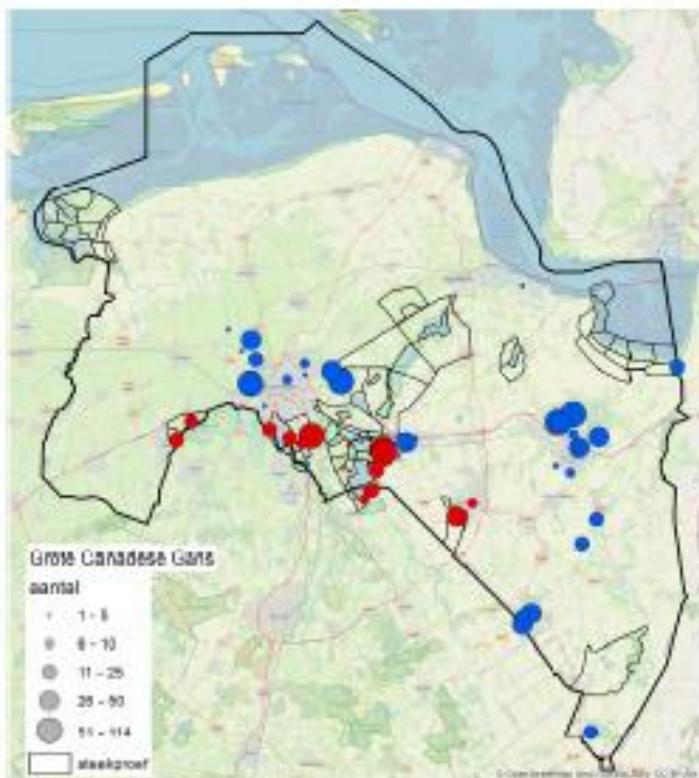
Overwinterende Canadese ganzen

Vóór het ontstaan van een eigen broedpopulatie waren Canadese ganzen alleen in strenge winters, zoals 1978/79, in noemenswaardige aantallen aanwezig. Het ging dan om Zweedse vogels. Zulke invasies worden niet meer vastgesteld of verdringen in de snel gegroeide eigen populatie. Deze betreft grotendeels standvogels, 's winters aangevuld met vogels uit aangrenzende landen. Recent in Nederland geringde vogels zijn overigens wel teruggevonden tot in Zuid-Zweden. De belangrijkste verplaatsingen vinden plaats in de ruiperiode in juni, als vogels uit omringende landen in Nederland komen ruïen, maar tegelijk vanuit Nederland ook rui-trek naar elders optreedt. De landelijke aantallen zijn vooral vanaf 1995 sterk toegenomen. De groepen zijn het grootst in de nazomer en de herfst, wanneer de ganzen veelal oogstresten op akkers bezoeken. In de loop van de winter vallen de meeste groepen uiteen. Tussen juni en augustus ontstaan rui-concentraties tot enkele duizenden vogels op grote open wateren.

2.3 Groningen

Een succesvol broedgeval in Haren in 1985 was het begin van de vestiging van de Canadese gans als broedvogel in Groningen (Nienhuis 2000). De Canadese Gans komt in de provincie Groningen vooral voor ten zuiden van het Van Starckenborghkanaal en het Eemskanaal. Relatief hoge dichtheden vinden we aan de westkant van de stad Groningen en bij Haren (Voslamber & Koffijberg 2017). In de provincie Groningen broeden tegenwoordig omstreeks 750 paar grote Canadese ganzen.¹³ Na de broedtijd concentreren de Canadese ganzen zich in voor hen veilige gebieden om te ruïen. Bij het Leekstermeer, rond de stad Groningen, bij Haren, Hoogezand, Veendam, Wildervank, Winschoten en Stadskanaal zijn of waren ruïegroepen. In Groningen tijdens de rui geringde exemplaren werden teruggezien in België, Duitsland, Denemarken, Noorwegen en Zweden, wat aangeeft dat de ruïepopulatie in Groningen een internationaal karakter heeft. Zowel ruïende als broedende Canadese Ganzen zijn in de provincie Groningen in sterke mate gebonden aan stedelijke omgeving (Voslamber & Koffijberg 2017).

¹³ <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1661/?prov=GR>

Figuur 1 Verspreiding van Canadese ganzen in Groningen bij een gebiedsdekkende telling in juli 2021 (Koffijberg & de Boer 2023). Rood: binnen steekproefgebied. Blauw: buiten steekproefgebied.

2.4 Staat van instandhouding - Nederland

Vanuit het perspectief van de geïntroduceerde populatie bezien wordt de situatie van de geïntroduceerde populatie van de Canadese Gans als jaarrond aanwezige soort als **gunstig** beoordeeld. Zie Sovon-rapport 2022-37 Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de landelijke vrijstellingslijst.

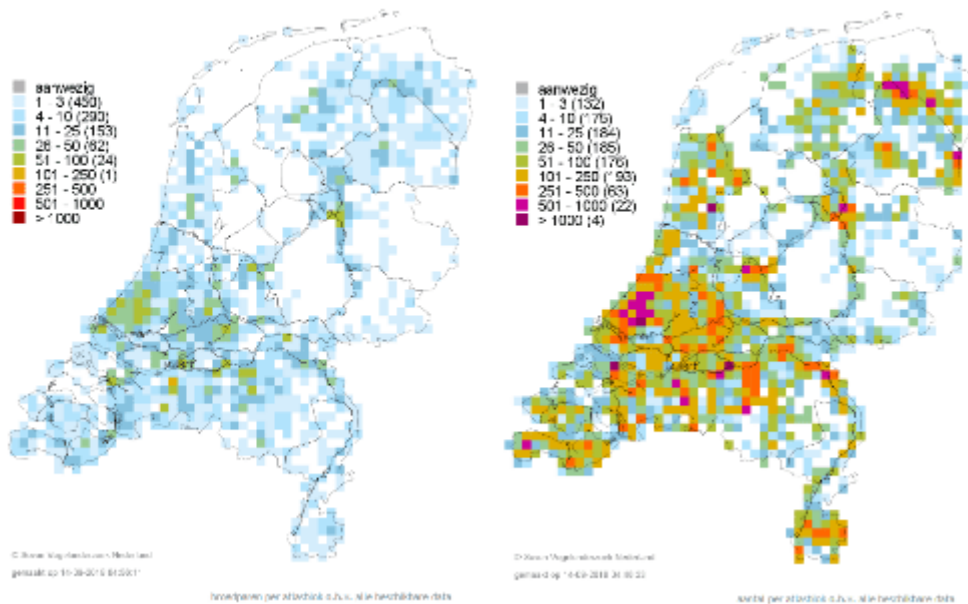
Beoordeling Staat van Instandhouding van de Candese gans in Nederland				
Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomstperspectief	Totaal
gunstig	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig

Figuur 2 Beoordeling staat van instandhouding van de Canadese gans in Nederland Bron: Sovon.

De beoordeling wordt hierna nader toegelicht voor de vier relevante aspecten.

Element 1. Verspreiding.

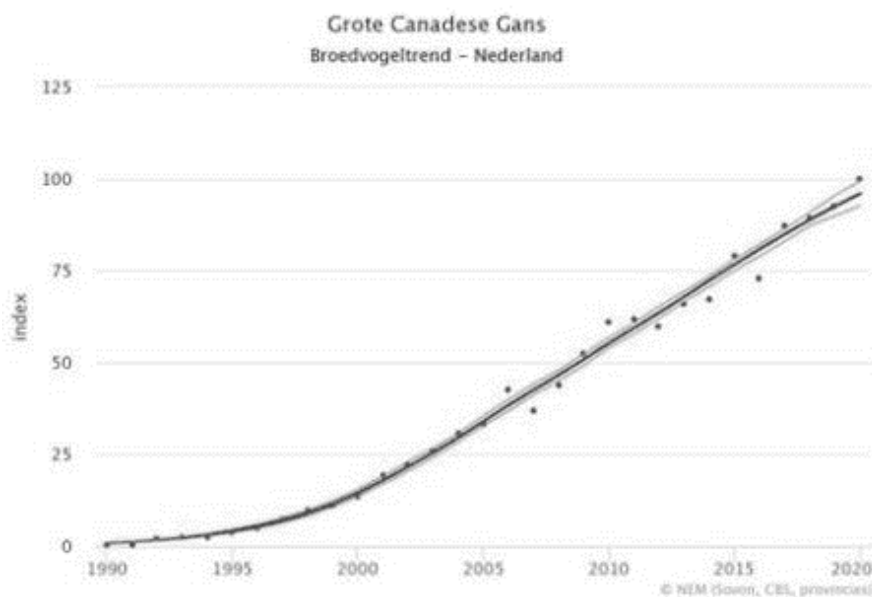
Het verspreidingsgebied is sinds de jaren zeventig zeer veel ruimer geworden, waarmee dit aspect, vanuit de geïntroduceerde populatie bezien als **gunstig** beoordeeld kan worden.

Figuur 3: Verspreiding van de grote Canadese gans als broed- en als niet-broedvogel in Groningen (bron: <http://www.vogelatlas.nl/atlas/soorten/soort/1661>)

Element 2. Populatie.

De Canadese Gans neemt exponentieel toe (figuur 4). De huidige populatieomvang kan niet tegen een gunstige referentiewaarde worden afgezet. Er is namelijk geen periode te definiëren waarin de natuurlijke omstandigheden voor de soort (feitelijk een exoot, formeel een dwaalgast) gunstig waren, terwijl ook de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn niet gehanteerd kan worden; er was rond 1980 geen sprake van een bestendige populatie (DG Environment 2017). Alhoewel het hanteren van een duurzaamheidsnorm voor een geïntroduceerde populatie waarschijnlijk niet aan de orde is kan gesteld worden dat de huidige broedaantallen boven de duurzaamheidsgrens komen, te weten meer dan >500 paar (afgeleid van Bijlsma et al. 2019). Vanuit de geïntroduceerde populatie bezien wordt het aspect populatie als **gunstig** beoordeeld.

Figuur 4 Broedvogeltrend Canadese gans vanaf 1990. Bron: Sovon

Element 3. Leefgebied.

De sterke populatiegroei duidt erop dat de omvang en kwaliteit van het leefgebied ruime voldoende om het aantal vogels op ten minste het huidige niveau in stand te houden. Dit aspect wordt als **gunstig** beoordeeld.

Element 4. Toekomstperspectief.

De korte termijntrend van de Grote Canadese Gans duidt op een sterke toename. Er is – naast populatiebeperkende maatregelen – geen mechanisme denkbaar dat op korte termijn zou resulteren in het tot staan brengen van de groei. Dit aspect wordt als **gunstig** beoordeeld.

2.5 Staat van instandhouding in Groningen

De gunstige referentie voor de Canadese gans als broedvogel is niet de toestand in het jaar 1981, aangezien er toen nog geen Canadese ganzen in Groningen broeden. Wij beschouwen 250 broedpaar Canadese ganzen als de gunstige referentie en adviseren als ondergrens voor een levensvatbare populatie het aantal van 500 reproducerende eenheden. Bij de Canadese gans komt dat neer op 250 broedparen.

De gunstige referentie voor de Canadese gans als niet-broedvogel is ook niet de toestand in het jaar 1981, aangezien er toen nog nauwelijks Canadese ganzen in Groningen pleisterden. Wij beschouwen 1.000 pleisterende Canadese ganzen als de gunstige referentie.

Zie voor de systematiek van de beoordeling van de staat van instandhouding par. 1.9

Beoordeling

Het is gebruikelijk om de staat van instandhouding van een vogel apart te beoordelen als broedvogel én als niet-broedvogel (Ministerie van LNV 2006). Dit is zinvol als de broedvogelpopulatie en de niet-broedvogelpopulatie verschillen. Dat is bijvoorbeeld het geval als exemplaren van buiten naar het gebied trekken en daar overwinteren of ruïen. In Groningen is dat het geval (Voslamber 2011). Bij de beoordeling van de staat van instandhouding kijken we apart naar broedvogels en niet-broedvogels. In aansluiting op de landelijke beoordeling is vanuit het perspectief van de geïntroduceerde populatie bezien, de situatie van de geïntroduceerde populatie van de Canadese Gans als jaarrond aanwezige soort als **gunstig** te beschouwen.

Beoordeling Staat van Instandhouding van de Canadese gans in Groningen				
Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomstperspectief	Totaal
gunstig	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig

Figuur 5 Beoordeling van de staat van instandhouding van de Canadese gans in Groningen. Bron: Sovon

Element 1. Verspreiding

Voor het element verspreiding geldt dat vergelijking met 1981 niet mogelijk is omdat de Canadese gans toen nog niet in Groningen broedde.

Ontwikkeling

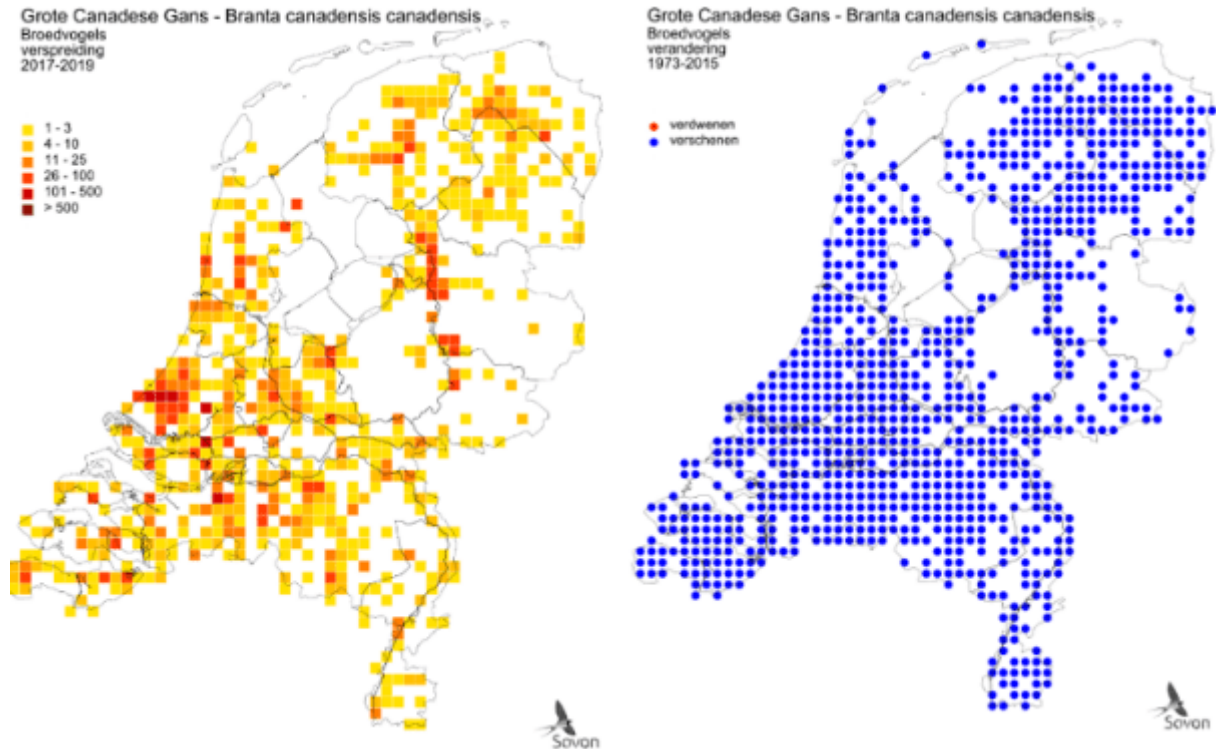
Sinds de vestiging als broedvogel eind jaren tachtig is de verspreiding in Groningen sterk toegenomen.

Toekomstperspectief

Voor de komende twaalf jaar wordt een verdere uitbreiding van de Canadese gans in Groningen verwacht.

Bij verspreiding gaat het om het actuele verspreidingsgebied van de Canadese gans vergeleken met het verspreidingsgebied in 1981. Volgens richtlijnen van de Europese Commissie dienen de Lidstaten de verspreiding per 10x10 km-hok te bepalen (DG Environment 2017a).

Conclusie verspreiding: gezien het voorgaande is het element verspreiding voor Groningen als **gunstig** te beschouwen.

Figuur 6 Verspreidingskaarten Candese gans, links 2017-20219 en rechts 1973-2015. Bron: Sovon

Element 2. Populatie.

Element 2 (populatiodynamische gegevens) wordt afgemeten aan omvang en aantaltrend van de populatie. De gunstige referentie voor de Canadese gans in Groningen is een populatie van minimaal 250 broedpaar.

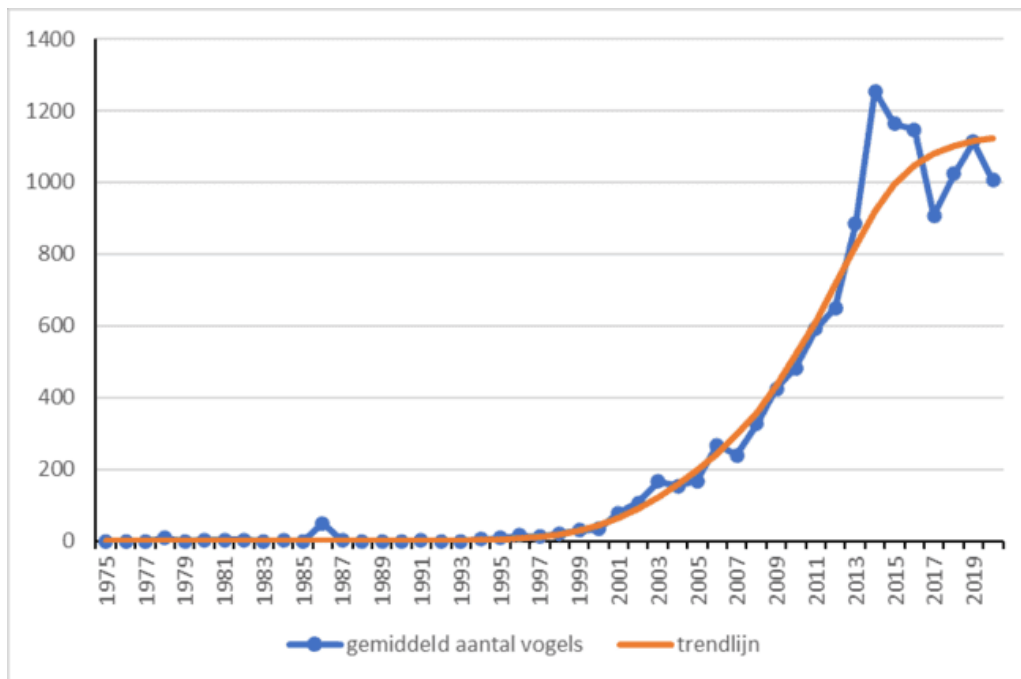
Ontwikkeling

Er broeden tegenwoordig meer dan 250 paar Canadese ganzen in Groningen.

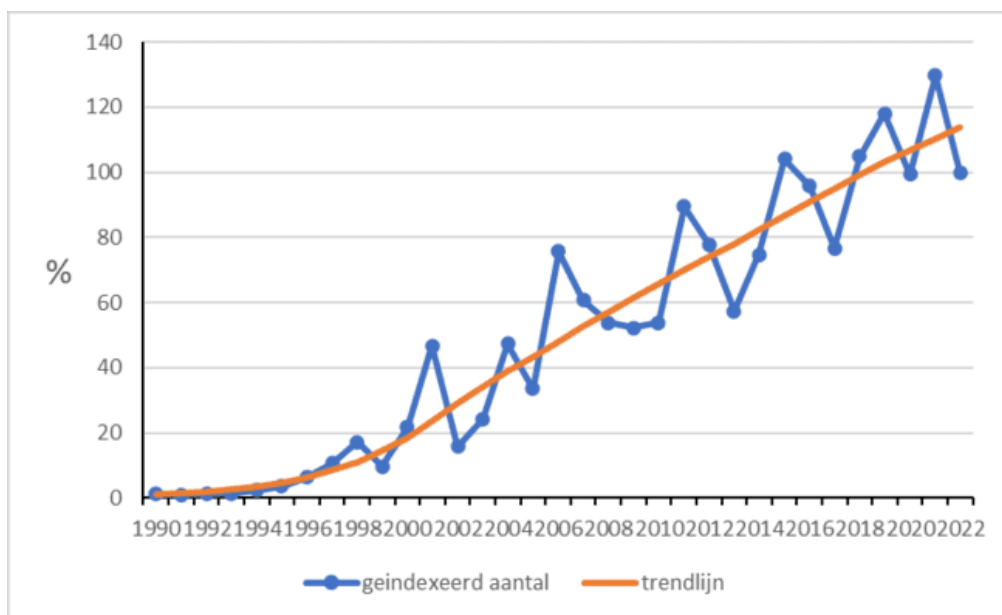
Toekomstperspectief

Het aantal in Groningen broedende Canadese ganzen stijgt nog steeds (figuur 6-5). Wij verwachten dat het aantal broedende Canadese ganzen de komende twaalf jaar verder zal stijgen.

Conclusie populatie: gezien het voorgaande is het aspect populatie voor Groningen als gunstig te beschouwen.

Figuur 7 . Aantalsontwikkeling van de grote Canadese gans in Groningen in monitoringgebieden van het Meetnet Watervogels 1975-2020 Bron: Sovon

Figuur 8 Geïndexeerde aantalsontwikkeling van in Groningen broedende grote Canadese ganzen 1990-2022 (2022 op 100% gesteld) Bron: Sovon

Element 3. Leefgebied.

Element 3 (in termen van het Besluit kwaliteit leefomgeving 'habitat') is het leefgebied, inclusief alle condities die een soort tijdens zijn levensloop en seizoenscyclus nodig heeft (DG Environment 2017b).

Ontwikkeling

Het leefgebied van de Canadese gans in Groningen is voor deze soort gunstig. De agrarische graslanden bieden een overvloed aan voedsel.

Toekomstperspectief

Naar verwachting zal het voedselaanbod voor Canadese ganzen de komende twaalf jaar niet wezenlijk verslechteren. Het toekomstperspectief in Groningen is als gunstig te beschouwen.

Conclusie leefgebied: gezien het voorgaande is het aspect leefgebied voor Groningen als gunstig te beschouwen.

Element 4. Toekomstperspectief.

Het aantal in Groningen broedende Canadese ganzen stijgt nog steeds. Het is te verwachten dat het aantal broedende Canadese ganzen de komende twaalf jaar verder zal stijgen. Dat geldt ook voor het aantal exemplaren in najaar en winter. Hiermee is dit element als **gunstig** te beschouwen.

Totaalbeoordeling

Alle vier aspecten van de staat van instandhouding zijn beoordeeld als gunstig. Hierdoor is de totaalbeoordeling voor de staat van instandhouding van de Canadese gans in Groningen als gunstig te beschouwen.

2.6 Wettelijke status en Provinciaal beleid

Omgevingswet (Ow)

In de Ow is de grote Canadese gans een beschermde inheemse diersoort, als ook geplaatst op de lijst van Vergunningvrijgestelde soorten. De grote Canadese ganzen kunnen het gehele jaar geschoten worden ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen.

Groninger Ganzenakkoord 2023-2029.

Op 25 april 2023 hebben GS van Groningen het Groninger Ganzenakkoord 2023-2029¹⁴ vastgesteld. Dit akkoord is de opvolger van het ganzenakkoord 2014-2019. In het akkoord 2023-2029 is vastgelegd hoe om te gaan met de problematiek en de verantwoordelijkheid t.a.v. ganzen in de provincie Groningen. De Canadese gans is onder de rubriek standganzen opgenomen in het akkoord. Voor standganzen geldt in het akkoord het planmatig voorkomen van verdere groei van populaties en het zoveel mogelijk beperken en voorkomen van schade.

2.7 Schadehistorie en effectiviteit

Op grond van de beleidsregels van de provincie Groningen komen soorten die vergunning vrijgesteld zijn niet voor een tegemoetkoming faunaschade in aanmerking. Hierdoor zijn er weinig tot geen schadegegevens bekend en is er weinig over de effectiviteit van beheermaatregelen op de omvang van de schade voor de Canadese gans in Groningen.

Gelet op de mate van schadebestrijding in de afgelopen beheerperiode is het zeer aannemelijk dat de gewasschade door Canadese ganzen in Groningen beperkt is gebleven.

2.8 Gevoerd beheer afgelopen periode

Op grond van de landelijke vrijstelling (Wnb) zijn in alle Groningse WBE werkgebieden¹⁵ Canadese ganzen geschoten, zie onderstaand overzicht.

jaar	2019	2020	2021	2022	2023
afschot	893	786	674	331	455

Figuur 9 overzicht afschot Canadese ganzen in Groningen, periode 2019 t/m 2023, uitgevoerd in alle WBE's. Bron: FRS

2.9 Beheermaatregelen

Canadese ganzen kunnen schade aanrichten in onder meer grasland, graszaad, suikerbieten en aardappelen. Maar ook bij andere akkerbouwgewassen, vollegrondsgroenten en bloem(bol)gewassen kan schade ontstaan. Afhankelijk van de soort graast een gans zeven tot twaalf uur per dag. Hij werkt dan een halve tot een hele kilo gras naar binnen. Ganzen moeten zoveel eten omdat hun spijsvertering niet efficiënt werkt. (Bron: BIJ12)

¹⁴ <https://groningen.faunabeheereenheid.com/wp-content/uploads/sites/2/2023/06/Ganzenakkoord-Groningen-2023-2029.pdf>

¹⁵ <https://groningen.faunabeheereenheid.com/wildbeheereenheden/>

Op basis van de algemene aanwezigheid van Canadese ganzen in Groningen en het gedrag van Canadese ganzen is het zeer aannemelijk dat voor het komende Faunabeheerplanperiode 2024-2029 (dreigende) schade door de soort is te voorzien.

Escalatieladder met betrekking tot voorkomen of beperken van schade aan landbouwgewassen en beschermde flora door Canadese ganzen

Inzet van preventieve middelen en methoden voor weren en verjagen (inclusief persoonlijke verjaging) en bejaging¹⁶. Dit is vooral van belang tijdens de meest kwetsbare perioden van het gewas (pas ingezaaid gras en graan).

Bij12 Faunazaken heeft voor schadeveroorzakende diersoorten een Faunaschade Preventiekit¹⁷ opgesteld. In de preventiekit wordt per diersoort, per gewas en per periode aangegeven welke preventieve maatregelen het meest effectief zijn.

Op de website van BIJ12, bij de uitleg van de preventiekit, wordt ook aangegeven dat de preventieve maatregelen slechts gedurende een korte periode werken. Aanbevolen wordt om verschillende preventieve (werende) middelen af te wisselen en te combineren met persoonlijke verjaging en bejaging ter voorkoming van gewinning en ter verhoging van de effectiviteit van weren en verjagen. Dit komt overeen met het rapport “*Overzicht onderzoek schadesoorten in Nederland en leidraad beoordeling onderzoek wildschade*” (Buij et al 2018)¹⁸ waarin wordt geconstateerd dat met name actief verjagen, zeker als het gaat om gecombineerde verjaagacties, effect hebben, maar dat er na verloop van tijd gewinning lijkt op te treden. In dat verband legt dit rapport een verband met een (verhoogde) effectiviteit van verjagen, indien ook gecombineerd wordt met verjagen met ondersteunend afschot.

In de BIJ12 preventiekit module ganzen¹⁹ worden preventieve maatregelen genoemd om (Canadese) ganzen te weren van gewaspercelen. De preventieve maatregelen (visueel en/of akoestisch) hebben vaak slechts kortdurend het gewenste effect. Net als veel andere soorten wennen ook ganzen aan deze middelen als blijkt dat er geen werkelijke dreiging van uitgaat. De preventieve maatregelen kunnen niet voorkomen dat Canadese ganzen invallen op percelen met landbouwgewassen en veel schade veroorzaken.

2.10 Conclusie

- Dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat, zoals Artikel 7.8a en Artikel 8.74j Bkl en Artikelen 11.44 Bal voorschrijft, om te voorkomen dat Canadese ganzen belangrijke schade veroorzaken aan landbouwgewassen en beschermde flora.
- Zonder ondersteunend afschot treedt er bij Canadese ganzen een gewinning op met betrekking tot de inzet van preventieve middelen en methoden
- Dat de combinatie van weren, verjagen en aan verjagen ondersteunend afschot van Canadese ganzen op grond van de vergunning vrijgestelde soorten nodig is voor het voorkomen en/of beperken van schade aan landbouwgewassen en beschermde flora.
- Dat de inzet van de omschreven middelen en methoden in Groningen niet zal leiden tot een verslechtering van de staat van instandhouding van de Canadese ganzen.

2.11 Schadebestrijding 2024-2029

Voor de duur van het Faunabeheerplan 2024-2029 kunnen grondgebruikers in het werkgebied van de FBE Groningen gebruik maken van schadebestrijding Canadese ganzen op grond van de vergunningvrije soorten als bedoeld in art. 11.41 Bal. Met als doel door Canadese ganzen veroorzaakte belangrijke schade aan gewassen te voorkomen en/of te beperken.

¹⁶ Noot, met bejagen wordt hier bedoeld: verjagen met aan verjagen ondersteunend afschot

¹⁷ <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/schade-voorkomen/>

¹⁸ <http://edepot.wur.nl/453180>

¹⁹ <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/schade-voorkomen/module-ganzen/>

3 HOUTDUIF (COLUMBA PALUMBUS)

3.1 Wettelijke status en Provinciaal beleid

De houtduif is een beschermde inheemse diersoort, als ook een aangewezen wildsoort, waarop de jacht geopend is (Artikel 8.3 lid 4 Ow). De jacht op houtduiven is geopend van 15 oktober tot en met 31 januari. Daarnaast kunnen houtduiven het gehele jaar geschoten worden op basis van de vergunning vrijgestelde soorten op grond van het Bal.

3.2 Beschrijving voorkomen.

Buiten broedtijd

Houtduiven zijn het hele jaar in Nederland aanwezig. In de winter wordt de eigen populatie, grotendeels standvogels, aangevuld door Duitse en Scandinavische vogels. De winteraantallen zijn het hoogst op de zandgronden, waar ook slaappleaatsen van vele duizenden Houtduiven zijn. De winteraantallen worden deels bepaald door de hoeveelheid voedsel (eikels, beukennotjes, overgebleven graan en mais) en kunnen van jaar op jaar sterk verschillen. De trek is vooral opvallend ten zuidoosten van de lijn Enschede-Eindhoven. Tussen half oktober en half november noteren trektellers hier soms tienduizenden Houtduiven (of zelfs meer) per dag. De voorjaars trek, waarbij de aantallen veel lager zijn, speelt zich hoofdzakelijk in maart af.

Broedtijd

Houtduiven ontbreken alleen in de meest boomloze landschappen. De dichtheden zijn het hoogst in kleinschalig agrarisch cultuurland en stedelijk gebied. In grote bosgebieden is de Houtduif vaak schaars. Sinds ongeveer 1975 namen de aantallen in bossen en soms ook cultuurland op de zandgronden af. Vermindering van voedselaanbod, onder andere door de omschakeling van graanteelt op maïsverbouw, was de vermoedelijk belangrijkste factor. Tegelijkertijd namen de aantallen in stedelijk gebied sterk toe. De soort is hier tegenwoordig een van de talrijkste broedvogels. Hij is de Turkse Tortel, die stedelijk gebied eerder koloniseerde, in veel gebieden voorbijgestreefd.

3.3 Staat van Instandhouding - Nederland

Totaalbeoordeling.

De landelijke Staat van Instandhouding van de Houtduif als broedvogel is matig ongunstig vanwege een matige afname van de broedpopulatie (Figuur 13).

Beoordeling Staat van Instandhouding van de houtduif als broedvogel in Nederland				
Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomstperspectief	Totaal
gunstig	matig ongunstig	gunstig	gunstig	matig ongunstig

Figuur 10 Beoordeling staat van instandhouding van de houtduif als broedvogel in Nederland (Sovon, 2023)

De Staat van instandhouding voor de houtduif in Nederland als niet-broedvogel is beoordeeld als zeer ongunstig vanwege een sterk afnemende populatietrend (zie figuur 14).

Beoordeling Staat van Instandhouding van de houtduif als niet-broedvogel in Nederland				
Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomstperspectief	Totaal
gunstig	zeer ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	zeer ongunstig

Figuur 11 Beoordeling landelijke staat van instandhouding van de Houtduif als niet-broedvogel (Sovon, 2023)

De totaalbeoordeling wordt hierna nader toegelicht voor de vier relevante aspecten.

Element 1. Verspreiding.

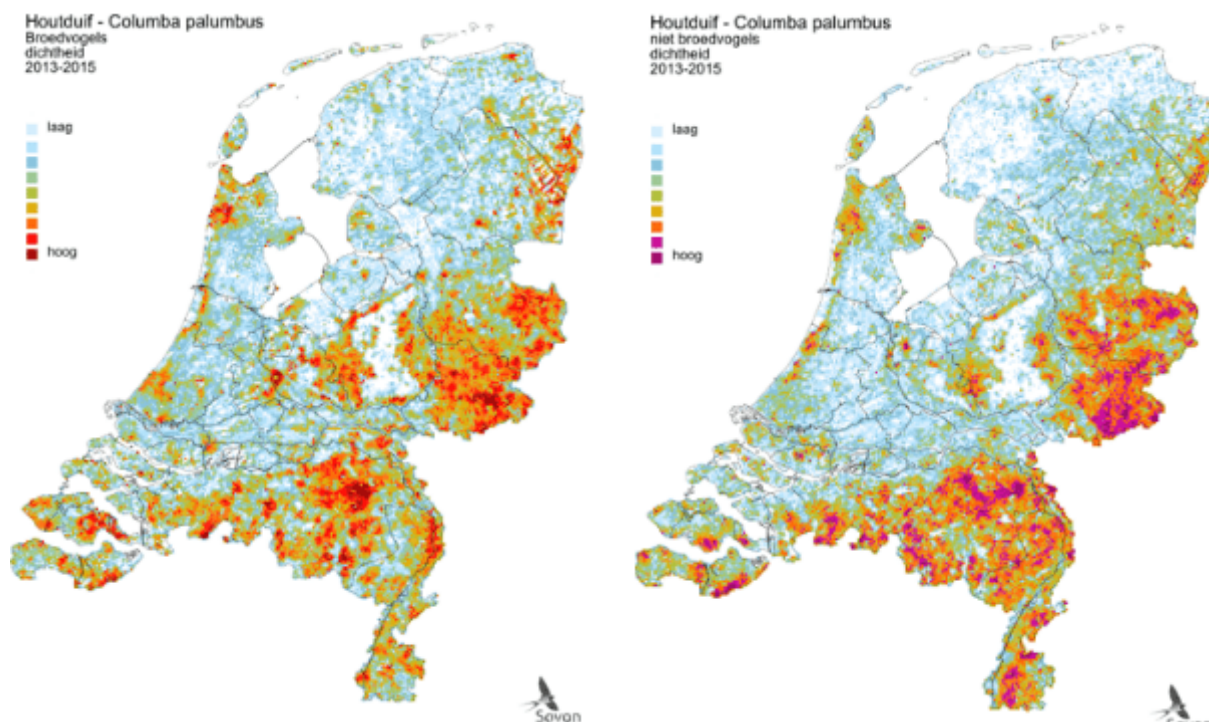
Als broedvogel.

Dit aspect richt zich op het 'verspreidingsgebied', de buitengrens van het Nederlandse deel van het areaal waar de Houtduif als broedvogel voorkomt. Het huidige verspreidingsgebied kan worden

afgezet tegen de atlasperioden in 1973-77 (Teixeira 1979) en 1998-2000 (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002). Buiten de atlasperioden vindt wel monitoring plaats, maar in steekproefgebieden; die leveren dus geen vlakdekkend beeld op van de verspreiding. Er zijn vrijwel geen eerdere gegevens dan uit de periode 1973-1977 over het verspreidingsgebied beschikbaar. Het verspreidingsgebied kan daarvoor evenwel niet groter geweest zijn omdat Houtduiven in 1973-1977 overal in Nederland voorkwamen als broedvogel. Vanwege de stabiele omvang van het verspreidingsgebied wordt het aspect als **gunstig** beoordeeld.

Als niet-broedvogel

Het gaat hierbij om de buitengrens van het Nederlandse deel van het verspreidingsgebied van de Houtduif in de winterperiode. De omvang van het verspreidingsgebied (het areaal) is sinds de eerste metingen in 1978-1983 (Sovon 1987) niet veranderd. Daarom wordt dit aspect als **gunstig** beoordeeld.

Figuur 12 Verspreiding van de houtduif in Nederland. Links als broedvogel en rechts als niet-broedvoel. Bron: Sovon.

Element 2. Populatie

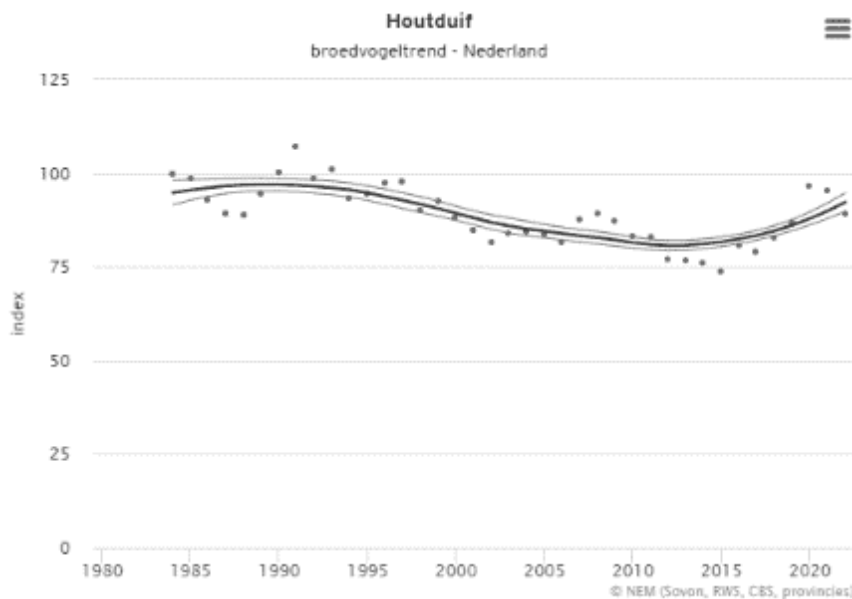
Als broedvogel.

De populatietrend in de periode 90-heden is significant afnemend met gemiddeld 0,50% per jaar. De afname vond echter plaats tot rond het jaar 2000, waarna de populatie zich stabiliseerde (figuur 14). De trend over de korte termijn (2009-2020) is licht positief maar onvoldoende om eerdere afnames goed te maken. De lange termijntrend is leidend omdat die een stabielere (betrouwbaarder) beeld geeft dan de korte termijntrend en een beter beeld geeft van de populatieontwikkeling. Daarnaast start de lange termijntrend kort na de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn rond 1980, en daarmee een belangrijk ijkpunt. Een afname van de populatie na inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn strookt niet met de bedoeling van de richtlijn. De huidige populatieomvang (2015-2020) van 411.000 broedparen ligt 2-3% lager dan rond de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn in Nederland rond 1980. Toen waren 422.000 broedparen aanwezig. Voor het aspect populatie wordt de staat van instandhouding als **matig ongunstig** beoordeeld vanwege een populatieafname van minder dan 1% per jaar op de lange termijn (1984-2021). Vanaf een populatieafname van meer dan 1% per jaar zou het aspect als zeer ongunstig beoordeeld worden. De afname is overigens al langer gaande, vanaf de jaren vijftig tot halverwege de jaren zeventig waren er naar schatting ten minste 500.000 broedparen in Nederland aanwezig (Bijlsma et al. 2001). Ten opzichte van die periode komt de huidige populatieomvang 16%

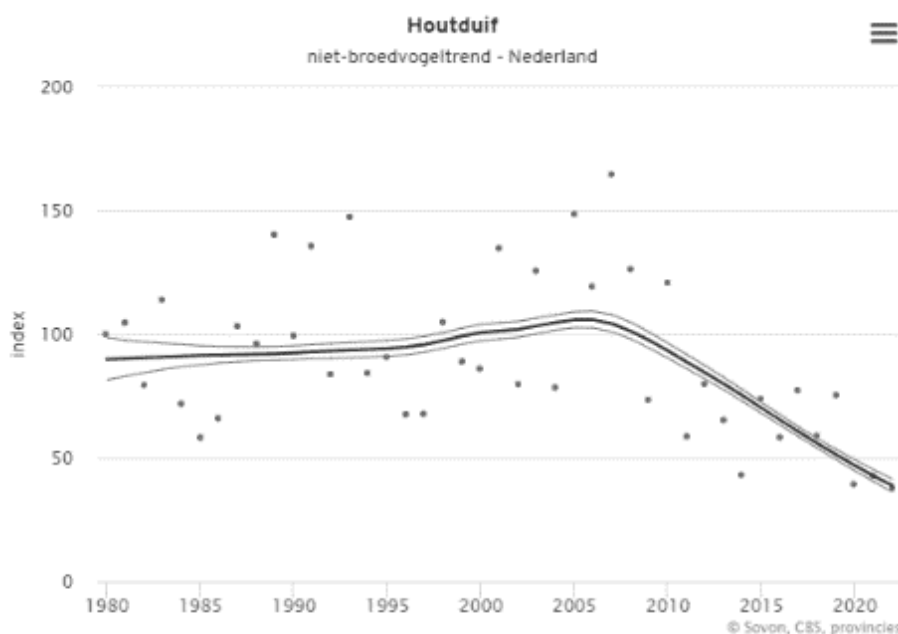
lager uit. Wanneer uitgegaan zou worden van deze periode als gunstige referentie zou dat voor het onderdeel populatie ook leiden tot het oordeel 'matig ongunstig' en niet leiden tot een andere conclusie.

Als niet-broedvogel.

De populatietrend in de periode 1980-heden is significant afnemend met een jaarlijkse verandering van gemiddeld 1,2%, zie figuur 15. De huidige populatieomvang (2015-2020) van 1.210.000 vogels ligt ca. 43% lager dan 1990. Dat jaar valt in een stabiele periode voorafgaand aan een populatieafname, waarmee er gesproken kan worden van gunstige omstandigheden. Daarmee kan de periode ook als een gunstige referentieperiode worden beschouwd. Op grond van de afnemende populatie op de lange termijn (1980-heden) van gemiddeld 1,2% per jaar en de afgenomen populatieomvang in het winterhalfjaar (thans 43% lager dan rond 1990) wordt het aspect populatie beoordeeld als **zeer ongunstig**. Een sterke afname van de populatie na inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn strookt niet met de bedoeling van de richtlijn. Gelet op het startjaar (1980) is de lange termijntrend ook in dat verband een belangrijk ijkpunt.

Figuur 13 jaarlijks index van de broedpopulatie (rode punten) en de trendlijn (lijn) van de houtduif als broedvogel. Bron: Sovon

Figuur 14 Jaarlijkse index van de winterpopulatie in december (rode punten) van de houtduif als niet-broedvogel, de trendlijn (donker gekleurde lijn en het 95% betrouwbaarheidsinterval. Bron: Sovon.

Element 3. Leefgebied

Als broedvogel.

Het potentiële leefgebied (hier: broedgebied) van de Houtduif komt overeen met bezet leefgebied. De Houtduif komt immers algemeen en wijdverbreid voor. Het is niet aannemelijk dat er op enige schaal geschikt leefgebied aanwezig is waar Houtduiven geheel ontbreken als broedvogel. Een gedetailleerde vergelijking is pas mogelijk tussen de laatste twee atlasperioden, waarin de verspreiding als broed- vogel voldoende gedetailleerd in kaart is gebracht (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002, 2018). Aangenomen mag worden dat hier ontwikkelingen in kwaliteit aan ten grondslag liggen (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018). Zo leidt uitbreiding van stedelijke bebouwing met voldoende groen tot kwaliteitsverbetering in die gevallen dat daarvoor open agrarisch gebied op die locatie aanwezig was. Per saldo zijn er geen grote verschillen in omvang en kwaliteit leefgebied. Het aspect leefgebied wordt hiermee als **gunstig** beoordeeld.

Als niet-broedvogel

Het potentiële leefgebied kan worden afgeleid uit het bezet leefgebied dat in *omvang* niet is afgenomen omdat de Houtduif nergens in geschikt leefgebied ontbreekt. Er zijn wel ontwikkelingen in de bezetting van leefgebied, wat wijst op regionale afnames in de *kwaliteit* van het leefgebied, waarschijnlijk vooral veroorzaakt door veranderend landbouwgebruik (zie ook toekomstperspectief). Het aspect leefgebied wordt vanwege de afname in kwaliteit als **matig ongunstig** beoordeeld.

Element 4. Toekomstperspectief.

Als broedvogel.

De Houtduif neemt op de lange termijn vooral op agrarische gronden in Noordoost-Nederland af maar weet zich met name in urbaan gebied goed te handhaven. Op de korte termijn (laatste twaalf jaar) is er sprake van een significante toename en de verwachting is dat die lijn ook op de afzienbare termijn, de *komende* twaalf jaar, kan worden doorgetrokken.

Belangrijkste knelpunten in agrarisch gebied zijn de veranderende landbouwpraktijken waardoor de voedselsituatie is verslechterd: omschakeling van granen (beschikbaar in de broedtijd) naar maïs (pas in najaar beschikbaar), efficiëntere oogstmethoden en het sneller onderwerken van oogstrestanten. Naar verwachting zal de situatie in agrarisch gebied gelijk blijven of wellicht iets gunstiger worden door uitbreiding van de natuurinclusieve landbouw waaronder in de vorm van Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). De gevolgen van uitbreiding van urbaan gebied op voormalige agrarische gronden zijn niet eenvoudig in te schatten. Enerzijds verdwijnen foerageergronden door omzetting van landbouwgrond in stedelijk gebied terwijl anderzijds stedelijk gebied, mits met voldoende groen, kan zorgen voor meer broedgelegenheid.

Vanuit de verwachting dat de gunstige korte termijntrend ook op de afzienbare toekomstige termijn wordt doorgetrokken, wordt het aspect toekomstperspectief als **gunstig** beoordeeld.

Als niet-broedvogel.

De korte termijntrend duidt op een matige afname van gemiddeld 3,7% per jaar. Deze afname wordt waarschijnlijk vooral veroorzaakt door veranderend landbouwgebruik. De omvang van de graanteelt is afgenomen en de oogstmethoden zijn dermate efficiënt dat amper valgraan overblijft. Mais- en graanstoppels worden sneller ondergewerkt. Het geleidelijk in omvang toenemende urbaan gebied oefent geen speciale aantrekkingskracht uit op *overwinterende* Houtduiven, zoals bij de broedpopulatie wel het geval is (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018). Klimaatopwarming, resulterend in mildere winters, leidt ertoe dat Houtduiven in noordelijke streken een grotere neiging hebben om rond de broedgebieden te overwinteren (Keller *et al.* 2020). Mogelijk is deze ontwikkeling ook van invloed op het aantal overwinteraars in Nederland.

De situatie van intensief en efficiënt agrarisch landgebruik en mildere winters zal waarschijnlijk onveranderd blijven in de nabije toekomst. Maatregelen ter verbetering van leefgebied zijn echter wel relatief eenvoudig te bereiken, bijvoorbeeld door het pas later onderwerken van stoppelvelden of het

inzaaien van klaver (Huysentruyt *et al.* 2009). Hiermee is mogelijk een deel van de oorzaak van de negatieve trend op te vangen en ertoe kan leiden dat de populatieafname stopt (door het verhoogde voedselaanbod zal een deel van de vogels mogelijk weer terug- keren). Het toekomstperspectief wordt daarom als **matig ongunstig** beoordeeld.

3.4 Staat van instandhouding - Groningen

Totaalbeoordeling.

De Staat van instandhouding van de houtduif in Groningen als broedvogel is beoordeeld als **ongunstig** met name i.v.m. de afnemende populatietrend. (figuur 19)

Beoordeling Staat van Instandhouding van de houtduif als broedvogel in Groningen				
Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomstperspectief	Totaal
gunstig	ongunstig	ongunstig	ongunstig	ongunstig

Figuur 15 beoordeling staat van instandhouding van de houtduif in Groningen als broedvogel.

Bron: Sovon.

De Staat van instandhouding voor de houtduif in Groningen als niet-broedvogel is beoordeeld als **ongunstig** vanwege een sterk afnemende populatietrend. (figuur 20)

Beoordeling Staat van Instandhouding van de houtduif als niet-broedvogel in Groningen				
Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomstperspectief	Totaal
gunstig	ongunstig	ongunstig	ongunstig	ongunstig

Figuur 16 beoordeling staat van instandhouding van de houtduif in Groningen als niet-broedvogel.

Bron: Sovon.

In Groningen broeden naar schatting 22.000 paar houtduiven.²⁰ In het zuidoosten van de provincie zijn de dichtheden het hoogst (figuur 17-links). In de periode 1990 – 2022 is de broedpopulatie met jaarlijks 2,3% gedaald. Over de laatste twaalf jaar (1990-2022) is de broedpopulatie jaarlijks met 0,2% toegenomen figuur 19.²¹

Element 1. Verspreiding.

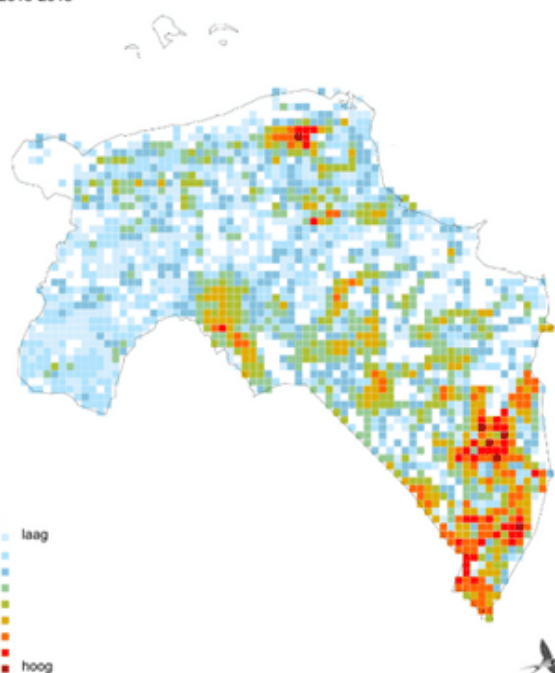
Als broedvogel.

Het verspreidingsgebied van de Houtduif, waarbij het gaat om de buitengrens van het gebied waarbinnen de soort voorkomt, is ten opzichte van de jaren zeventig weinig veranderd (Sovon 2023). De provincie Groningen valt vrijwel als geheel binnen het areaal van de Houtduif, enkel langs de Waddenkust en nabij de Dollard zijn een aantal kilometerhokken te vinden waar Houtduif niet broedt (Sovon 2023). De soort broedt in Groningen in allerlei bossen, bosjes, houtsingels en grote middelgrote tuinen en in plantsoen binnen de bebouwde kom (Boekema 2017). De dichtheid waarin broedende Houtduiven voorkomen in Groningen verschilt sterk (figuur 17-links). De hoogste concentraties bevinden zich in de stedelijk gebieden en in de kleinschalige landschappen met een afwisseling van landbouwgrond met opgaande vegetatie. Tussen 1998-2000 en 2013-2015 is een afname zichtbaar in het agrarische gebied, door de verslechterde voedselsituatie op akkers waar een groot deel van de Groningse populatie van afhankelijk is (Boekema 2017). De vogels trekken hierdoor meer naar de stad, waardoor de Houtduif bijvoorbeeld talrijk is in de binnenstad van Groningen (Boekema 2017). Aan de grens met het Duitse Niedersachsen zijn de dichtheden broedende Houtduiven nog hoog. In heel Niedersachsen wordt de soort als broedvogel aangetroffen (Krüger & Sandkühler 2022).

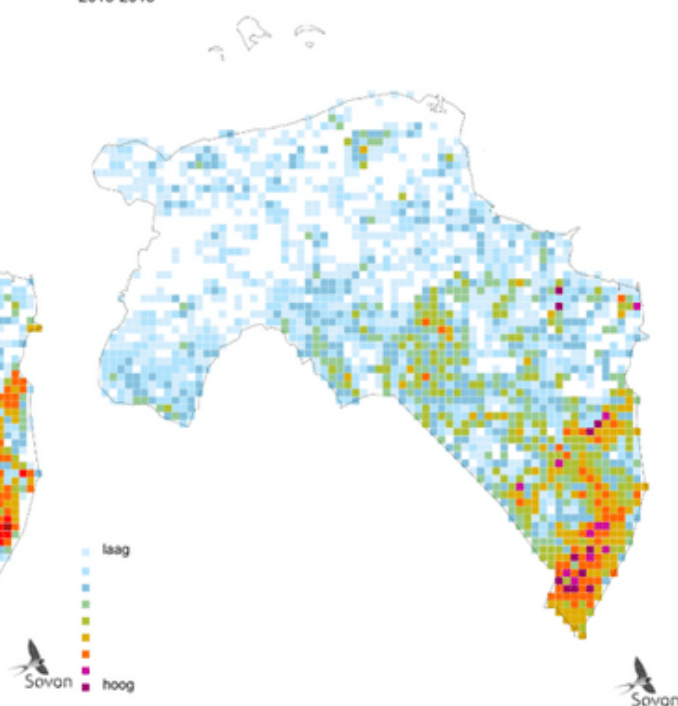
²⁰ <https://stats.sovon.nl/stats/soort/6700/?prov=GR>

²¹ <https://www.sovon.nl/indexen-en-aantallen -> Broedvogels>

Houtduif - *Columba palumbus*
Broedvogels
dichtheid
2013-2015

Houtduif - *Columba palumbus*
niet broedvogels
dichtheid
2013-2015

Figuur 17 verspreiding van de houtduif als broedvogel (links) en niet-broedvogel (rechts) in Groningen. Bron: Sovon

Als niet broedvogel

De concentraties Houtduiven in Groningen in de winter liggen niet bijzonder hoog. Met name aan de zuidoostkant van de Provincie, tegen de grens met Duitsland, zijn hogere dichtheden te vinden. Zo werden in de winter 2012/13 een groot aantal vogels geteld tussen de maïsstoppels bij Veendam, op de Doeze kampen naast het Metbroekbos, op de polder Ceres en op een koolzaadakker even ten noorden van Scheemda (Boekema 2017). De vogels foerageren in de winter in groepsverband op graan- en maïsstoppels en overnachten gezamenlijk op slaapplekken in bossen (Sovon 2018). Deze combinatie is in Groningen vooral in het zuidoosten (nog) aanwezig. De Houtduifpopulatie in Nederland is in de winter aanzienlijk groter dan de broedpopulatie door aanvoer van vogels uit Noordoost-Europa, waardoor het om een relatieve verschuiving gaat van dichtheden. De stedelijke Houtduiven zijn in Nederland veelal standvogels, de populatie buiten het stedelijk gebied worden aangevuld, waardoor deze in belang toeneemt. Ook in Groningen leidt dit naar (in verhouding) lage dichtheden in en rondom steden als Groningen (figuur 17-rechts). De algehele verspreiding wijzigt niet.

Element 2. Populatie

Als broedvogel.

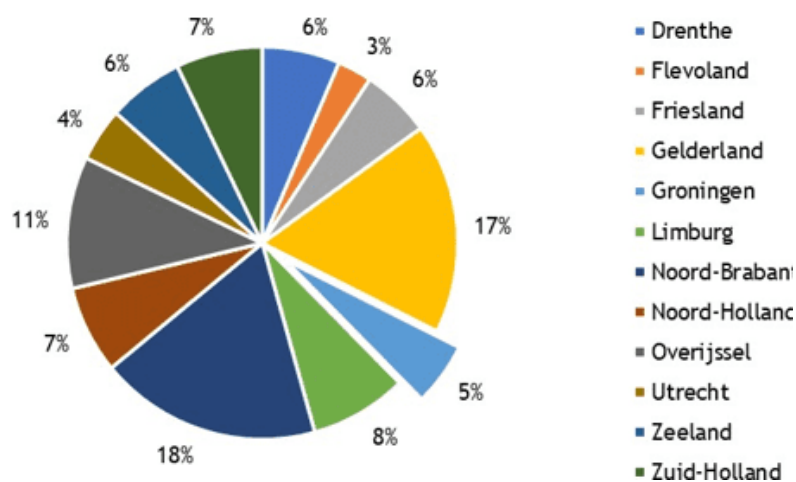
De omvang van de Groningse broedpopulatie wordt voor de periode 2018-2022 geschat op circa 14.500– 29.000 broedparen, wat overeenkomt met 5% van de Nederlandse populatie (290.000 - 580.000 broedparen) (Figuur 18). De Groningse broedpopulatie laat op de lange termijn een matige afname zien. Ook de landelijke trend is significant afnemend over de lange termijn, echter is deze afname minder sterk dan in Groningen (Figuur 19) (Sovon 2022). De afname op de lange termijn wordt gewijd aan de veranderende landbouwpraktijken van de afgelopen decennia: omschakeling van het telen van graan (beschikbaar tijdens broedperiode) naar het telen van maïs (pas na de broedperiode beschikbaar), efficiëntere oogstmethoden en het sneller wegwerken van oogstrestanten (Sovon 2018). De afnemende trend op de lange termijn is ook terug te zien op kleinere schaal. Zo liep de stand in drie bossen in Haren (Scharlakenbos, Glimmerbos, Noordlaarderbos) terug van in totaal 57 tot 77 broedparen in de vorige eeuw naar 27 tot 37 rond 2006-2013. Ook in het Nanninga's bos is sprake van een afname: waar hier in 1975 nog 67 territoria te vinden waren, is daar tegenwoordig nog

weinig van over (Boekema 2023). Opvallend was de aanwezigheid van enkele broedparen (3-6 paar) op Rottumerplaat in 2000-2004 (Boekema 2017).

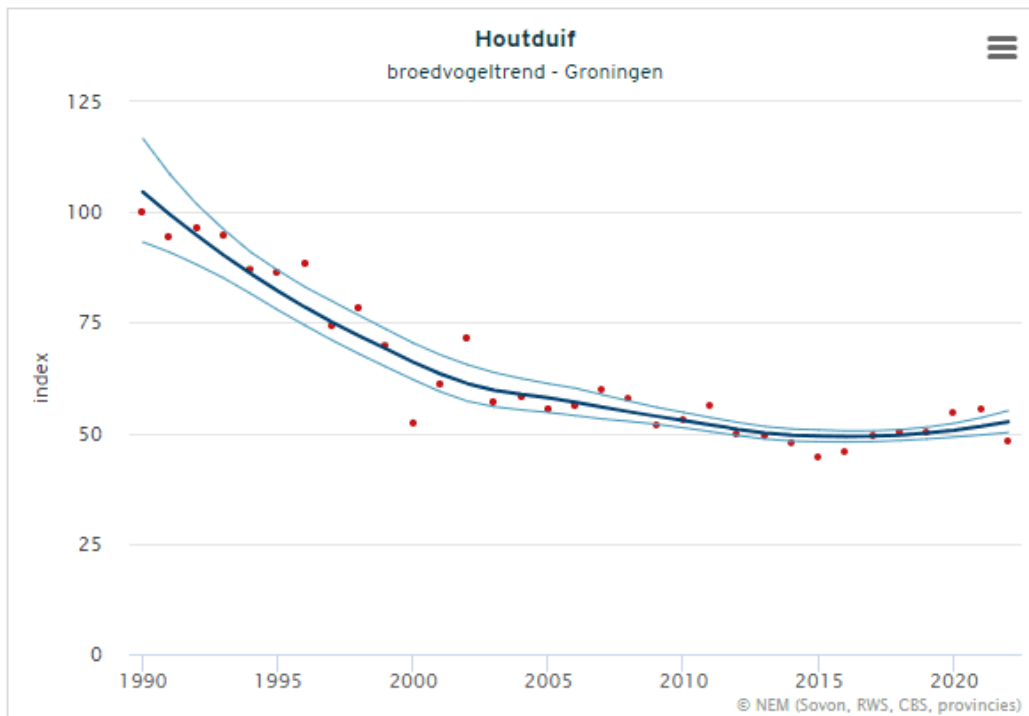
Op de korte termijn is de populatietrend van Houtduif als broedvogel in Groningen stabiel. Dit in tegenstelling tot de landelijke korte termijntrend, die licht positief is. De provinciale bijdrage van de Groningse broedpopulatie (5%) is iets lager dan verwacht wordt in vergelijking met het totale oppervlak van Nederland wat Groningen bestrijkt (7%). Opvallend is dat in de aangrenzende Duitse deelstaat Niedersachsen de Houtduif met 1.100.000 miljoen territoria een van de meest voorkomende broedvogels is. Ook is de lange termijntrend (1900-2020) daar sterk toenemend, de populatie is meer dan 50% toegenomen sinds 1900. Op korte termijn (1996-2020) is de trend stabiel (Krüger & Sandkühler 2022). Wat dit verschil veroorzaakt is onduidelijk, maar mogelijk is de landbouw minder efficiënt en zijn er in het landelijk gebied (nog) meer bosjes waar gebroed kan worden.

Als niet-broedvogel

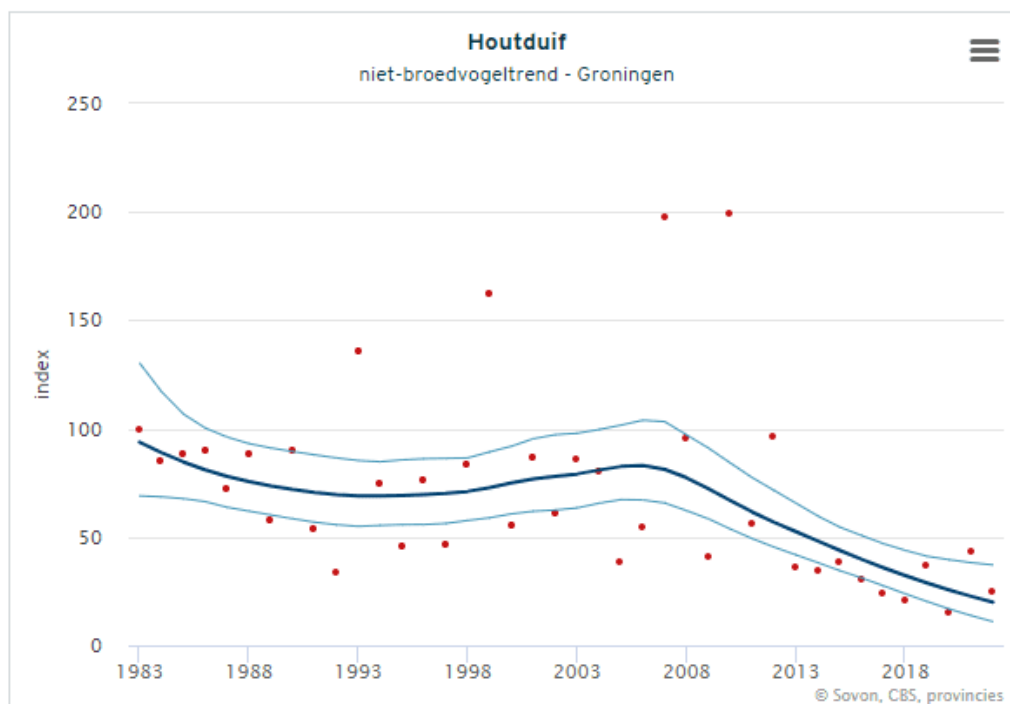
De totale winterpopulatie in Groningen wordt geschat op 40.000 - 80.000 vogels, wat ongeveer 4% is van het landelijke aantal (circa 1.000.000 tot 2.000.000 vogels in de periode 2013-2015). Ten opzichte van het aandeel oppervlakte van Nederland dat Groningen inneemt (7,1%) is de dichtheid overwinterende Houtduiven relatief laag. Dit komt deels doordat de trekbaan van Scandinavië richting Frankrijk en Spanje slecht het zuidoosten van Groningen schampt, wat leidt tot een minder nadrukkelijke najaarstrek. Tevens is een deel van de provincie zeer open, waardoor minder aantrekkelijk voor de soort. Het aantal vogels buiten de broedtijd in Groningen laat zowel op de lange termijn (sinds 1983) als op de korte termijn (sinds 2009) een afname zien. Dit is goed terug te zien in de tellingen die in de provincie gedaan worden. Zo lagen in de Onner- en Oostpolder in 1977-1978 de aantallen drie tot vier keer hoger dan in 2012-2013, waarbij de maxima in deze periodes respectievelijk 500 en 130 waren (Boekema 2017). De lange termijn trend is negatiever dan de landelijke trend, namelijk -2,5% per jaar in Groningen ten opzichte van -1,2% landelijk (figuur 6) (Sovon 2022). De trend volgt, in tegenstelling tot andere provincies met een vergelijkbaar laag aandeel, min of meer de landelijke lijn. Mogelijk doordat een (klein) deel van de najaarstrek wel door de provincie gaat. De oorzaak van de sterke afname (provinciaal en landelijk) is onduidelijk, maar wordt mogelijk veroorzaakt doordat een deel van de noordelijke populatie dichter bij de broedgebieden blijft overwinteren als gevolg van klimaatverandering (Keller *et al.* 2020). Ook de afname van beschikbaar voedsel als gevolg van landbouwkundige veranderingen en intensivering (afname graanteelt en efficiëntere oogstmethoden) leidt tot het wegblijven van Houtduiven.

Figuur 18 aanwezigheid van de houtduif als broedvogel per provincie in de periode 2013-2015, met daarbij provincie Groningen uitgelicht. Bron: Sovon

Figuur 19 Aantalsontwikkeling van de houtduif als broedvogel in Groningen. Bron: Sovon

Figuur 20 Geïndexeerde aantalsontwikkeling van houtduiven als niet-broedvogel in Groningen 1983-2022 (1983 op 100% gesteld) Bron: Sovon

Element 3 en 4. Leefgebied en toekomstperspectief

Houtduiven vormen buiten het broedseizoen veelal grote groepen in het open agrarische gebied waar op akkers gefoerageerd wordt. Hiernaast werden ook groepen foeragerende Houtduiven gezien op vuilstortplaatsen, industrieterreinen en op kwelders (Boekema *et al.* 1983). Daarnaast fungeren bossen als slaapplekken, waar tevens gefoerageerd wordt op eikels en beukennotjes (Sovon 2018). Aangezien in deze eeuw op akkers en in de graslanden minder te halen is, worden Houtduiven steeds vaker in deze bossen en bosrijk verstedelijkt gebied gezien. In bebouwde kommen pikken ze soms ook het berkenzaad van de stoeptegels (Boekema 2017).

De afname van het aantal overwinterende Houtduiven in Groningen past in het landelijke beeld en hangt samen met de landbouwkundige veranderingen van de laatste decennia, die ongunstig zijn voor deze soort (Sovon 2018). Voor de niet-broedvogelpopulatie geldt dat onder de huidige omstandigheden de verwachting is dat de populatie nog verder zal afnemen door de afname van beschikbaar voedsel en het noordelijker blijven overwinteren. Hierbij geldt echter ook dat wanneer maatregelen ter verbetering van het leefgebied worden doorgevoerd, bijvoorbeeld door extensivering via het Nationaal Programma Landelijk Gebied en Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer, de hoeveelheid beschikbaar voedsel toe kan nemen en de afnemende trend kan worden omgeboogen.

3.5 Schadehistorie en effectiviteit.

Op grond van de beleidsregels²² (Beleidsregels tegemoetkoming faunaschade Groningen 2024) art. 6.a van de provincie Groningen komen gewasschades door vergunning vrijgestelde soorten niet in aanmerking voor een tegemoetkoming. Hierdoor zijn in Groningen geen schadecijfers bekend veroorzaakt door houtduiven.

Gelet op de mate van schadebestrijding van houtduiven in de afgelopen beheerperiode is het zeer aannemelijk dat de gewasschade door houtduiven in Groningen beperkt is gebleven.

3.6 Gevoerd beheer afgelopen periode

In alle WBE-gebieden zijn houtduiven gedood op grond van de landelijke vrijstelling (Wnb) en op grond van de jacht. Bijgevoegd het overzicht van afschot van houtduiven in Groningen, op grond van de landelijke vrijstelling (schadebestrijding) en op grond van de jacht op de wildsoorten (schadebestrijding en/of benutting).

jaar	2019	2020	2021	2022	2023
vrijstelling	1.996	1.731	1.651	968	1.107
wildsoorten	564	225	197	115	137
totaal	2.560	1.956	1.848	1.258	1.244

Figuur 21 afschot van houtduiven in Groningen in de periode 2019 t/m 2023, onderverdeeld in afschot op grond van de landelijke vrijstelling en afschot op grond van jacht op wildsoorten. Bron: FRS

3.7 Conclusie

Gelet op het ontbreken van getaxeerde schade en i.v.m. de staat van instandhouding van de houtduif in Nederland en in Groningen kunnen grondgebruikers geen gebruik maken van de vergunning vrijstelling voor schadebestrijding houtduiven in Groningen.

Er wordt in Groningen met betrekking tot de houtduif niet voldaan aan art. 11.44 lid 1 en 2 Bal namelijk:

- er is onvoldoende onderbouwing in Groningen van het wettelijk belang voor de noodzaak van schadebestrijding in Groningen.
- bovendien is de staat van instandhouding van de houtduif in Nederland en in Groningen als ongunstig beoordeeld.

²² <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR711839>

4 KAUW (CORVUS MONEDULA)

4.1 Algemeen

De kauw is beschermd op grond van de Europese Vogelrichtlijn en de Wet (Ow). Deze soort is niet als instandhoudingsdoelstelling van Natura 2000-gebieden opgenomen.

Voor de kauw geldt een vergunning vrijstelling tot afschot bij (dreigende) schade.

4.2 Kwantitatieve gegevens Nederland

Overzomerende kauwen (broedvogel)

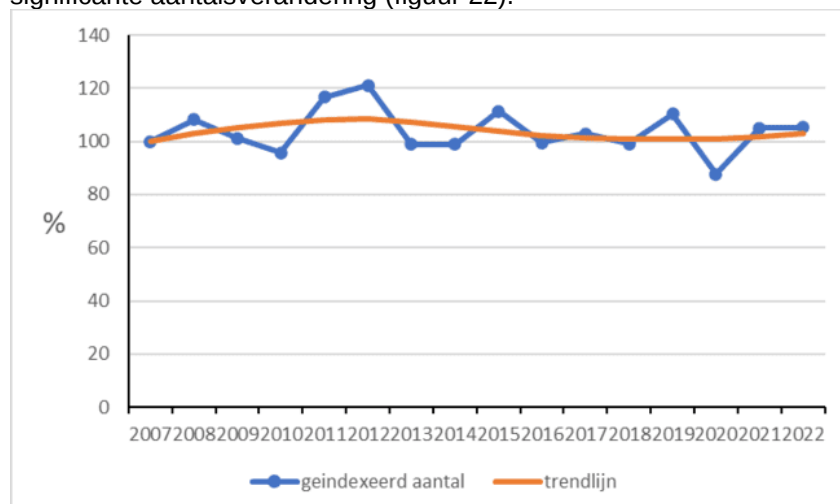
Door het hele land zijn broedende kauwen te vinden. Ze zijn het talrijkst in stedelijk gebied (vooral oudere wijken) en kleinschalig boerenland. Grote aaneengesloten bossen worden gemeden, terwijl open landschappen en natuurgebieden soms wel, soms ook niet bezet zijn. Sinds ongeveer 1975 breidde de soort zich uit over delen van Zeeland en Flevoland, waar hij eerst ontbrak. Tegelijkertijd namen de aantallen in kleine bossen af, deels misschien door onrust en predatie door haviken. De landelijke stand is al tientallen jaren min of meer stabiel.

Overwinterende kauwen (niet-broedvogel)

Kauwen blijven vrijwel geheel in eigen land. Doortrek van oostelijke en noordelijke kauwen is vooral in de tweede helft van oktober opvallend. Een deel blijft hier overwinteren en sommige vogels vertonen kenmerken van noordse kauw (*C. m. monedula*) of Russische kauw (*C. m. soemmerringii*), hoewel de verschillen subtiel zijn. Er zijn enige aanwijzingen dat zulke vogels in afnemende mate in ons land verblijven. De voorjaars trek vindt vooral in maart en de eerste helft van april plaats. Zie figuur 26 voor de verspreiding van de kauw (als broedvogels en als niet-broedvogel) op kaart.

4.3 Kwantitatieve gegevens Groningen

De kauw is in Groningen minder algemeen dan in de meeste andere provincies. Er zijn concentraties in de stad Groningen en in Appingedam, Delfzijl, Stadskanaal en Winschoten (figuur 8-1). Er zijn geen trendcijfers over de lange termijn en over de korte termijn (2011-2022) is de trend stabiel, zonder significante aantalsverandering (figuur 22).²³

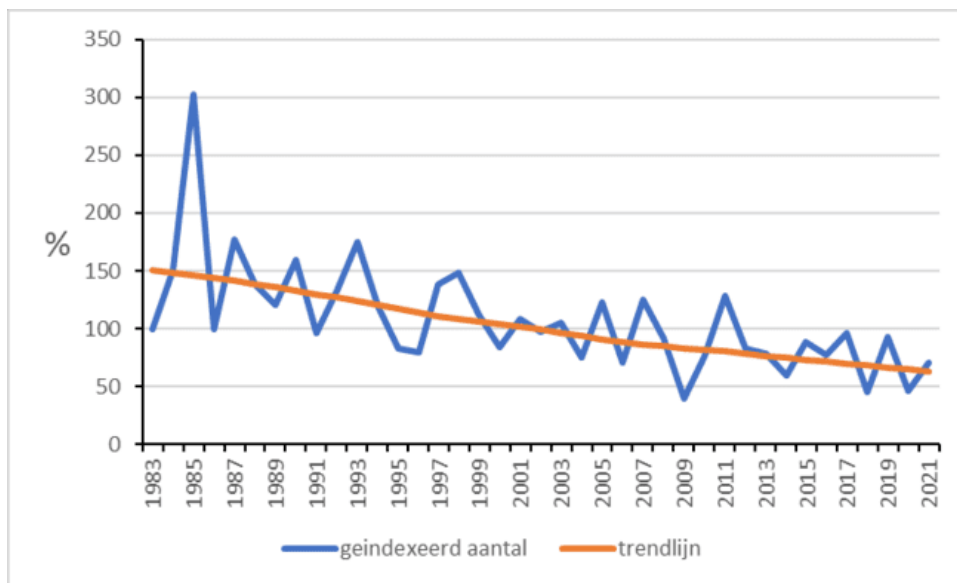

Figuur 22 Geïndexeerde aantalsontwikkeling van in Groningen broedende kauwen 2007-2022 (2007 op 100% gesteld) Bron: Sovon

In de winter zijn er in Groningen grotere concentraties kauwen dan in de zomer, met name in de Veenkoloniën. Het gaat vermoedelijk grotendeels om wintergasten uit Noord-Europa.

²³ <https://www.sovon.nl/indexen-en-aantallen> -> Broedvogels

Het aantal in de winter in Groningen aanwezige kauwen is over de lange termijn (1983-2021) met jaarlijks 2,3% afgenomen en over de korte termijn (2009-2021) is de trend onzeker, zonder significante aantalsverandering (figuur 23).²⁴

Figuur 23 Geïndexeerde aantalsontwikkeling van de kauw als niet-broedvogel in Groningen (1983 op 100% gesteld, bron: Sovon, website, trendtellingen in december)

4.4 Staat van instandhouding van de kauw in Nederland

De gunstige referentie voor de kauw is de toestand in het jaar 1981. Zie voor de systematiek van de beoordeling van de staat van instandhouding § 2.1.3.

Het is gebruikelijk om de staat van instandhouding van een vogel apart te beoordelen als broedvogel én als niet-broedvogel (Ministerie van LNV 2006). Dit is zinvol als de broedvogelpopulatie en de niet-broedvogelpopulatie verschillen. Dat is bijvoorbeeld het geval als exemplaren van buiten naar het gebied trekken en daar overwinteren, zoals bij de kauw. In Groningen is dat geval (van den Brink e.a. 1992).

De staat van instandhouding van de Kauw als broedvogel in Nederland is beoordeeld als gunstig, en als niet-broedvogel als matig ongunstig. De beoordeling wordt hierna nader toegelicht voor de vier relevante aspecten.

Als broedvogel

De staat van instandhouding van de Kauw in als broedvogel in Nederland is beoordeeld als *gunstig*.

Beoordeling Staat van Instandhouding van de kauw als broedvogel in Nederland				
Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomstperspectief	Totaal
gunstig	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig

Figuur 24 Beoordeling staat van instandhouding van de kauw in Nederland als niet-broedvogel (Bron: Sovon)Als niet-broedvogel.

²⁴ <https://www.sovon.nl/indexen-en-aantallen> -> Wintervogels

Als niet-broedvogel

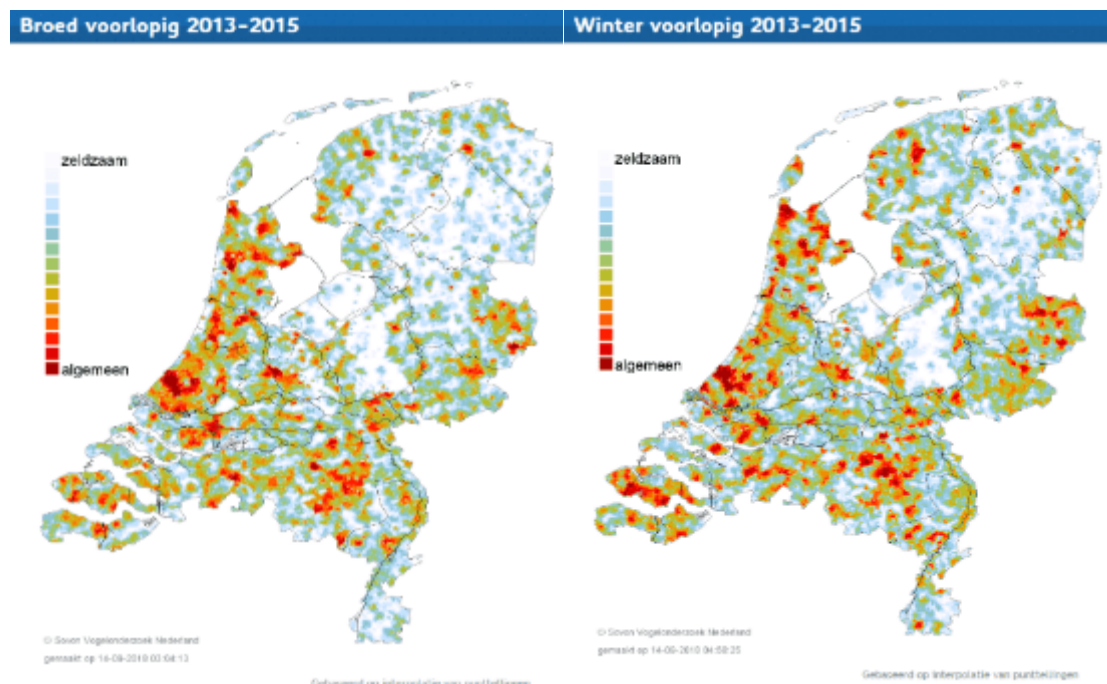
De staat van instandhouding van de Kauw als niet-broedvogel in Nederland is beoordeeld als *matig ongunstig* vanwege een afnemende populatietrend, een afnemende kwaliteit van het leefgebied en een matig ongunstig toekomstperspectief.

Beoordeling Staat van Instandhouding van de kauw als niet-broedvogel in Nederland				
Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomstperspectief	Totaal
gunstig	matig ongunstig	gunstig	matig ongunstig	matig ongunstig

Figuur 25 beoordeling staat van instandhouding van de kauw in Nederland als broedvogel (Bron: Sovon)

Verspreiding van de kauw in Nederland.

De kauw (als broedvogel en als niet-broedvogel) is algemeen verspreid in Nederland, zie figuur 13.

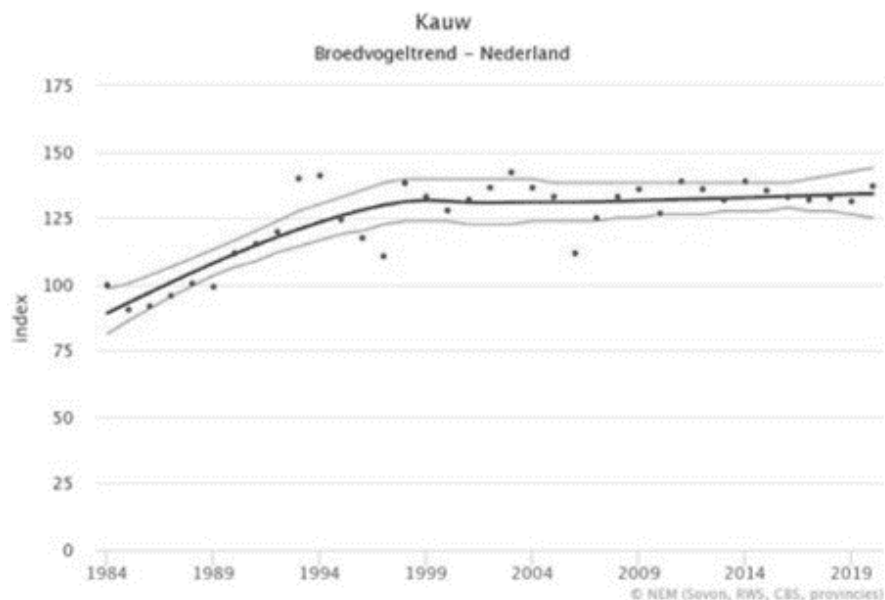

Figuur 26 Verspreiding van de kauw als broed- en als niet-broedvogel in Nederland (bron: <http://www.vogelatlas.nl/atlas/soorten/soort/15600>)

Aantalsontwikkeling van de kauw in Nederland.

Als broedvogel

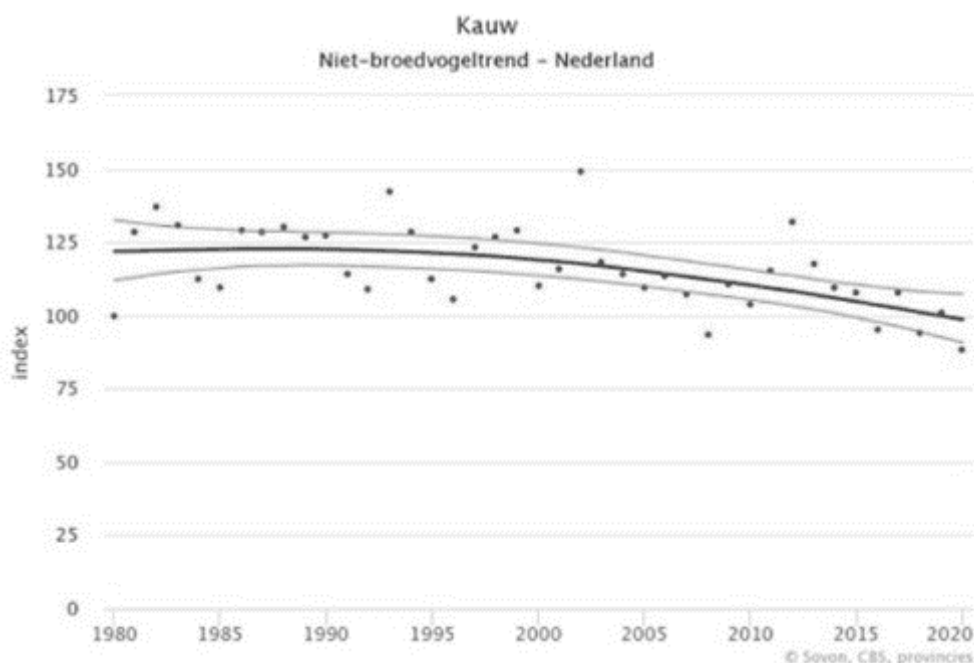
De populatietrend in de periode 1984-heden duidt op een stabiele populatie (figuur 26), aansluitend op populatiegroei. Gemiddeld over de periode 1990-heden is sprake van een jaarlijkse toename van 0,3%. De trend op de lange en de korte termijn wordt daarmee beoordeeld als stabiel. Op langere termijn bezien is er sprake van populatiegroei. De huidige populatieomvang (2015-2020) van 100.000-150.000 broedparen (Sovon 2018) ligt ruim boven het populatieniveau dat rond de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (1980) in Nederland aanwezig was.

Figuur 27 Broedvogeltrend van de kauw vanaf 1984: weergegeven is de jaarlijkse index van de Kauw op basis van het Meetnet Broedvogels (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en 95% betrouwbaarheidsinterval. Bron: NEM (Sovon, CBS, Provincies, Rijkswaterstaat)

Als niet-broedvogel

De populatietrend in de periode 1980-heden is significant afnemend met een jaarlijkse verandering van gemiddeld 0,5%, zie figuur 28. De huidige populatieomvang (2015-2020) van ca. 370.000 vogels ligt ca. 15% lager dan de populatieomvang rond de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (440.000 vogels). Dat betreft tevens een stabiele periode voorafgaand aan een populatieafname, waarmee gesproken kan worden van gunstige omstandigheden. Daarmee kan de periode ook als een gunstige referentieperiode worden beschouwd. Op grond van de afnemende populatie op de lange termijn (1980-heden) van gemiddeld 0,5% en de afgenomen populatieomvang in het winterhalfjaar wordt het aspect populatie beoordeeld als *matig ongunstig*. Een afname van de populatie na inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn strookt niet met de bedoeling van de richtlijn. Gelet op het startjaar (1980) is de lange termijntrend ook in dat verband een belangrijk ijkpunt.

Figuur 28 Wintertrend van de populatie van de kauw vanaf 1980: weergegeven is de jaarlijkse index van de Kauw op basis van het Meetnet Wintervogels/PTT in december (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en de 95% betrouwbaarheidsinterval. Bron: NEM (Sovon, CBS, Provincies, Rijkswaterstaat)

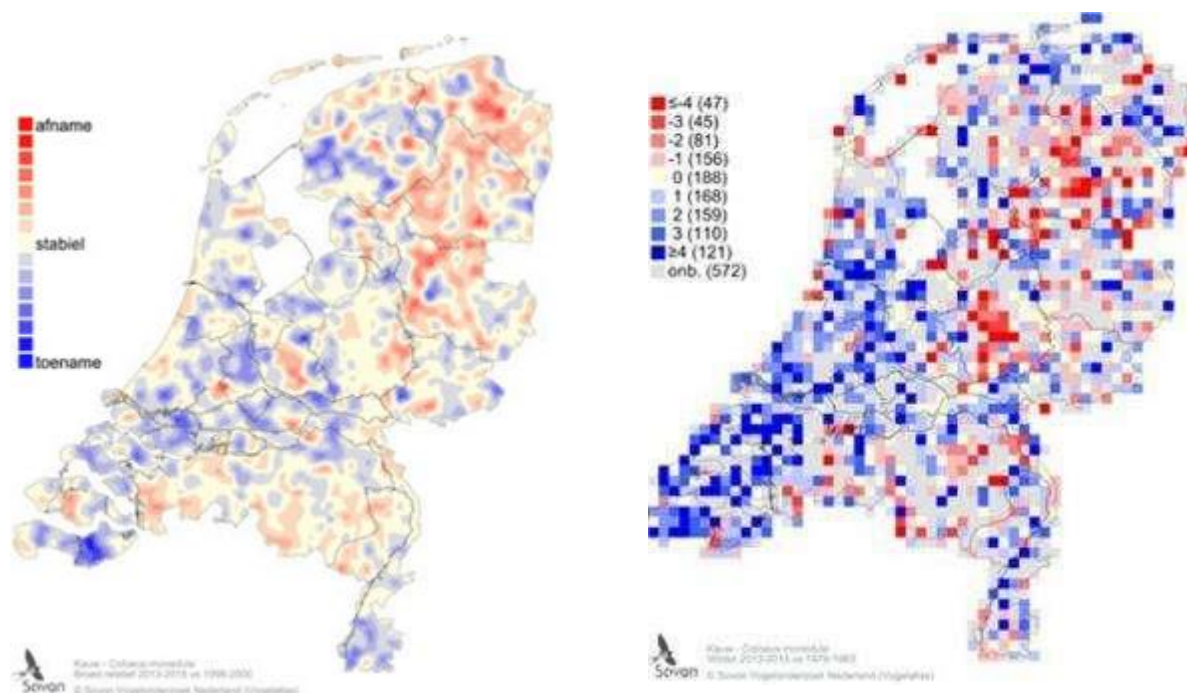
Leefgebied.

Als broedvogel

Het potentiële leefgebied van de kauw (broedvogel) komt overeen met bezet leefgebied. De Kauw komt immers algemeen en wijdverbreid voor. Het is niet aannemelijk dat er op enige schaal geschikt leefgebied aanwezig is waar kauwen ontbreken als broedvogel. Een gedetailleerde vergelijking is pas mogelijk tussen de laatste twee atlasperioden, waarin de verspreiding als broedvogel voldoende gedetailleerd in kaart is gebracht (Sovon 2002, 2018). De verschilkaart tussen beide perioden (figuur 29 links) laat zien dat kauwen in Noordoost-Nederland zijn afgenomen en in Laag-Nederland zijn toegenomen. Uitbreiding van stedelijke bebouwing met voldoende groen leidt tot kwaliteitsverbetering in die gevallen dat daarvoor open agrarisch gebied op die locatie aanwezig was. Per saldo zijn er geen grote verschillen in omvang en kwaliteit leefgebied.

Als niet-broedvogel

Het potentiële leefgebied kan worden afgeleid uit het bezet leefgebied dat in omvang niet is afgenomen omdat de Kauw nergens in geschikt leefgebied ontbreekt. Er zijn wel ontwikkelingen in de bezetting van leefgebied (figuur 28 rechts), met vooral regionale afnames op de Veluwe en in Groningen, waar vooral toenames in Laag-Nederland tegenover staan. De afnames op de Veluwe zijn met name te wijten aan het uit productie nemen van veel kleine landbouwenclaves; Kauwen zijn in hoofdzaak cultuurvolgers die uitgestrekte bos- en natuurgebieden mijden.

Figuur 29

Links: Gebieden waar de Kauw als broedvogel is toegenomen (blauw) of afgenomen (rood), zie legenda.

Het gaat hier om de verandering in relatieve dichtheid (veranderingen in presentie bij punttellingen in de laatste ten opzichte van de voorlaatste atlasperiode). In het overige gebied (geel) zijn er geen duidelijke ontwikkelingen (bron: Sovon 2018).

Rechts: Verschil in aantal kauwen (als niet-broedvogel) per atlasblok in klassen (5x5km) tussen 1978-83 en 2013-2015. Weergegeven is de verandering in aantalklassen (een afname van drie aantalklassen in een bepaald atlasblok wordt aangeduid als -3). (Bron Sovon 2018)

Toekomstperspectief

Als broedvogel

Om het toekomstperspectief te beoordelen kan gebruik worden gemaakt van de korte termijntrend (laatste twaalf jaar), die naar de komende twaalf jaar kan worden doorgetrokken. In dat geval zou de populatie dus op een stabiel niveau blijven. Er zijn geen specifieke omstandigheden die *per saldo* wijzen op een negatieve ontwikkeling. Echter, op de zandgronden en met name in bossen is de soort achteruitgegaan terwijl in urbaan gebied een groei plaats vindt. Deze tendens naar urbanisatie wordt niet goed begrepen maar wordt ook elders in Europa vastgesteld (Keller *et al.* 2020). De kauw geldt als generalist die goed vertegenwoordigd is in urbaan gebied. Vanuit de verwachting dat de gunstige

korte termijntrend ook op de afzienbare toekomstige termijn wordt doorgetrokken, wordt het aspect toekomstperspectief als *gunstig* beoordeeld.

Als niet-broedvogel

De korte termijntrend duidt op een matige afname van gemiddeld 2,0% per jaar. Deze afname duidt op een afnemend aantal overwinteraars uit gebieden ten noordoosten van Nederland. De Nederlandse broedpopulatie is immers stabiel. In Europa als geheel neemt de populatie toe, waarbij met name in Finland sprake is van een areaaluitbreiding in noordoostelijke richting, die wordt gerelateerd aan klimaatveranderingen (Keller *et al.* 2020). Er zijn aanwijzingen dat ook de broedpopulaties uit Noordoost-Europa minder trekdrag vertonen, mogelijk als gevolg van de in veel gebieden in Europa optredende 'urbanisatie' en een verbeterd voedselaanbod (Virkkala & Lehikoinen 2017). Dit aspect wordt als *matig ongunstig* beoordeeld.

4.5 Staat van instandhouding van de kauw in Groningen

De gunstige referentie voor de kauw is de toestand in het jaar 1981. Zie voor de systematiek van de beoordeling van de staat van instandhouding het algemene deel van het Faunabeheerplan.

Totaalbeoordeling

De totaalbeoordeling van de staat van instandhouding van de kauw in Groningen als broedvogel en als niet broedvogel sluit aan de landelijke beoordeling.

De staat van instandhouding van de Kauw als broed- en als niet- broedvogel in Groningen is te beschouwen als *ongunstig* vanwege een afnemende populatietrend.

Beoordeling Staat van instandhouding van de kauw als broedvogel en niet broedvogel in Groningen				
Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomstperspectief	Totaal
gunstig	ongunstig	gunstig	ongunstig	ongunstig

Figuur 30 beoordeling staat van instandhouding van de kauw als broedvogel en als niet-broedvogel in Groningen

Element 1. Verspreiding

Verspreiding.

Bij verspreiding gaat het om het actuele verspreidingsgebied vergeleken met het verspreidingsgebied rond 1981. Volgens richtlijnen van de Europese Commissie dienen de lidstaten de verspreiding per 10x10 km-hok te bepalen (DG Environment 2017a).

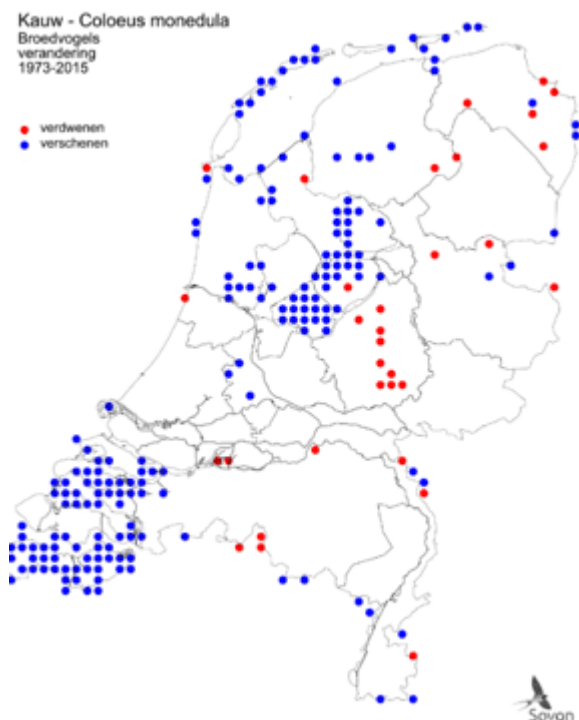
Ontwikkeling

Gezien de beschikbaarheid van landelijke vogelatlassen met kaarten op basis van 5x5 km-hokken uit de perioden 19173-1977 en 2013-2015 vergelijken wij de kaartbeelden van die twee periodes voor een benadering van de trend in verspreiding sinds 1981. Het verdwijnen uit een blokje van vier (twee bij twee) 5x5 km-hokken zou betekenen dat de kauw uit een 10x10 km-hok is verdwenen. Dit heeft zich niet voorgedaan. Dergelijke kaarten zijn alleen beschikbaar voor de kauw als broedvogel.

Toekomstperspectief

Het is te verwachten dat het de komende twaalf jaar zo blijft dat kauwen in vrijwel ieder 10x10 km-hok broeden.

Conclusie verspreiding: gezien het voorgaande is het aspect verspreiding voor Groningen als gunstig te beschouwen.

Figuur 31 Verspreiding van de kauw als broed- en als niet-broedvogel in Groningen
(bron: <http://www.vogelatlas.nl/nl/provincies>)

Element 2. Populatie

Element 1 (populatie-dynamische gegevens) wordt afgemeten aan omvang en aantals-trend van de populatie.

Ontwikkeling

Hier gaat het om de lange termijn-trend van de populatie kauwen in Nederland en in Groningen. De lange termijn-trend van de broedpopulatie is echter in feite niet bekend, omdat de trendcijfers van de kauw van het NEM pas starten met het jaar 2007. Vroeger werden er wel cijfers van eerdere jaren gepubliceerd, maar deze oudere cijfers worden niet meer als voldoende betrouwbaar beschouwd. Er is wel een lange termijn-trend beschikbaar voor de kauw bij tellingen in december.

De trendtellingen in december laten zien dat de kauw in Groningen over de periode 1983-2021 jaarlijks met 2,3% is afgenomen.

Toekomstperspectief

De laatste jaren is in Groningen de broedpopulatie gelijk gebleven en de trend bij de telling in december onzeker (figuur 22 en figuur 23). Het wordt niet verwacht dat binnen de komende twaalf jaar het niveau van de niet-broedvogels van het begin van de jaren tachtig weer bereikt zou kunnen worden. Door gebrek aan informatie over het niveau van de broedpopulatie vóór 2007 is het niet mogelijk om een dergelijke verwachting voor de broedvogels te formuleren.

Conclusie populatie: gezien het voorgaande is het aspect populatie voor Groningen als ongunstig te beschouwen.

Element 3: Leefgebied

Element 3 (in termen van de Wet natuurbescherming 'habitat') is het leefgebied, inclusief alle condities die een soort tijdens zijn levensloop en seizoenscyclus nodig heeft (DG Environment 2017b).

Ontwikkeling

De achteruitgang van de Groningse winterpopulatie wordt toegeschreven aan het arriveren van minder wintergasten. Waarschijnlijk is de toestand van het leefgebied in Groningen geen beperkende factor voor de kauw.

Het element leefgebied in Groningen is als gunstig te beschouwen.

Toekomstperspectief

Naar verwachting verandert de toestand van het leefgebied van de kauw de komende twaalf jaar niet wezenlijk.

Conclusie leefgebied: gezien het voorgaande is het element leefgebied voor Groningen als gunstig te beschouwen.

Totaalbeoordeling

Voor Groningen is het element populatie beoordeeld als ongunstig en de elementen verspreiding en leefgebied als gunstig. Daarmee is de totaalbeoordeling voor de provincie ongunstig.

4.6 Schadehistorie en effectiviteit

Op grond van de beleidsregels van de provincie Groningen komen soorten die vergunning vrijgesteld zijn niet voor een tegemoetkoming faunaschade in aanmerking. De door BIJ12 getaxeerde schade (figuur 32) betreft getaxeerde schade uitsluitend in combinatie met roeken, waarbij het aandeel door kauwen zeer beperkt is. Deze schade kwam pas vanaf 2022 in beeld. Voor 2022 zijn geen schades door kauwen opgegeven / getaxeerd.

WBE	2022	2023
Bellingwedde	684	1.055
Bierum e.o.	680	
Duurswold e.o.	3.228	
Eemsmond		5.223
Fivelgo		524
Grootegast e.o.	560	
Hunsingo	1.283	1.505
Noord-West Groningen	1.103	
Westerkwartier		1.161
Totaal	7.538	9.468

Figuur 32 getaxeerde schade door kauwen in Groningen, periode 2022 en 2023. Bron: BIJ12

4.7 Gevoerd beheer afgelopen periode

Op grond van de landelijke vrijstelling (Wnb) en het Faunabeheerplan 2019-2024 zijn in Groningen per jaar gemiddeld ca. 850 kauwen gedood. Het afschot heeft in alle WBE's in Groningen plaatsgevonden.

jaar	2019	2020	2021	2022	2023
afschot	1.226	1.163	852	431	589

Figuur 33: Aantal gedode kauwen per jaar in de periode 2019 t/m 2023 in Groningen (bron: FRS)

4.8 Conclusie

Gelet op de staat van instandhouding van de kauw in Groningen en de geringe getaxeerde (meng)schade kunnen grondgebruikers geen gebruik maken van de vergunning vrijstelling voor schadebestrijding kauwen in Groningen.

Er wordt in Groningen met betrekking tot de kauw niet voldaan aan Artikel 11.44 lid 1 en 2 namelijk:

- er is onvoldoende onderbouwing in Groningen voor de noodzaak van schadebestrijding in Groningen.
- bovendien is de staat van instandhouding van de kauw in Groningen als ongunstig beoordeeld.

5 KONIJN (ORYCTOLAGUS CUNICULUS)

Konijnen zijn in de vroege Middeleeuwen vanuit Midden-Frankrijk en het Middellandse Zeegebied ingevoerd en ondertussen over heel Nederland verspreid.

Konijnen leven in hollen en hebben daarom een voorkeur voor zandige bodems waarin het makkelijk graven is. Ze prefereren halfopen landschappen zoals perken, tuinen en bosranden en mijden vochtige terreinen zoals moeras en veen of zware klei, omdat ze daarin geen hollen kunnen graven. Ook in open polderlandschap ontbreekt het konijn veelal.

Konijnen zijn voornamelijk in de schemering en in de nacht actief.

Voortplanting en leeftijd

De voortplantingstijd valt globaal in de periode van januari tot in juli. Het vrouwtje bouwt aan het einde van een speciaal daarvoor gegraven zijgangetje (de wentel) in het hol een bolvormig nest van gras (kraamkamer), of een aparte, lange gang buiten de burcht. Het nest wordt van binnen gevoerd met haar (wol) dat ze uit haar vacht trekt. Het duurt ongeveer 28 tot 31 dagen totdat de jongen (meestal drie tot zeven, maximaal negen) worden geboren. Bij de geboorte zijn ze nog blind, doof en kaal. Na 2 weken verlaten ze al het nest en na ongeveer drieënhalve week worden ze gespeend en zijn ze zelfstandig. Per seizoen hebben konijnen meestal twee tot drie nesten.

5.1 Voorkomen en trend

In Nederland

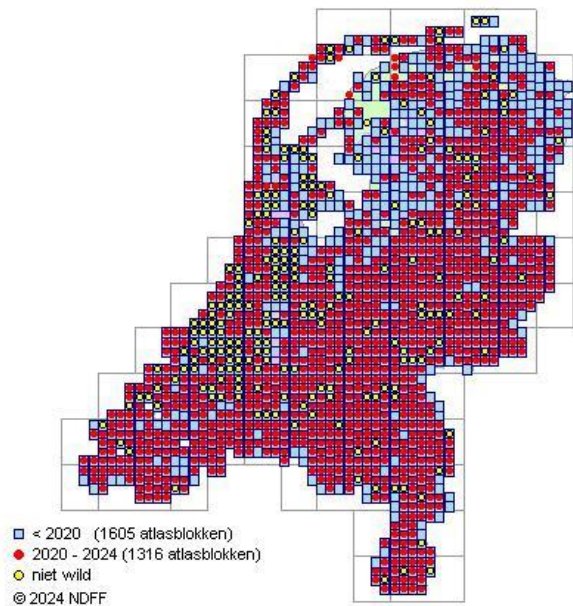
Het konijn komt verspreid over vrijwel het gehele land (Broekhuizen et al., 2016) voor en kent daarmee een aaneengesloten verspreidingsgebied, dat grensoverschrijdend is.

De verspreiding van het konijn sinds 1950 valt conform de Rode Lijst-criteria in de klasse toegenomen of stabiel (Van Norren et al., 2020; Dekker en Van Norren, 2021). De soort heeft zich vanaf de hoge zandgronden in de perioden vanaf 1946 tot 2019 over vrijwel geheel Nederland verspreid, onder andere door drainage van natte gebieden en door aanleggen van grote zandlichamen door bouwprojecten (Dekker en Van Norren, 2021). Conform de Rode Lijstbeoordeling valt de soort in de zeldzaamheidsklasse 'algemeen' (Van Norren et al., 2020).

Landsdekkende tellingen van de huidige of historische populatiegrootte van het konijn zijn niet beschikbaar. Verspreidingsgegevens zijn er echter wel en deze zijn er niet alleen voor recente jaren, maar ook voor een groot deel van de 20e eeuw. Trendgegevens van populatietellingen zijn pas beschikbaar vanaf 1997. Wel zijn er afschotgegevens beschikbaar vanaf de jaren 80 (van de vorige eeuw) voor het konijn. Aantallen geschoten dieren uit de jacht zijn een redelijk goede bron voor het vaststellen van populatietrends (Tapper & Parsons, 1984; in: Dekker & van Norren, 2021).

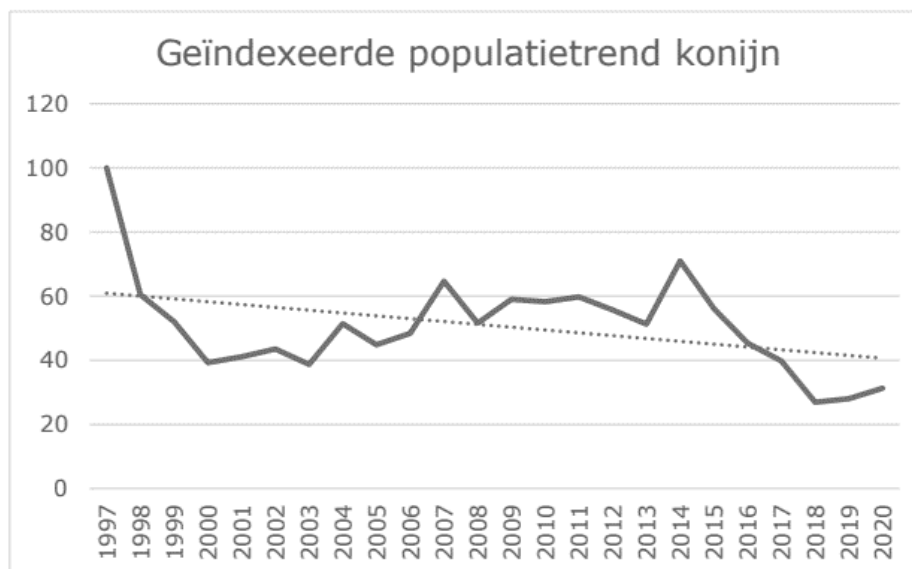
De konijnenpopulatie is in het midden van de 20e eeuw met 95% gereduceerd ten opzichte van de periode voor 1946, na de introductie van het myxomatose-virus in 1952 (Broekhuizen et al., 2016). In de periode vanaf 1970 tot 1988 namen de aantallen weer toe als gevolg van de ontwikkelde resistentie tegen het virus. Vanaf 1990 zorgde een nieuwe virusziekte, Rabbit Haemorrhagic Disease (RHD), wederom voor een landelijke afname. (ter Harmsel et al 2022) In het tweede decennium van de 21e eeuw lijkt er ook tegen dit virus resistentie te zijn opgebouwd en nemen de aantallen konijnen in de duinen weer toe. Dit is in geïsoleerde natuurgebieden en op de zandgronden in het oosten van het land nog niet het geval (Broekhuizen et al., 2016).

De huidige verspreiding van het konijn, conform de in hoofdstuk 3 genoemde richtlijnen gebaseerd op bezette 10x10 km-hokken in de periode 2016-2020, is weergegeven in Figuur 35. In totaal zijn 436 hokken bezet. Vanwege de opkomst van RHD in 1990 en het navolgende herstel, is het te verwachten dat het verspreidingsbeeld in 1994 (beperkt) kleiner was dan in de huidige situatie. Met name in het Groene Hart, de kop van Noord-Holland en het noordwesten van Friesland kwamen tot aan het eind van de jaren 80 (van de vorige eeuw) geen of nauwelijks konijnen voor (Broekhuizen et al., 1992). Op basis hiervan gaan we ervan uit dat in 1994 420 10x10 km-hokken bezet waren.

Figuur 34 Verspreiding van het konijn over Nederland. Bron: NDFF

Op basis van de laatst beschikbare trendgegevens (2020 is af te leiden dat sinds 1997 de populatie met 1,8% (se = 0,00391) per jaar daalt (CBS/NEM, 2021). Er is hiermee sprake van een matige afname. De laatste jaren zet de daling harder door. Over de periode vanaf 2009 gaat het om een afname van 7,2% (se = 0,004579) en is sprake van een sterke afname (CBS/NEM, 2021). Sinds 1950 is de populatiegrootte met 68% afgenomen (Van Norren et al., 2020). Uit de gegevens van het NEN blijkt dat er de laatste jaren weer sprake is van een licht herstel van de populatie.

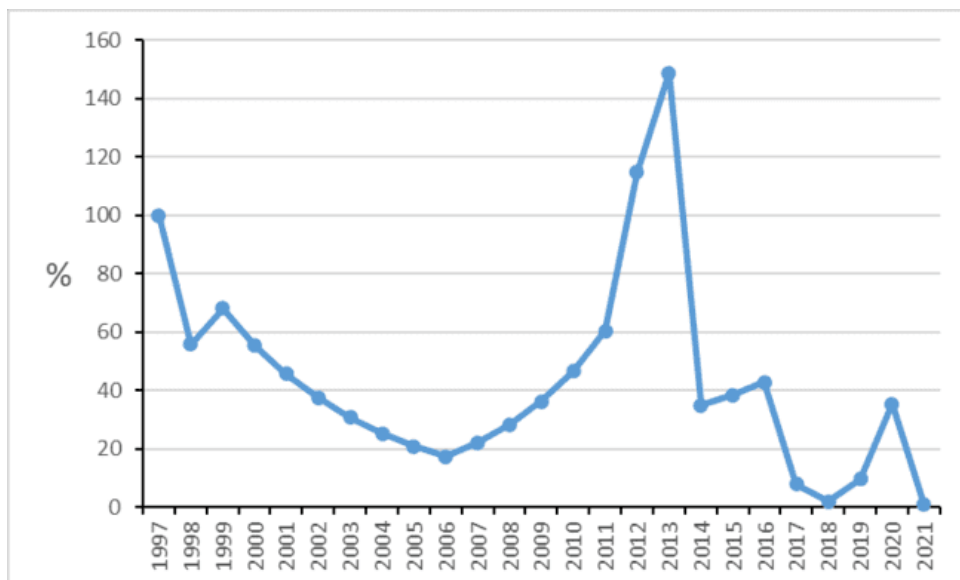

Figuur 36 Geïndexeerde populatietrend konijn (1997 = 100), CBS/NEM, 2021

5.2 Voorkomen en trend in Groningen

Het konijn ontbreekt lokaal op de kleigronden in het noorden van Groningen (figuur 34).

Door grote fluctuaties beoordeelt het CBS de aantalsontwikkeling van het konijn in Groningen als onzeker. Dat geldt zowel voor de lange termijn (1997-2021) als voor de korte termijn (2010-2021). Het beeld is wel dat ook in Groningen het konijn afneemt (figuur 35).

Figuur 35 Geïndexeerde trend van het konijn in Groningen 1997-2021 (1997 op 100% gesteld) (bron: NEM DAZ, Zoogdiervereeniging en CBS)

5.3 Landelijke Staat van instandhouding

In onderstaand tabel is de beoordeling van de landelijke staat van instandhouding van het konijn weergegeven uit het WEnR rapport 3153.

Beoordeling Staat van Instandhouding van het konijn in Nederland				
Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomstperspectief	Totaal
gunstig	ongunstig	gunstig	onbekend	ongunstig

Figuur 37 Beoordeling van de staat van instandhouding van het konijn in Nederland. Bron: WEnR rapport 5153.

Verspreiding

De omvang van het huidige areaal is stabiel. Dit aspect wordt daarmee beoordeeld als **gunstig**.

Populatie

De populatie laat op basis van de trendbepaling een afname zien van gemiddeld 1,8% per jaar. Omdat sprake is van een negatieve trend groter dan 1%, wordt de SVI van de populatie beoordeeld als **zeer ongunstig**.

Leefgebied

Het leefgebied is in de huidige situatie, gebaseerd op de gegenereerde HSI-kaart, van voldoende omvang en kwaliteit. Dit aspect wordt daarmee beoordeeld als **gunstig**.

Toekomstperspectief

Uit de beoordelingen van de verspreiding als gunstig, de populatie als ongunstig en het leefgebied als gunstig volgt dat de beoordeling van het perspectief als **onbekend** aangemerkt is.

Totaal (samenvatting)

Conform de beoordelingsmatrix is de totaalbeoordeling van de staat van instandhouding van het konijn **zeer ongunstig**.

5.4 Staat van instandhouding in Groningen

De gunstige referentie voor het konijn is de toestand in het jaar 1994. Zie voor de systematiek van de beoordeling van de staat van instandhouding het algemene deel van het faunabeheerplan.

Totaalbeoordeling

De staat van instandhouding van het konijn in Groningen wordt beoordeeld als **zeer ongunstig**. De beoordeling wordt hierna nader toegelicht voor de vier relevante aspecten.

Beoordeling Staat van Instandhouding van het konijn in Nederland				
Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomstperspectief	Totaal
gunstig	ongunstig	gunstig	onbekend	ongunstig

Figuur 36 beoordeling staat van instandhouding van het konijn in Groningen (verschillende bronnen)

Element 1: Verspreiding

Bij verspreiding gaat het om het actuele verspreidingsgebied vergeleken met het verspreidingsgebied rond 1994. Volgens richtlijnen van de Europese Commissie dienen de Lidstaten de verspreiding per 10x10 km-hok te bepalen (DG Environment 2017b).

Ontwikkeling

In Nederland komen konijnen in vrijwel alle 10x10 km-hokken voor en rond 1994 was dat ook zo (ter Harmsel e.a. 2022). Dat geldt ook voor Groningen (figuur 34). Daarmee is de verspreiding stabiel.

Toekomstperspectief

Naar verwachting zal ook de komende twaalf jaar het konijn in vrijwel alle 10x10 km-hokken voorkomen.

Conclusie verspreiding: gezien het voorgaande is het aspect verspreiding voor Groningen als gunstig te beschouwen.

Element 2: Populatie

Aspect 2 (populatiodynamische gegevens) wordt afgemeten aan omvang en aantalstrend van de populatie.

Ontwikkeling

Hier gaat het om de lange termijntrend van de populatie konijnen in Nederland en in Groningen. Het BMPZ-project van het Netwerk Ecologische Monitoring heeft trendcijfers voor het konijn vanaf 1997.²⁵ In de periode 1997-2020 is de Nederlandse konijnenpopulatie volgens deze cijfers significant afgenomen, met gemiddeld 2,5 % per jaar. Op grond van afschotcijfers kan worden aangenomen dat de stand van het konijn in de periode 1994-1997 ongeveer stabiel was (Dekker & van Norren 2022). Dat betekent dat de afname in de periode 1994-2020 2,2% per jaar is geweest. In Groningen is de trend statistisch onzeker, maar ook daar lijkt sprake van een afname.

Toekomstperspectief

De aantalsontwikkeling over de laatste jaren is landelijk flink dalend. In Groningen is de aantalsontwikkeling onzeker door grote fluctuaties. De verwachting is niet dat in de komende twaalf jaar de populatie zich zal herstellen naar het niveau van het begin van de jaren tachtig, vóór het uitbreken van de ziekte VHS.

Gezien het voorgaande is het element populatie voor het konijn in Groningen als **ongunstig** te beschouwen.

Element 3: Leefgebied

Element 3 (in termen van het Besluit kwaliteit leefomgeving 'habitat') is het leefgebied, inclusief alle condities die een soort tijdens zijn levensloop en seizoenscyclus nodig heeft (DG Environment 2017b).

Ontwikkeling

²⁵ Website Compendium voor de Leefomgeving, <https://www.clo.nl/indicatoren/nl1571-trend-van-zoogdieren>

Het leefgebied van het konijn in Nederland is voldoende groot om de populatie op lange termijn in stand te houden (zie ook Ter Harmsel e.a. 2022). Dat geldt ook voor Groningen.

Toekomstperspectief

Ontwikkelingen in het natuur- en landschapsbeheer in het agrarisch gebied zorgen voor enig optimisme voor het leefgebied van het konijn. De ontwikkelingen kunnen namelijk in de komende 12 jaar zorgen voor kwaliteitsverbeteringen van het leefgebied, zoals de aanleg van nieuwe natuur en recreatieve beplanting in de poldergebieden en verbetering van de droge dooradering in het agrarisch gebied. Hierdoor wordt het toekomstperspectief voor het element leefgebied beoordeeld als gunstig, zowel in Nederland als in Groningen.

Gezien het voorgaande is het element leefgebied voor het konijn in Groningen als **gunstig** te beschouwen.

Totaalbeoordeling.

Voor Groningen zijn de aspecten verspreiding en leefgebied beoordeeld als gunstig, maar het aspect populatie als ongunstig. Hierdoor is de totaalbeoordeling voor de staat van instandhouding van het konijn in Groningen ongunstig.

5.5 Wettelijke status en Provinciaal beleid

Het konijn is een beschermde inheemse diersoort, als ook een aangewezen wildsoort, waarop de jacht geopend is (Artikel 8.3 lid 4 Ow). De jacht op konijnen is geopend van 15 augustus tot en met 31 januari, tenzij de minister anders bepaald.

Daarnaast kunnen konijnen het gehele jaar gedood worden op basis van de vergunning vrijstelling (Bal) en een vigerend Faunabeheerplan.

5.6 Beschrijving van schade aan wettelijke belangen.

Op grond van de Beleidsregels van de provincie Groningen komen gewasschades door vergunning vrijgestelde soorten niet in aanmerking voor een tegemoetkoming. Mede hierdoor zijn geen schadecijfers (betaald en/of getaxeerd) bekend welke in Groningen zijn veroorzaakt door konijnen. Gelet op de mate van de zeer beperkte schadebestrijding van konijnen in Groningen in de afgelopen faunabeheerplanperiode is het zeer aannemelijk dat konijnen geen belangrijke gewasschade of overige schade aan andere wettelijke belangen veroorzaken, zoals genoemd in Artikel 11.44 lid 2 sub c; artikel 11.52 lid 2 sub c en artikel 11.58 lid 2 sub c Bal.

5.7 Gevoerd beheer periode 2018 t/m 2022

Tot en met het jachtseizoen 2021/2022 werden konijnen in Groningen geschoten op grond van de landelijke vrijstelling (Wnb) en op grond van de jacht op de wildsoorten. Per jachtseizoen 2022/2023 heeft de minister voor Natuur en Stikstof de jacht op konijnen in Nederland gesloten. Alleen in 2019 zijn nog 13 konijnen in Groningen geschoten (bron FRS) daarna (t/m 2023) is er geen afschot van konijnen meer geweest.

5.8 Conclusie

Voor de duur van dit Faunabeheerplan kunnen grondgebruikers geen gebruik maken van de vergunning vrijstelling (Bal) voor schadebestrijding van het konijn in Groningen.

Er wordt in Groningen met betrekking tot het konijn niet voldaan aan Artikel 4.3 lid 1 sub k Ow, namelijk:

- Er is geen onderbouwing in Groningen van het wettelijk belang (Artikel 11.44 lid 2 sub c; artikel 11.52 lid 2 sub c en artikel 11.58 lid 2 sub c Bal) voor de noodzaak van schadebestrijding in Groningen.
- Bovendien is de staat van instandhouding van het konijn zowel landelijk als in de provincie Groningen als ongunstig beoordeeld.

6 VOS (VULPES VULPES)

6.1 Algemeen

De vos is een beschermde inheemse diersoort en opgenomen in de lijst van vergunning vrijgestelde soorten (Bal).

Het voorkomen van schade aan weidevogelpopulaties was een reden voor de minister om de vos op de landelijke vrijstellingslijst te plaatsen²⁶. In de Nota van toelichting op het Besluit natuurbescherming (Wet natuurbescherming) (blz. 42) staat dat de vos op de landelijke vrijstellingslijst geplaatst is mede vanwege het veroorzaken van schade aan fauna door predatie van kuikens en jonge vogels²⁷.

6.2 Voorkomen in Nederland

Bron: Wageningen Environmental Research (WEnR) rapport 3190 – Staat van instandhouding vos. Dit rapport wordt verder aangehaald als: WEnR-3190.

De vos komt verspreid over vrijwel het gehele land voor en kent daarmee een aaneengesloten verspreidingsgebied, dat grensoverschrijdend is (Broekhuizen et al., 2016). Zie ook figuur 39

Historisch perspectief

De vos heeft, na een vermoedelijk dieptepunt kort voor de Tweede Wereldoorlog als gevolg van intensieve bestrijding en ontbossing, een gestage toename in verspreiding doorgemaakt. Roofdierbestrijding liep in de periode tijdens en na de oorlog terug en het gebruik van gif en klemmen werd bij wet verboden. Door veranderingen in het landschap, met name ontwatering, aanplant van bossen en singels en aanleg van recreatieterreinen, wist de vos zijn areaal steeds verder te vergroten. De verspreiding breidde zich vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw verder uit vanuit de hogere gronden, waar de soort veelal stand had gehouden, richting het noorden en het westen van het land. Aan het eind van de jaren negentig en het begin van de 21e eeuw slaagde de vos erin om vrijwel geheel Nederland (opnieuw) te koloniseren. Naarmate sprake was van toenemende verstedelijking, leerden vossen ook in dorpen en steden te leven (Broekhuizen et al., 2016). Conform de Rode Lijstbeoordeling valt de soort in de zeldzaamheidsklasse 'algemeen' (Van Norren et al., 2020).

Op de Waddeneilanden zijn de afgelopen jaren enkele vossen gezien, waaronder meerdere dieren op Vlieland, waarvan de herkomst veelal onzeker is. Menselijk handelen is daarbij waarschijnlijk. De kans op natuurlijke kolonisatie wordt als minimaal ingeschat. Vanwege het van nature ontbreken van vossen op de Waddeneilanden, worden de sporadisch aangetroffen vossen op de eilanden bestreden.

Met de invoering van de Flora- en faunawet in 2002 werd de vos een beschermde soort, die alleen bestreden mocht worden met een soortenvergunningsaanvraag. De vos is in 2004 door de minister van LNV op de landelijke vrijstellingslijst (Wnb) nu vergunning vrijgestelde soort (Bal) gezet, waardoor de soort het hele jaar en door het hele land bestreden kan worden indien sprake is van in de wet genoemde categorieën van schade. In eerste instantie gold deze vrijstelling enkel voor belangrijke schade aan gewassen

Landsdekkende tellingen van de huidige of historische populatiegrootte van de vos zijn niet beschikbaar. Verspreidingsgegevens zijn er echter wel en deze zijn er niet alleen voor recente jaren,

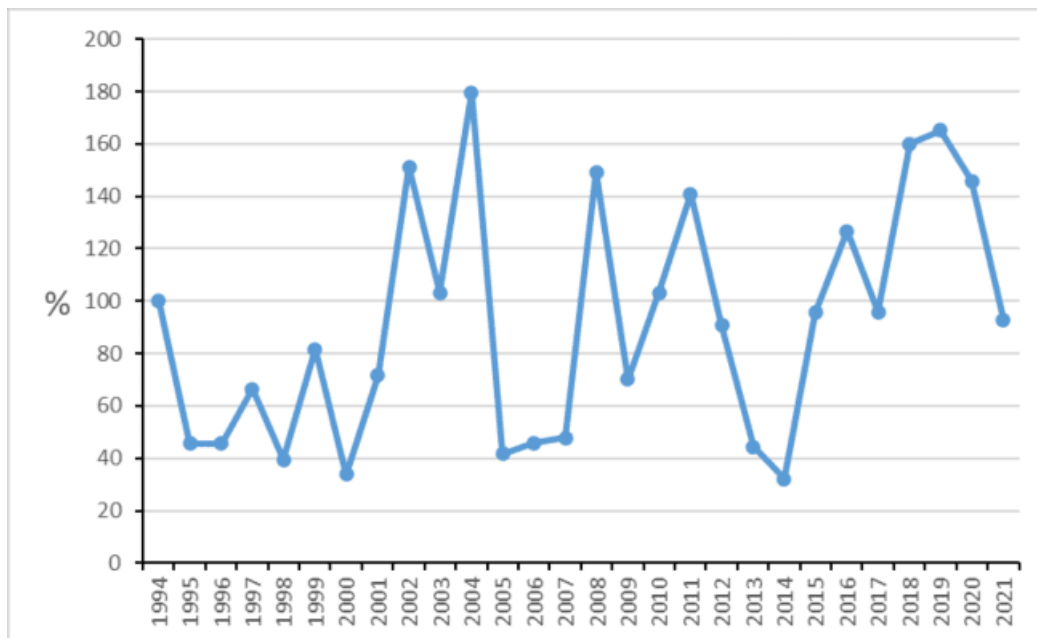
²⁶ Zie de toelichting op artikel 3.1 in paragraaf 3.1 van de Toelichting Regeling natuurbescherming: "Bij de aanwijzing van voor de landelijke vrijstelling in aanmerking komende dieren in het Besluit natuurbescherming is getoetst of is voldaan aan het wettelijke vereiste dat het moet gaan om dieren van soorten die landelijk schade veroorzaken."

²⁷ Nota van toelichting op: "16060022 ontwerp Nota van toelichting Besluit natuurbescherming" van 13 mei 2016

maar ook voor een groot deel van de 20e eeuw. Trendgegevens van populatietellingen zijn beschikbaar vanaf 1994 via het NEM- monitoringsprogramma Dagactieve Zoogdieren.

6.3 Voorkomen in Groningen

Op het niveau van 5x5 km-hokken komt de vos zo goed als overal in Groningen voor (figuur 37). Door grote fluctuaties in de telcijfers van het Netwerk Ecologische Monitoring is de aantalsontwikkeling in de provincie onzeker, zowel op de lange als op de korte termijn (figuur 10-3).

Figuur 37 Geïndexeerde aantalstrend van de vos in Groningen 1994-2021 (1994 op 100% gesteld) (bron: NEM-project DAZ, Zoogdiervereniging en CBS)

6.4 Staat van instandhouding - Nederland

Beoordeling Staat van Instandhouding van de vos in Nederland				
Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomstperspectief	Totaal
gunstig	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig

Figuur 38 Beoordeling staat van instandhouding van de vos in Nederland Bron: WEnR-3190

Toelichting op de beoordeling van de staat van instandhouding van de vos in Nederland.

Alle elementen met als bron het WEnR rapport-3190

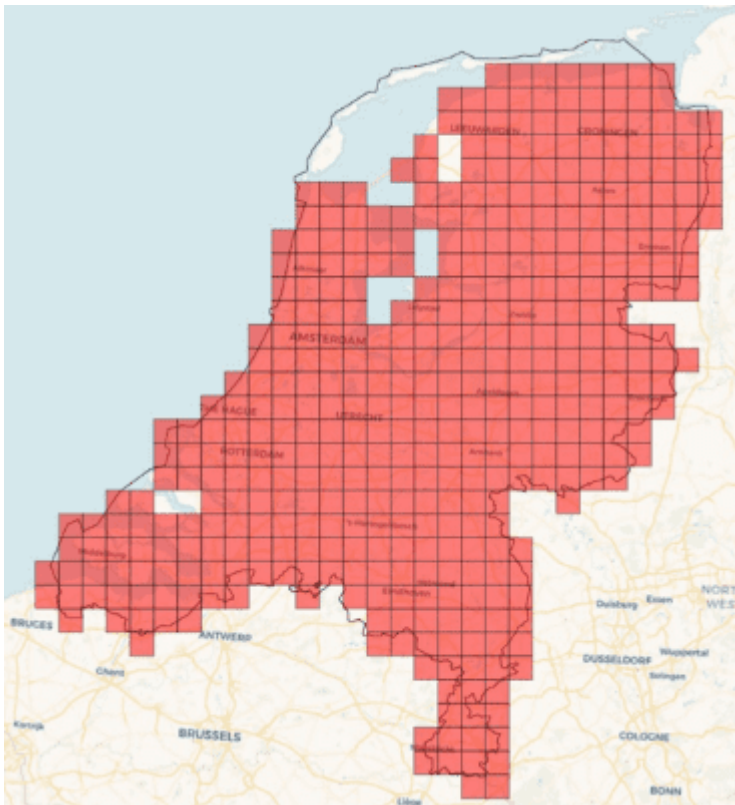
Element 1. Verspreiding.

De omvang van het huidige areaal is stabiel en aanzienlijk groter dan het vastgestelde areaal in de FRR²⁸. Dit aspect wordt daarmee beoordeeld als **gunstig**.

De huidige verspreiding van de vos in de periode 2017-2021, conform de richtlijnen gebaseerd op bezette 10x10 km-hokken, is weergegeven in Figuur 41. In totaal zijn 426 hokken bezet. Voor de verspreiding is gebruikgemaakt van data vanuit de Nationale Databank Flora en Fauna (hierna: NDFF, geraadpleegd op 30 maart 2022). De NDFF draagt zorg voor het bundelen, uniformeren en valideren van natuurgegevens in Nederland, waaronder tientallen datastromen die via vastgestelde protocollen worden verzameld. De NDFF is hiermee de grootste en betrouwbaarste databank voor

²⁸ Favourable Reference Range (FRR): een referentiewaarde voor de minimaal gewenste omvang van het verspreidingsgebied (areaal). Bron: WEnR rapport 3190

natuurwaarnemingen in Nederland (Koomen, 2018). Momenteel zijn ruim 170 miljoen waarnemingen in de databank opgeslagen.

Figuur 39 Verspreiding van de vos in 2017-2021 Bron: WEnR 3190

Element 2. Populatie

De populatie laat op basis van de trendbepaling een stabiele trend zien over zowel de gehele periode als de periode vanaf 2009. Gezien de stabiele trend zijn er geen redenen om aan te nemen dat voortplanting, sterfte en leeftijdsopbouw slechter zijn dan normaal.

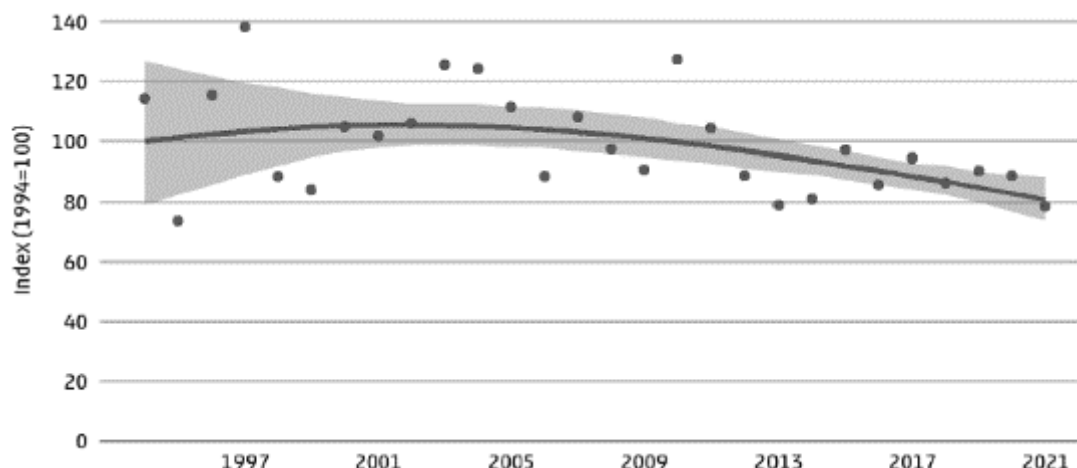
Exacte populatietellingen ontbreken, echter zijn er wel trenddata beschikbaar die berekend worden door het CBS op basis van de monitoringsgegevens vanuit het Netwerk Ecologische Monitoring²⁹(hierna: NEM). Deze data voldoen aan de hoogste kwaliteitseisen wat betreft bruikbaarheid en nauwkeurigheid voor statistische analysedoeleinden. Voor de vos gaat het specifiek over het meetprogramma NEM Dagactieve Zoogdieren (hierna: DAZ). De uitvoering hiervan wordt gedaan door tellers van het meetprogramma Broedvogelmonitoring (hierna: BMP) en Meetprogramma Urbane Soorten (hierna: MUS) van Sovon. Instructie van de tellers wordt gedaan door de Zoogdierverseniging en Sovon. Tot en met 2020 wordt de vos in 1155 meetpunten geteld. Trends worden jaarlijks gepubliceerd op de website van het Compendium voor de Leefomgeving³⁰. Deze trenddata zijn eveneens gebruikt voor het opstellen van het Basisrapport Rode Lijst (Van Norren et al., 2020). Voor de vos zijn trendgegevens beschikbaar vanaf 1994, waarbij 1994 als indexwaarde op 100 gezet is. De navolgende jaren laten vervolgens een waarde zien ten opzichte van de indexwaarde 100. Voor de vos zijn zowel landelijke als provinciale trends beschikbaar.

Op basis van de laatst beschikbare trendgegevens (2020) is af te leiden dat sinds 1994 de populatietrend stabiel is, over zowel de volledige periode (trendwaarde = 0,996, se = 0,005) als de periode vanaf 2009 (trendwaarde = 0,993, se = 0,009) (CBS/NEM, 2022).

²⁹ [Netwerk Ecologische Monitoring \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl) (geraadpleegd op 14-06-2022)

³⁰ [Zoogdieren, 1990-2018 | Compendium voor de Leefomgeving \(clo.nl\)](https://compendiumvoorleefomgeving.nl) (geraadpleegd op 14-06-2022)

Het aspect populatie is hiemee als **gunstig** te beschouwen.

Figuur 40 Geïndexeerde populatietrend vos (1994 = 100), CBS/NEM, 2022.
Indexen (stippen) en trend (lijn) van de aantalsontwikkeling van de vos in Nederland, in de periode 1994-2021
Tevens is het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn weergegeven (blauwe band)

Element 3. Leefgebied.

Het leefgebied is in de huidige situatie van voldoende omvang. Dit aspect wordt daarmee beoordeeld als **gunstig**.

Element 4. Toekomstperspectief.

In het rapport WER-3190 is het eindoordeel voor het aspect toekomstperspectief vastgesteld als **gunstig**.

6.5 Staat van instandhouding - Groningen

Beoordeling Staat van Instandhouding van de vos in Groningen				
Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomstperspectief	Totaal
gunstig	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig

Figuur 41 beoordeling van de staat van instandhouding van de vos in Groningen.

Toelichting op de staat van instandhouding van de vos in Groningen.

Element 1. Verspreiding.

Bij verspreiding gaat het om het actuele verspreidingsgebied vergeleken met het verspreidingsgebied rond 1994. Volgens richtlijnen van de Europese Commissie dienen de Lidstaten de verspreiding per 10x10 km-hok te bepalen (DG Environment 2017b).

Ontwikkeling

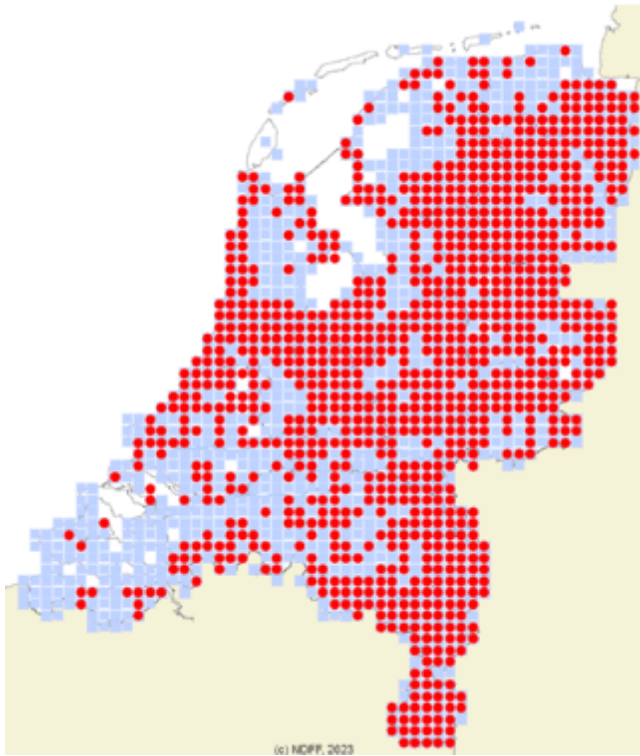
In Nederland, met uitzondering van de Waddeneilanden, komen vossen tegenwoordig in vrijwel alle 10x10 km-hokken voor. Rond 1994 was dat nog niet overal zo en in delen van het noorden van Groningen ontbrak de vos toen.³¹

Toekomstperspectief

Naar verwachting blijft het de komende 12 jaar zo dat vossen in vrijwel alle 10x10 km-hokken in Nederland (behalve de Waddeneilanden) en Groningen voorkomen.

³¹ <https://www.verspreidingsatlas.nl/8496252>

Gezien het voorgaande is het aspect verspreiding voor de vos in Groningen als **gunstig** te beschouwen.

Figuur 42 verspreiding van de vos in Nederland op basis van 5x5 km-hokken. Rode stippen 1980-1999, blauwgrijze stippen: 2020-2022. Bron: NDFF

Element 2. Populatie.

Element 1 (populatie-dynamische gegevens) wordt afgemeten aan omvang en aantalstrend van de populatie.

Ontwikkeling

Hier gaat het om de lange termijntrend van de populatie vossen in Nederland en in Groningen. De gunstige referentie voor de vos is de waarde van het jaar 1994. Volgens de cijfers van het Netwerk Ecologische Monitoring zijn de trends van de vos in Nederland en Groningen over de periode 1994-2020 stabiel, zonder significante aantalsverandering.

Toekomstperspectief

Wij verwachten dat de populatie van de vos in Nederland de komende 12 jaar stabiel zal blijven of mogelijk iets toenemen. Dat geldt ook voor Groningen.

Hiermee is het aspect populatie voor de vos in Groningen als **gunstig** te beschouwen.

Element 3. Leefgebied.

Voor Groningen sluit dit aan bij het WEnR rapport 3190 op dit onderdeel.

Het is zeer aannemelijk dat het leefgebied van de vos in Nederland (en hiermee ook Groningen), met de voorgenomen maatregelen in het agrarisch en stedelijk gebied, niet slechter van kwaliteit wordt. Een toename aan groene steden en wijken en aan agrarische biodiversiteit, met herstel van landschapselementen, zal het leefgebied van de vos als generalistisch en adaptief roofdier, naar verwachting kwalitatief verbeteren.

Hiermee is het aspect leefgebied voor de vos in Groningen als **gunstig** te beschouwen.

Element 4. Toekomstperspectief.

Het toekomstperspectief voor de svi van de vos wordt als gunstig beoordeeld op grond van de volgende bevindingen:

- naar verwachting zal ook de komende twaalf jaar de vos in vrijwel alle 10x10 km-hokken voorkomen.
- het is zeer aannemelijk dat de ontwikkelingen in zowel het agrarisch gebied als het stedelijk gebied niet zullen leiden tot een verslechtering van de populatietrend onder natuurlijke omstandigheden. Er lijken geen redenen te zijn om aan te nemen dat de populatie zal afnemen
- een toename aan groene steden en wijken en aan agrarische biodiversiteit, met herstel van landschapselementen, zal het leefgebied van de vos als generalistisch en adaptief roofdier, naar verwachting kwalitatief verbeteren.

Totaalbeoordeling

Voor Groningen zijn alle vierelementen, inclusief toekomstperspectief, beoordeeld als gunstig. Hierdoor is de totaalbeoordeling voor de staat van instandhouding van de vos in Groningen vanzelfsprekend gunstig.

6.6 Beschrijving van schade aan wettelijke belangen.

Wettelijk belang

Bij de mogelijkheden van schadebestrijding is de vos op grond van de vergunning vrijstelling (Bal) bejaagbaar. De vos is in 2004 door de minister van LNV op de landelijke vrijstellingslijst (Wnb) gezet. In eerste instantie gold deze vrijstelling enkel voor belangrijke schade aan gewassen. In 2006 is met de toevoeging van de vos ook het wettelijke belang ter bescherming van fauna toegevoegd (zoals benoemd in artikel Artikel 11.44 lid 2 sub c; artikel 11.52 lid 2 sub c en artikel 11.58 lid 2 sub c Bal), voor het geval van vossen met het oog op weidevogels. Weidevogelpopulaties gaan achteruit en zijn dusdanig kwetsbaar dat predatie van weidevogels door vossen belangrijke schade aan de populaties aanricht. Naast dat de vos door de minister van LNV op de landelijke vrijstellingslijst Wnb) is geplaatst dient aanvullend aannemelijk gemaakt te worden dat er geen andere mogelijkheden zijn om de schade door de vos te voorkomen en dat het nodig is de vos te bestrijden en dat de maatregelen niet leidt tot verslechtering van de staat van instandhouding van de vos.

Bescherming boerenlandvogels

In het Sovon rapport Boerenland Vogelbalans 2020 is aangegeven dat op percelen waar nesten worden beschermd tegen landbouwwerkzaamheden predatie vrijwel altijd de belangrijkste oorzaak van nestverlies is. Van vossen is bekend dat zij weidevogels prederen. Het kan zowel gaan om predatie van nesten, als om de predatie van kuikens. Daarnaast kan aanwezigheid van vossen in een broedgebied van weidevogels voor onrust onder oudervogels en kuikens leiden, wat er uiteindelijk weer toe leidt dat de overlevingskansen van kuikens afnemen, omdat door de onrust er minder gevoerd wordt.

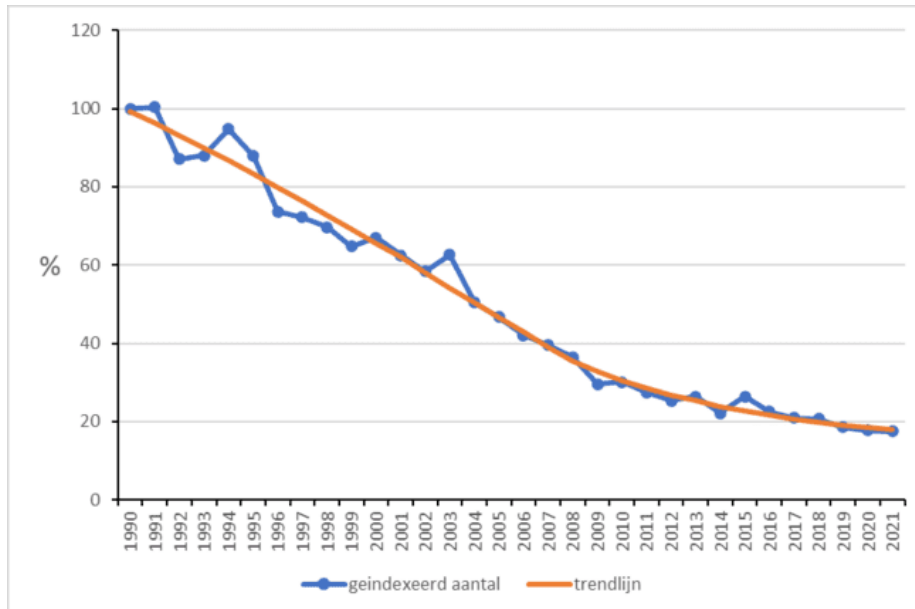
Veel boerenlandvogels zijn de afgelopen decennia sterk in aantal afgenomen. Kenmerkende weidevogels zijn grutto, kievit, scholekster, tureluur, wulp en graspieper. Door de gestage achteruitgang verkeren veel weidevogels in een matig ongunstige tot zeer ongunstige staat van instandhouding.

De achteruitgang houdt voor een belangrijk deel verband met veranderingen die de afgelopen decennia hebben plaatsgevonden in de inrichting en (agrarisch) gebruik van het landelijk gebied. Daarnaast speelt predatie ook in de provincie Groningen een rol bij de achteruitgang (zie ook Teunissen et al, 2020; Sovon-rapport 2020/41). Veel predatoren die van oudsher werden bestreden, zijn de afgelopen decennia weer in aantal toegenomen, wat de predatiedruk heeft

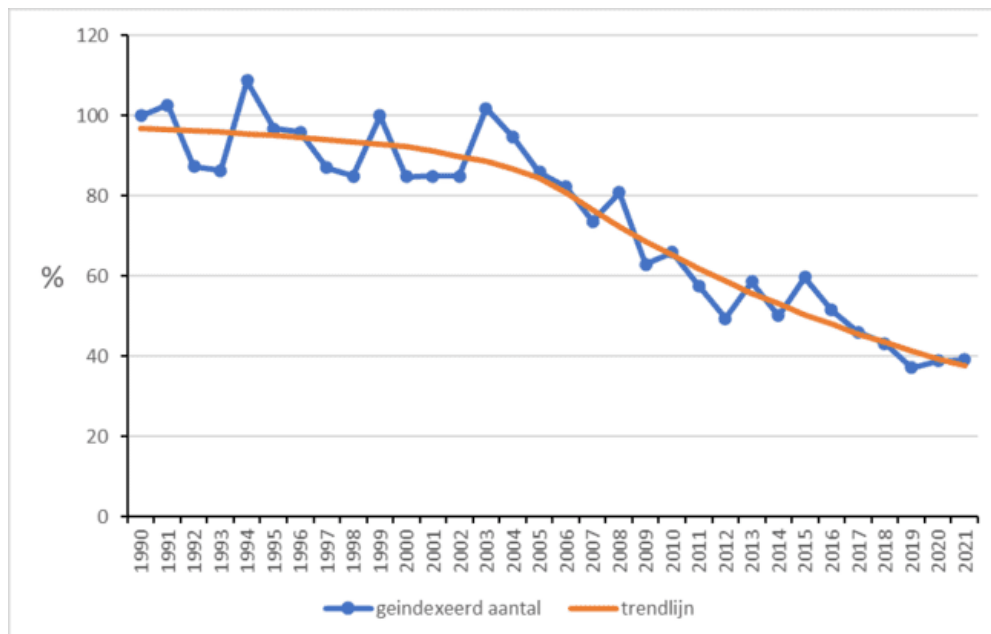
verhoogd. Gecombineerd met de veranderingen in het landelijk gebied, vormt dit een zeer ongunstige situatie voor de boerenlandvogels.

Provincie Groningen

De provincie Groningen heeft in haar jaarlijkse Natuurbeheerplannen een aantal weidevogels aangewezen als doelsoorten van het Leefgebied Open grasland en het Leefgebied Open akkerland. In Groningen zijn de weidevogels sterk afgenomen. Het aantal grutto's is gedaald tot slechts 20% van de stand in het begin van de jaren negentig (figuur 43).

Figuur 43. Geïndexeerde aantalsontwikkeling van de broedpopulatie grutto's in Groningen (1990 gesteld op 100%) (bron: Sovon, website)

Figuur 44. Geïndexeerde aantalsontwikkeling van de broedpopulatie kieviten in Groningen (1990 gesteld op 100%) (bron: Sovon, website)

Met een afname van ongeveer 60% sinds 1990 ging het met de kievit in Groningen iets minder slecht dan met de grutto (figuur 44).

In Groningen was in 2019 het nestsucces van kievit en scholekster maar 24 respectievelijk 23%. (32%). Rond de helft van de nesten van kievit en scholekster werd gepredeerd. Bij de grutto was het

nestsucces met 41% wat beter, maar niet ook voldoende. 39% van de nesten van de grutto werd gepredeerd (Kleyheeg e.a. 2020).

De vos is een belangrijke predator van grondbroeders en predatie draagt bij aan de achteruitgang van grondbroeders, dit blijkt onder meer uit de volgende studies.:

Uit de studie van Teunissen e.a. (2008) bleek dat vossen landelijk gemiddeld verantwoordelijk waren voor 60% en 40% van de nestverliezen als gevolg van predatie van resp. kievit en grutto. Bij een studie in Noordwest-Overijssel in 2021 bleek dat vossen 48% van 174 gevolgde weidevogelnesten predeerden (Kleyheeg 2021). Ook uit onderzoek in Duitsland en het Verenigd Koninkrijk blijkt dat de vos een van de belangrijkste predatoren is van nesten en eieren van bodembroeders (Langgemach & Bellebaum 2005, Draycott e.a. 2008, Salewski e.a. 2021). In een studie van Grant e.a. (1999) naar nestsucces van wulp bleek dat vossen de belangrijkste predatoren van nesten waren.

In 2019 en 2020 is predatie op legsels van weidevogels in drie gebieden in Groningen in detail onderzocht (Koningslaagte, Paddepoel en Winsumermeeden) onderzocht. Bij 30 nesten, die niet voorzien waren van een elektrisch raster, werd met een cameraval de predator geregistreerd. Predatie door vos werd niet vastgesteld, met de belangrijke kanttekening dat vossen in deze gebieden op basis van de landelijke vrijstelling worden bestreden en alleen in het gebied Paddepoel een vos aanwezig was (Jonge Poerink e.a. 2022).

Het aandeel van de vos in predatie op kuikens leek in Nederlandse studies laag (Teunissen e.a. 2008, Oosterveld 2011). Echter, in Teunissen e.a. (2020) wordt gemeld dat buitenlands onderzoek aan gezenderde kuikens duidelijk heeft gemaakt dat lang onderbelicht is gebleven is dat vossen ook sterk prederen op kuikens. In het onderzoek aan kuikens in Nederland werd stevast een percentage van de kuikens nooit meer teruggevonden en dit percentage komt grofweg overeen met de percentages die in buitenlands onderzoek voor vossenpredatie werden gevonden (Teunissen e.a. 2020).

In de studie van Mason e.a. (2017) wordt namelijk aangetoond dat vossen niet alleen de belangrijkste predator zijn van eieren, maar ook van kuikens van steltlopers. Kuikens worden vooral door roofvogels en vossen gepredeerd, waarbij de vos de grootste invloed had op kuikenoverleving ten opzichte van alle andere predatoren. Zo bleek dat vossen de belangrijkste predatoren waren die een significante invloed hadden op de kuikenoverleving. De overlevingskans van de gevolgde kuikens bedroeg slechts 2% over een totale periode van 30 dagen. Ook Rickenbach e.a. (2011) toonden aan dat de nachtelijke overlevingskansen van kuikens van kieviten verbeterd waren na plaatsing van een raster, hieruit concludeerden zij dat nachtactieve zoogdieren zoals de vos de belangrijkste predatoren van kuikens zijn.

In 2020 zijn in de Groningse weidevogelgebieden Paddepoel en Winsumermeeden in totaal 52 gruttokuikens met een zender gevolgd. Hiervan zijn met zekerheid 22 kuikens gepredeerd. 27 kuikens raakten vermist. De kans is groot dat die ook zijn gepredeerd en dat zou betekenen dat 94% van de kuikens is gepredeerd. De vos werd in deze studie niet geïdentificeerd als predator van kuikens, maar alleen in het gebied Paddepoel was een vos aanwezig en van veel gestorven kuikens is het lot niet bekend (Jonge Poerink e.a. 2020). De studie heeft in ieder geval niet aangetoond dat de vos in Groningen momenteel een belangrijke predator is van kuikens van grutto's.

In 2017 zijn in de Medenertilster- en Fransumerpolder 24 gruttokuikens met een zender gevolgd. Een kuiken raakte vermist, bij een kuiken viel de zender af, een werd vliegvlug, een werd overreden en 20 kuikens werden gepredeerd. Vos werd niet vastgesteld als predator omdat er door intensieve bestrijding geen vossen aanwezig waren (Oosterveld e.a. 2018).

6.6.1 Actieplan Weidevogels Groningen

Het actieplan Weidevogels Groningen is in 2018 opgesteld. Het is een gezamenlijke uitgave van twaalf Groningse en landelijke organisaties die hiermee hebben aangegeven gezamenlijk in te zetten op maatregelen voor het herstel van de weidevogelpopulaties in Groningen. Het manifest dat aan dit actieplan voorafging, koos 2.000 grutbroedparen in 2027 als doelstelling. De recente gebiedsverkenningen wijzen uit dat dit haalbaar lijkt: dit betekent een groei van 30% in de kerngebieden en minimaal stabilisatie daarbuiten.

Door de Provinciale Staten van Groningen is aangegeven dat dit actieplan wordt onderschreven en dat het Actieplan uitgevoerd dient te worden³².

6.6.2 Actieplan Akkervogels Groningen

Zomer 2021 ondertekenden zestien partijen het Akkervogelmanifest Groningen 2021. Een half jaar gevolgd door het Actieplan Akkervogels Groningen. Het plan bevat een veelheid aan acties, maar centraal staat een omslag naar vitale akkervogellandschappen, een integrale benadering die noodzaakt tot een brede blik op beheer en inrichting.

6.7 Gevoerd beheer afgelopen periode

In alle WBE-gebieden zijn vossen gedood op grond van de landelijke vrijstelling (overdag) en op grond van soortenvergunningaanvraag (avond en nacht) in het kader van bescherming weidevogels.

Bijgevoegd (figuur 45) het overzicht van afschot van vossen in Groningen, op grond van de landelijke vrijstelling (Wnb) en op grond van de soortenvergunningaanvraag in de periode 2019 t/m 2023.

	2019	2020	2021	2022	2023
vrijstelling	993	819	621	552	549
onthefing	12	12	2		70
totaal	1.005	831	623	552	619

Figuur 45 Afschot van vossen in Groningen op grond van de landelijke vrijstelling (overdag) en op grond van een soortenvergunningaanvraag (avond en nacht) Bron: FRS

6.8 Maatregelen om predatie te voorkomen en/of te beperken.

In de gebieden zoals opgenomen in beide actieplannen vindt actief nest- en kuikenbescherming plaats tegen landbouwwerkzaamheden (zoals bijv.: uitgestelde maai- en weidedatum of nestmarkering).

Daarnaast zijn en worden veranderingen in de boerenlandvogelgebieden aangebracht ten aanzien van het gebruik en inrichting van deze gebieden, zoals bijvoorbeeld: het verhogen van het aandeel kruidenrijke weilanden, terugbrengen extensieve beweiding, verwijderen nestbomen, opruimen van takkenbossen en maaibeheer verbeteren/aanpassen. Ook het verhogen van het waterpeil wordt in veel gebieden toegepast.

Het weren van vossen, bijvoorbeeld door middel van fijnmazige elektrische rasters, wordt lokaal toegepast. Vanwege de relatief hoge kosten en de praktische inspanningen die dit vergt is het niet haalbaar om een zeer groot gebied van rasters te voorzien en deze rasters vervolgens te onderhouden.

Elektrisch afrasteren kan zeer effectief te zijn, maar wordt alleen haalbaar geacht voor het beschermen van zeer lokale hotspots, bijvoorbeeld bij wulpen nesten.

Al deze maatregelen worden in Groningen toegepast maar hebben niet tot een significante verlaging van de predatiedruk en/of een verbetering van het broedsucces van grondbroeders/weidevogels geleid.

³² Motie Groen Links en PvdA: Meewerken aan Actieplan weidevogels PS vergadering 3 oktober 2018

6.9 Noodzaak duurzaam beheer.

Om populaties van boerenlandvogels (ook in Groningen) op lange termijn in stand te houden, is een uitkomstsucces van 50-60% nodig. (Beintema 1995, MacDonald&Bolton 2008), wat gegeven de recent aangetoonde lage kuikenoverleving van onder andere Grutto (Scheckerman 2010³³, van der Velde et al. 2020) en Kievit (Melman et al. 2020³⁴) waarschijnlijk een onderschatting is. Daarom wordt tegenwoordig als vuistregel vaak 70% nestsucces genoemd als te zijn noodzakelijk voor een stabiele populatie (e.g. Jonge Poerink et al. 2020³⁵).

Gelet op het doel van het Actieplan, de bedreigde populaties boerenlandvogels een grotere kans krijgen om zich structureel te kunnen voortplanten en handhaven, en de mate van predatie door de vos, is het duurzaam beheer van vossen op grond van de vergunning vrijgestelde soorten (Bal) noodzakelijk.

6.10 Gewenste stand, periode 2019-2024

De gewenste stand van de vos in Groningen voor de komende beheerplanperiode (2024-2029) is eigenlijk een beleidsmatige afweging. De staat van instandhouding is niet in het geding, deze is gunstig. Met voortzetting van het huidige beheer en schadebestrijding ligt een verslechtering van de staat van instandhouding van de vos niet in de rede. Het continueren van het afschot op grond van de landelijke vrijstelling (nu vergunningvrijgestelde soorten) leidt niet tot een verslechtering van de staat van instandhouding van de vos in Groningen.

Met bovenstaande conclusie is de gewenste stand van de vos een afweging van de mate van bescherming van de vos als beschermde diersoort versus de maximaal aanvaardbare schade aan de fauna (lees kwetsbare bodembroeders).

6.11 Escalatieladder

Escalatieladder met betrekking tot bescherming van weidevogels.

Onder regie van de deelnemers van het Actieplan zijn veel (preventieve) maatregelen genomen voor de bescherming van de boerenlandvogels. In de betreffende gebieden zijn dit o.a. de volgende maatregelen. Biotoopverslechtering voor predatoren, aanleggen plas-dras situaties, uitgestelde maaidatum, nesten van de wulp afgezet met schrikdraad, wilgen en struiken gesnoeid/verwijderd, riet geklepeld, een goede samenwerking/afstemming met de boeren/grondeigenaren, het gecoördineerd plannen van grondbewerkingen, inzet wildredders bij het maaien, van binnen naar buiten maaien, alleen overdag maaien, kort voor het maaien de kuikens verjagen door middel van het plaatsen van bamboestokken met plastic zakken, verplaatsen van (kievit)legsels met mandjes bij bouwland bewerkingen, inzet van drones, inzet van beheerpakketten op percelen met uitgestelde bewerkingen, toepassen Mozaïek-beheer.

6.12 Beheermaatregelen, aard en omvang

De kwetsbare populatie boerenlandvogels zijn dalende en kwetsbaar en daarmee gevoelig voor predatie. Om deze reden is er noodzaak voor de inzet van de vergunning vrijstelling (Bal). In de hele provincie Groningen komen kwetsbare bodembroeders voor. Daarmee is de hele provincie van toepassing voor de inzet van de vrijstelling.

Het doden van vossen o.b.v. de vergunning vrijgestelde soorten (Bal) voorziet in de komende planperiode voor een afname van het predatieniveau bij kwetsbare bodembroeders.

33 Schekkerman 2010. Effect van nestbezoek en onderzoek op weidevogels_rap2010_01

34 Melman et al 2020 DLN_Overleving kievitkuikens op greppel plasdras

35 Jonge Poerink et al 2020 - Rapportage_onderzoek_broedsucces_en_predatie_Reitdiep_Winsumermeeden

Ook buiten de aangewezen gebieden in het Actieplan wordt m.b.v. de landelijke vrijstelling invulling gegeven aan een afname van de hoeveelheid vossen. Door vossen ook buiten de aangewezen gebieden te bestrijden, wordt nieuwe bezetting van territoriums binnen de aangewezen gebieden zoveel mogelijk voorkomen. Bovendien zijn er ook broedende boerenlandvogels buiten de aangewezen gebieden.

Monitoring van aantallen, schade en afschot van vossen in Groningen is een belangrijk onderdeel van de bestrijding. Het monitoren van het aantal vossen is ingewikkeld, maar cruciaal om inzicht te krijgen in de aantalsontwikkeling van de soort. Momenteel kan slechts wat over de aantallen gezegd worden a.d.h.v. het onderzoek door WEnR (WEnR rapport 3190).

6.13 Conclusie

Dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat, zoals art. 8.74k Bkl en Art. 11.52 Bal voorschrijft, om te voorkomen dat vossen belangrijke schade veroorzaken aan boerenlandvogels.

6.14 Beheermaatregelen, plaats en perioden.

Voor de duur van het Faunabeheerplan 2024-2029 kunnen grondgebruikers in het werkgebied van de FBE Groningen gebruik maken van schadebestrijding van vossen op grond van de vergunning vrijstelling (Bal) als bedoeld in art. 8.74k Bkl en art.11.49 t/m art.11.58 Bal. Met als doel door vossen veroorzaakte belangrijke schade aan fauna (boerenlandvogels) te voorkomen en/of te beperken.

7 ZWARTE KRAAI (CORVUS CORONE)

7.1 Algemeen

De zwarte kraai is beschermd op grond van de Europese Vogelrichtlijn en de wet (Ow). Deze soort is niet als instandhoudingsdoelstelling van Natura 2000-gebieden opgenomen. Voor de zwarte kraai geldt een landelijke vrijstelling tot afschot bij dreigende schade gedurende het hele jaar.

7.2 Wettelijk belang

Bij de mogelijkheden van schadebestrijding is de zwarte kraai op grond van de landelijke vrijstelling bejaagbaar. De zwarte kraai is in 2004 op de landelijke vrijstellingslijst gezet door de minister LNV. In eerste instantie gold deze vrijstelling enkel voor belangrijke schade aan gewassen. In 2006 is ook het wettelijke belang ter bescherming van fauna toegevoegd (zoals benoemd in Artikel 11.44 lid 2 sub c; artikel 11.52 lid 2 sub c en artikel 11.58 lid 2 sub c Bal), voor het geval van zwarte kraaien met het oog op weidevogels.

Weidevogelpopulaties gaan achteruit en zijn dusdanig kwetsbaar dat predatie van weidevogels door zwarte kraaien belangrijke schade aan de populaties aanricht. Naast dat de zwarte kraai door de minister van LNV op de landelijke vrijstellingslijst is geplaatst dient aanvullend aannemelijk gemaakt te worden dat er geen andere mogelijkheden zijn om de schade door de zwarte kraai te voorkomen en dat het nodig is de zwarte kraai te bestrijden en dat de daartoe te nemen maatregelen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de zwarte kraai.

7.3 Kwantitatieve gegevens

De kwantitatieve gegevens zijn grotendeels overgenomen uit het Sovonrapport 2022/37³⁶ - *Staat van instandhouding landelijk vrijgestelde soorten*.

³⁶ <https://stats.sovon.nl/pub/publicatie/20578>

Ook is uit dit rapport overgenomen dat de zwarte kraai als standvogel is te beschouwen (Bijlsma et al. 2001) zodat de staat van instandhouding voor maar één populatie (te weten de populatie die jaarrond in Nederland aanwezig is) beoordeeld hoeft te worden.

7.4 Staat van instandhouding - Nederland

De staat van instandhouding van de zwarte Kraai in Nederland wordt beoordeeld als **gunstig**. De beoordeling wordt hierna nader toegelicht voor de vier relevante aspecten.

Beoordeling Staat van Instandhouding van de zwarte kraai in Nederland				
Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomstperspectief	Totaal
gunstig	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig

Figuur 46 Beoordeling van de landelijke staat van instandhouding van de zwarte kraai. Bron: Sovon

Element 1. Verspreidingsgebied

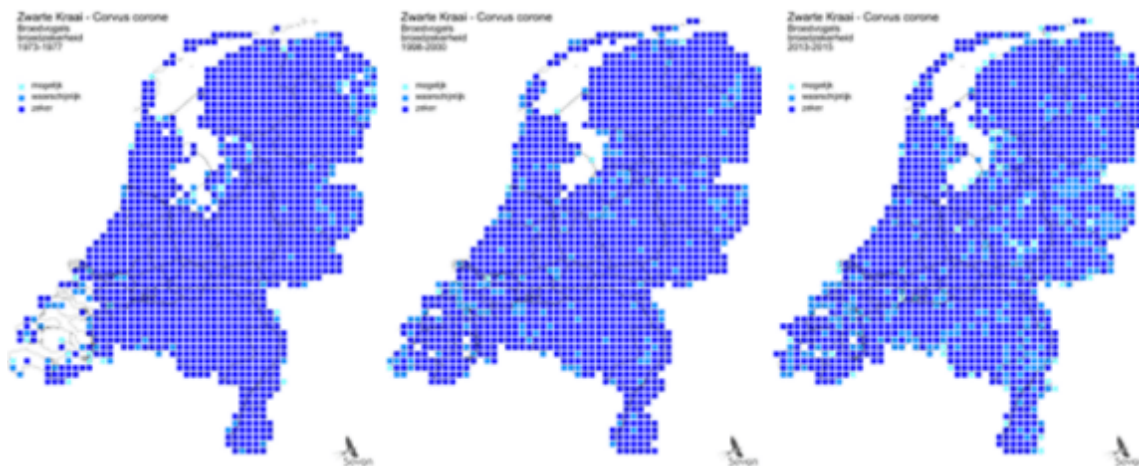
Hiermee wordt geduid op de buitengrens van het Nederlandse deel van het verspreidingsgebied. In de periode 1973-1977 is voor het eerst vlakdekkende informatie verzameld over de verspreiding van de zwarte kraai als broedvogel, die bij deze standvogel dus overeenkomt met de verspreiding in de andere seizoenen. Heel Nederland maakte toen deel uit van het verspreidingsgebied, wat (vanzelfsprekend) ook betekent dat het verspreidingsgebied ten opzichte van perioden daarvoor niet kleiner is geworden. De omvang van het verspreidingsgebied is op grond van de atlasperioden in 1998-2000 (Sovon Vogelonderzoek 2002) en 2013-2015 (Sovon 2018) niet veranderd. Op grond van een stabiel verspreidingsgebied wordt dit aspect als gunstig beoordeeld.

Element 2. Populatie

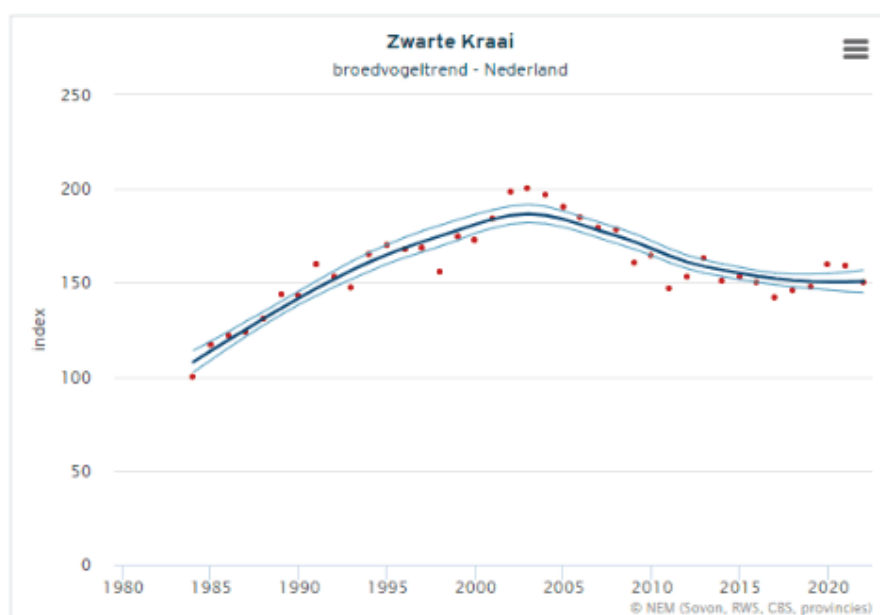
De populatietrend in de periode 1984-heden (figuur 49) duidt op een stabiele populatie met (sinds 1990) een gemiddelde jaarlijkse toename van 0,1%. De populatieomvang is sinds 1980 toegenomen van ca. 40.000 paren naar ca. 70.000 paren, waarbij de toename vooral in de jaren tachtig plaatsvond. Op grond van de stabiele lange termijntrend waarbij de huidige aantallen op een hoger niveau liggen dan rond de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (1980), vormt de periode rond 1980 de gunstige referentie en wordt het aspect populatie beoordeeld als gunstig.

Element 3. Leefgebied

De omvang van het potentiële leefgebied (hier: broedgebied) van de zwarte kraai komt overeen met bezet leefgebied. Deze soort komt immers algemeen en wijdverbreid voor. Het is niet aannemelijk dat er op enige schaal geschikt leefgebied aanwezig is waar geen zwarte kraaien broeden. Een gedetailleerde vergelijking is mogelijk tussen de laatste twee atlasperioden, waarin de verspreiding als broedvogel voldoende gedetailleerd in kaart is gebracht (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002, Sovon 2018). De verschilkaart (figuur 48) laat weliswaar zien dat er gebieden zijn met een afname, met name de Veluwe, maar dat daar gebieden met een toename tegenover staan. De leefgebieden waar een toename plaatsvond zijn vooral te vinden in Flevoland en het zuidelijke zeeleigebied. Per saldo zijn er geen negatieve ontwikkelingen in de omvang en de kwaliteit van het leefgebied waarmee dit aspect als gunstig wordt beoordeeld.

Figuur 47 De aanwezigheid per uurhok (5x5km) in de atlasperioden 1973-1977 (Teixeira 1979), 1998-2000 (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002) en 2013-15 (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018). Ook de broedzekerheidsklasse is weergegeven (zeker, waarschijnlijk, mogelijk broedend). Aan het grotere percentage uurhokken waar de soort in 2013-2015 'waarschijnlijk' broedde kan geen grote betekenis worden toegedicht. De categorie 'zeker broedend' is bij het laatste atlasproject strikter geïnterpreteerd (Sovon 2018).

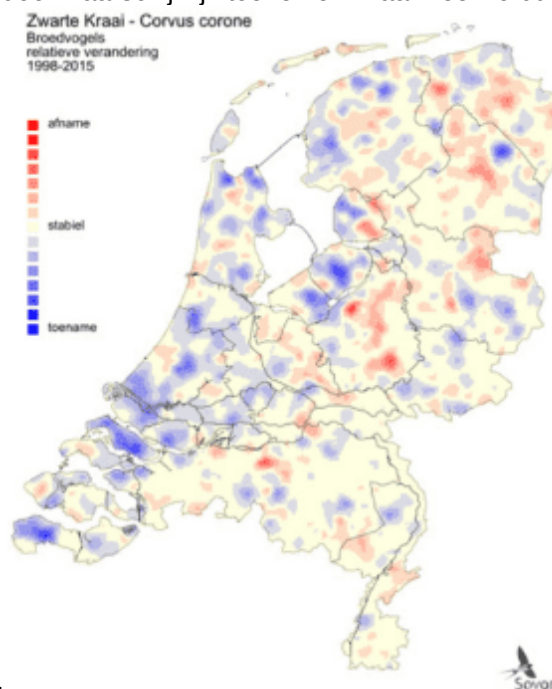

Figuur 48 Broedvogeltrend van de zwarte kraai vanaf 1984: weergegeven is de jaarlijkse index van de zwarte Kraai op basis van het Meetnet Broedvogels (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en 95% betrouwbaarheidsinterval. Bron: NEM (Sovon, CBS, Provincies, Rijkswaterstaat)

Element 4. Toekomstperspectief

De korte termijntrend duidt op een matige afname van gemiddeld 0,6% per jaar. Als deze ontwikkeling ook in de komende twaalf jaar zou doorzetten dan komt de soort daarmee niet zonder meer in een (matig) ongunstige staat van instandhouding. De populatie heeft in de jaren tachtig een dusdanig sterke groei doorgemaakt, dat deze zich op een veilig populatieniveau bevindt. Ook bij een geringe afname blijft de populatieomvang boven die van rond de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn. Ofwel de gunstige referentie. Onder verwijzing naar de aspecten toekomstperspectief in deze paragraaf is het overigens twijfelachtig in hoeverre de huidige lichte populatieafname doorzet. De zwarte Kraai geldt als generalist die alleen grote bosgebieden zoals de Veluwe mijdt en het talrijkst is in allerlei randzones waaronder ruim opgezette nieuwbouwwijken en bedrijventerreinen (Schoppers 2017). Gelet op de te verwachten toename van de bebouwing (CPB/PBL 2015) zal de omvang en kwaliteit

van het leefgebied van de zwarte Kraai daardoor waarschijnlijk toenemen. Daarmee wordt het aspect

Toekomstperspectief als gunstig beoordeeld

Figuur 49 Broedgebieden waar zwarte kraaien zijn toegenomen (blauw) of afgenomen (rood), zie legenda. Het gaat hier om de verandering in relatieve dichtheid (veranderingen in presentie in de laatste ten opzichte van de voorlaatste atlasperiode) In het overige gebied (geel) zijn er geen duidelijke ontwikkelingen (bron: Sovon 2018).

7.5 Staat van instandhouding - Groningen

De staat van instandhouding van de zwarte kraai in Groningen wordt beoordeeld als **gunstig**.

De beoordeling wordt hierna nader toegelicht voor de vier relevante aspecten.

Beoordeling Staat van Instandhouding van de zwarte kraai in Groningen				
Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomstperspectief	Totaal
gunstig	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig

Figuur 50 Beoordeling van de staat van instandhouding van de zwarte kraai in Groningen. Bron: Sovon

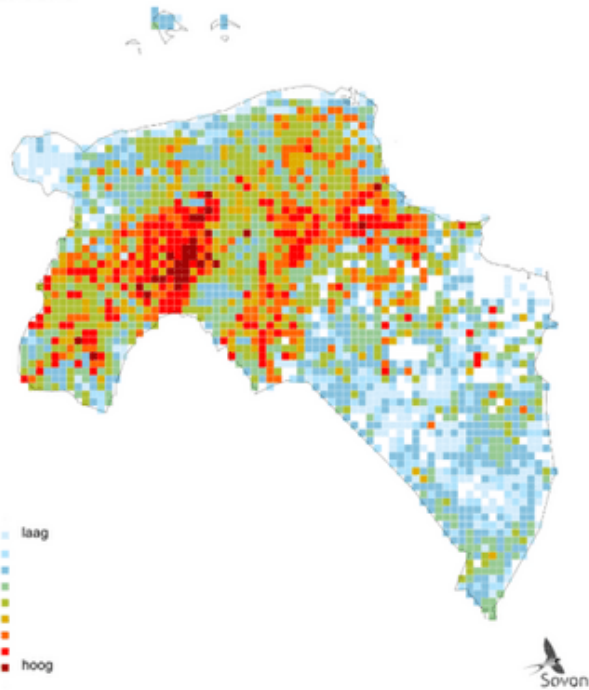
Element 1. Verspreiding

In het zuidoosten van de provincie (Westerwolde, Veenkoloniën en Oldambt) is de zwarte kraai veel minder algemeen dan in de rest van de provincie (figuur 51-links).

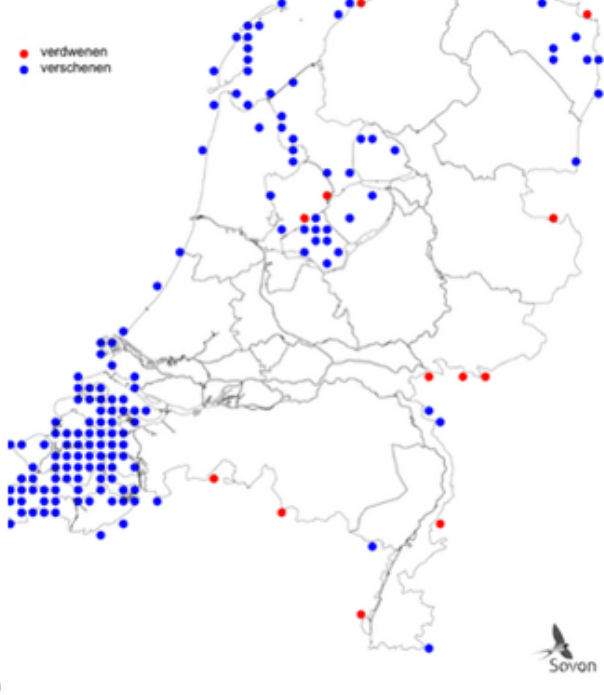
Bij verspreiding gaat het om het actuele verspreidingsgebied vergeleken met het verspreidingsgebied rond 1981. Volgens richtlijnen van de Europese Commissie dienen de Lidstaten de verspreiding per 10x10 km-hok te bepalen (DG Environment 2017a).

Gezien de beschikbaarheid van landelijke vogelatlassen met kaarten op basis van 5x5 km-hokken uit de perioden 19173-1977 en 2013-2015 zijn de kaartbeelden vergeleken van die twee periodes voor een benadering van de trend in verspreiding sinds 1981 (figuur 52 rechts). Het verdwijnen uit een blokje van vier (twee bij twee) 5x5 km-hokken zou betekenen dat de zwarte kraai uit een 10x10 km-hok is verdwenen. Dit heeft zich niet voorgedaan. Op grond van bovenstaande is dit aspect als gunstig te beschouwen.

Zwarte Kraai - *Corvus corone*
Broedvogels
dichtheid
2013-2015

Zwarte Kraai - *Corvus corone*
Broedvogels
verandering
1973-2015

Figuur 51 Links de verspreiding van de zwarte kraai in Groningen en rechts de overzichtskaart van de verandering in verspreiding van de zwarte kraai tussen 1973-1977 en 2013-2015 (Bron: Sovon)

Toekomstperspectief

Zwarte kraaien broeden tegenwoordig in vrijwel ieder 10x10 km-hok in Nederland en is zijn geen reden om aan te nemen dat dit niet zo zal blijven.

Conclusie verspreiding: gezien het voorgaande is het element verspreiding voor Groningen als **gunstig** te beschouwen.

Element 2. Populatie?

Aantalsontwikkeling van de zwarte kraai in Groningen

Element 2 (populatie-dynamische gegevens) wordt afgemeten aan omvang en aantalstrend van de populatie.

Ontwikkeling

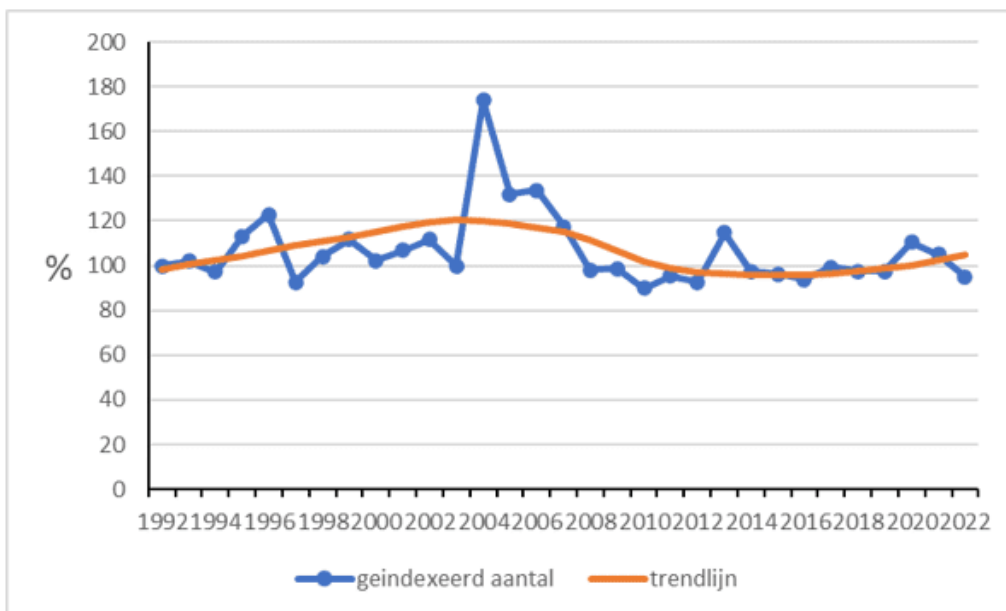
Hier gaat het om de lange termijntrend van de populatie zwarte kraaien. Sinds begin jaren tachtig is de zwarte kraai als broedvogel in Nederland toegenomen. De broedpopulatie in Groningen is sinds 1992 stabiel.

De aantalsontwikkeling in Groningen in de jaren tachtig is niet bekend, maar Van den Brink e.a. (1992) achten het waarschijnlijk dat de zwarte kraai in de jaren tachtig in Groningen is toegenomen. Zeer waarschijnlijk is er in Groningen geen sprake van afname sinds 1981.

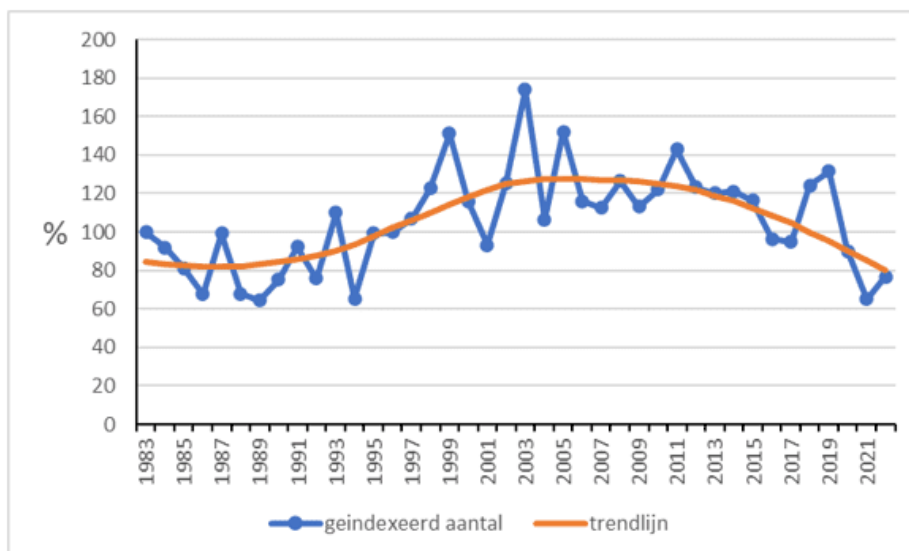
Toekomstperspectief

In Groningen is de broedpopulatie in de laatste twaalf jaar stabiel. Er is geen reden om aan te nemen dat dit de komende jaren zal veranderen in een negatieve trend.

Conclusie populatie: gezien het voorgaande is het element populatie voor Groningen als gunstig te beschouwen.

Figuur 52 Geïndexeerde trend van de zwarte kraai als broedvogel in Groningen 1992-2022 (1992 op 100% gesteld)
Bron: Sovon

Figuur 53 Geïndexeerde trend van de winterpopulatie van de zwarte kraai in Groningen 1983-2022 (1983 op 100% gesteld) Bron: Sovon

Ontwikkeling

Hier gaat het om de lange termijntrend 1981 – 2021 van de populatie zwarte kraaien in Groningen. Sinds begin jaren tachtig is de zwarte kraai als broedvogel in Nederland met 0,5% per jaar afgenomen, maar in Groningen iets toegenomen. Zie figuren 53 en 54 tezamen.

Toekomstperspectief

Ook als de lichte afname als broedvogel van de laatste twaalf jaar zou doorzetten, zal de komende twaalf jaar het aantal in Nederland broedende zwarte kraaien niet zakken onder het niveau van het begin van de jaren tachtig (zie de trendlijn in figuur 55).

Conclusie populatie: gezien het voorgaande is hiermee het aspect populatie voor Groningen als gunstig te beschouwen.

Element 3. Leefgebied

Element 3 (in termen van het Besluit kwaliteit leefomgeving 'habitat') is het leefgebied, inclusief alle condities die een soort tijdens zijn levensloop en seizoenscyclus nodig heeft (DG Environment 2017b).

Ontwikkeling

Het leefgebied van de zwarte kraai in Nederland is voldoende groot en van voldoende kwaliteit om de populatie op lange termijn in stand te houden. Dat geldt ook voor Groningen.

Toekomstperspectief

Naar verwachting blijft leefgebied van de zwarte kraai de komende twaalf jaar in Nederland voldoende groot en van voldoende kwaliteit om de populatie op lange termijn in stand te houden. Dat geldt ook voor Groningen.

Conclusie leefgebied: gezien het voorgaande is het element leefgebied voor Groningen als gunstig te beschouwen.

Totaalbeoordeling

Alle vier elementen voor Groningen zijn als gunstig te beschouwen en daarmee is de totaalbeoordeling **gunstig**.

7.6 Gevoerd beheer afgelopen periode

Op grond van de landelijke vrijstelling en het Faunabeheerplan 2019-2024 zijn in Groningen per jaar gemiddeld ca.3.300 zwarte kraaien gedood. Het afschot was in alle WBE's in Groningen.

jaar	2019	2020	2021	2022	2023
afschot	4.128	3.901	3.106	2.088	3.335

Figuur 54 Overzicht van afschot van zwarte kraaien in Groningen in de periode 2019 t/m 2023 (Bron: FRS)

7.7 Schadehistorie en effectiviteit

Met de komst van schade door roeken vanaf 2020 en daarmee samenhangend de aanvragen voor tegemoetkoming faunaschade door roeken komt ook de schade van zwarte kraaien in beeld. Zie figuur 55.

Vaak zijn het roeken, zwarte kraaien en kauwen die tezamen schade veroorzaken en komt dit tot uitdrukking in de taxaties in opdracht van BIJ12.

De getaxeerde schade door zwarte kraaien (en kauwen) komt op grond van de beleidsregels van de provincie Groningen niet voor een tegemoetkoming faunaschade in aanmerking omdat de soorten landelijk zijn vrijgesteld.

Mede gelet op de mate van schadebestrijding is het zeer aannemelijk dat de schade door zwarte kraaien in Groningen beperkt is gebleven.

Rijlabels	2022	2023
Bellingwedde	3.854	707
Bierum e.o.	1.661	59
Duurswold e.o.	7.336	14
Eemsmond	791	5.442
Fivelgo	2.055	2.096
Grootegast e.o.	560	0
Hunsingo	6.425	3.838
Meeden e.o.	11.152	1.923
Meedhuizen e.o.	3.087	680
Noord-West Groningen	2.812	16.964
Oude Veenkoloniën	6.061	2.182
Stadskanaal e.o.	0	3.775
Westerkwartier	578	774
Westerwolde	0	1.590
Totaal	46.371	40.044

Figuur 55 getaxeerde schade door zwarte kraaien in Groningen Bron: BIJ12

7.8 Bescherming kwetsbare landbouwgewassen

Zwarte kraaien (kraaiachtigen) kunnen op allerlei manieren schade veroorzaken in de landbouw. In de zaai- en kiemperiode gaat het om pik- en krabschade aan zaaibedden en kiemplantjes. Daarnaast treedt vraat op aan vele soorten afrijpend fruit, akkerbouwgewassen, vollegrondsgroenten en overige teeltvormen. Ook kan schade aan boomteelten ontstaan doordat kraaiachtigen takken afbreken of stekken en kiemplanten uit zaaibedden uittrekken. Ze vreten ook van kuilvoer en pikken gaten in de afsluitende folie waardoor broei ontstaat. Incidenteel ontstaat vraatschade aan voer bij eenden- en nertsenfokkerijen en predatie van jonge eenden en kuikens (bron: BIJ12).

Op basis van de algemene aanwezigheid van zwarte kraaien in Groningen en het gedrag van zwarte kraaien is het zeer aannemelijk dat voor het komende Faunabeheerplanperiode 2024-2029 (dreigende) schade door zwarte kraaien is te voorzien.

De grondgebruiker is verantwoordelijk voor het voorkomen en beperken van de faunaschade.

Escalatieladder met betrekking tot voorkomen of beperken van schade aan kwetsbare landbouwgewassen door zwarte kraaien

Inzet van preventieve middelen en methoden voor weren, verjagen en bejaging³⁷ is vooral van belang tijdens de meest kwetsbare perioden van het gewas (pas ingezaaide en kiemende granen en mais). Bij12 Faunazaken heeft voor schadeveroorzakende diersoorten een Faunaschade Preventiekit³⁸ opgesteld. In de preventiekit wordt per diersoort, per gewas en per periode aangegeven welke preventieve maatregelen het meest effectief zijn.

Op de website van BIJ12, bij de uitleg van de preventiekit, wordt ook aangegeven dat de preventieve maatregelen slechts gedurende een korte periode werken. Aanbevolen wordt om verschillende preventieve (werende) middelen af te wisselen en te combineren met persoonlijke verjaging en bejaging ter voorkoming van gewinning en ter verhoging van de effectiviteit van weren en verjagen. Dit komt overeen met het rapport “Overzicht onderzoek schadesoorten in Nederland en leidraad beoordeling onderzoek wildschade” (Buij et al 2018)³⁹ waarin wordt geconstateerd dat met name actief verjagen, zeker als het gaat om gecombineerde verjaagacties, effect hebben, maar dat er na verloop van tijd gewinning lijkt op te treden. In dat verband legt dit rapport een verband met een

³⁷ Noot, met bejagen wordt hier bedoeld: verjagen met aan verjagen ondersteunend afschot

³⁸ <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/schade-voorkomen/>

³⁹ <http://edepot.wur.nl/453180>

(verhoogde) effectiviteit van verjagen, indien ook gecombineerd wordt met verjagen met ondersteunend afschot.

In de BIJ12 preventiekit Kraaiachtigen⁴⁰ worden preventieve maatregelen genoemd om zwarte kraaien te weren van gewaspercelen. De preventieve maatregelen (visueel en/of akoestisch) hebben vaak slechts kortdurend het gewenste effect. Net als veel andere soorten wennen ook zwarte kraaien aan deze middelen als blijkt dat er geen werkelijke dreiging van uitgaat. De preventieve maatregelen kunnen niet voorkomen dat grote groepen zwarte kraaien invallen op percelen met kwetsbare gewassen en veel schade veroorzaken.

7.9 Bescherming fauna (boerenlandvogels)

Bescherming boerenlandvogels.

Van zwarte kraaien is bekend dat zij boerenlandvogels prederen⁴¹. Het kan zowel gaan om predatie van nesten, als predatie van kuikens. Daarnaast kan aanwezigheid van zwarte kraaien in een broedgebied van boerenlandvogels tot onrust onder oudervogels en kuikens leiden, wat er uiteindelijk weer toe kan leiden dat de overlevingskansen van kuikens afnemen, omdat door de onrust minder gevoerd wordt.

Veel boerenlandvogels zijn de afgelopen decennia sterk in aantal afgenomen. Kenmerkende boerenlandvogels zijn grutto, kievit, scholekster, tureluur, wulp en graspieper. Door de gestage achteruitgang verkeren veel boerenlandvogels in een matig ongunstige tot zeer ongunstige staat van instandhouding.

De achteruitgang houdt voor een belangrijk deel verband met veranderingen die de afgelopen decennia hebben plaatsgevonden in de inrichting en (agrarisch) gebruik van het landelijk gebied. Daarnaast speelt ook predatie - ook in de provincie Groningen - een rol bij de achteruitgang (zie ook Teunissen et al, 2020; Sovon-rapport 2020/41). Veel predatoren die van oudsher werden bestreden, zijn de afgelopen decennia weer in aantal toegenomen, wat de predatiedruk heeft verhoogd. Gecombineerd met de veranderingen in het landelijk gebied, vormt dit een zeer ongunstige situatie voor de boerenlandvogels.

In Groningen, met name in de gebieden in de beide actieplannen, vindt actief nest- en kuikenbescherming plaats van kwetsbare bodembroeders tegen landbouwwerkzaamheden (zoals bijv.: uitgestelde maai- en weidedatum of nestmarkering). Daarnaast zijn en worden veranderingen in de boerenlandvogelgebieden aangebracht ten aanzien van het gebruik en de inrichting van deze gebieden, zoals bijvoorbeeld: het verhogen van het aandeel kruidenrijke weilanden, terugbrengen extensieve beweiding, verwijderen nestbomen, opruimen van takkenbossen en maaibeheer verbeteren/aanpassen. Ook het (plaatselijk) verhogen van het waterpeil wordt in veel gebieden toegepast.

Het voorkomen van schade aan boerenlandvogelpopulaties was een reden voor de minister om de zwarte kraai op de landelijke vrijstellingslijst te plaatsen⁴². In de Nota van toelichting op het Besluit natuurbescherming (Wet natuurbescherming) (blz. 42) staat dat de zwarte kraai op de landelijke vrijstellingslijst geplaatst is mede vanwege het veroorzaken van schade aan fauna door predatie van kuikens en jonge vogels⁴³.

⁴⁰ <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/schade-voorkomen/module-kraaiachtigen/>

⁴¹ Sovon 2020/41 Predatieproblematiek bij weidevogels - <https://stats.sovon.nl/pub/publicatie/20576>

⁴² Zie de toelichting op artikel 3.1 in paragraaf 3.1 van de Toelichting Regeling natuurbescherming: "Bij de aanwijzing van voor de landelijke vrijstelling in aanmerking komende dieren in het Besluit natuurbescherming is getoetst of is voldaan aan het wettelijke vereiste dat het moet gaan om dieren van soorten die landelijk schade veroorzaken."

⁴³ Nota van toelichting op: "16060022 ontwerp Nota van toelichting Besluit natuurbescherming" van 13 mei 2016

In het Sovon rapport Boerenland Vogelbalans 2020⁴⁴ wordt aangegeven dat de belangrijkste verliesoorzaak van nesten van boerenlandvogels in 2019 predatie was. Met als opmerking dat op percelen waar nesten worden beschermd tegen landbouwwerkzaamheden predatie vrijwel altijd de belangrijkste oorzaak van nestverlies is.

7.9.1 Actieplan Weidevogels Groningen

Het actieplan Weidevogels Groningen⁴⁵ is in 2018 opgesteld. Het is een gezamenlijke uitgave van twaalf Groningse en landelijke organisaties die hiermee hebben aangegeven gezamenlijk in te zetten op maatregelen voor het herstel van de weidevogelpopulaties in Groningen. Het manifest dat aan dit actieplan voorafging, koos 2.000 gruttobroedparen in 2027 als doelstelling. De recente gebiedsverkenningen wijzen uit dat dit haalbaar lijkt: dit betekent een groei van 30% in de kerngebieden en minimaal stabilisatie daarbuiten.

Door de Provinciale Staten van Groningen is aangegeven dat dit actieplan wordt onderschreven en dat het Actieplan uitgevoerd dient te worden⁴⁶.

7.9.2 Actieplan Akkervogels Groningen

Zomer 2021 ondertekenden zestien partijen het Akkervogelmanifest Groningen 2021. Een half jaar gevolgd door het Actieplan Akkervogels Groningen. Het plan bevat een veelheid aan acties, maar centraal staat een omslag naar vitale akkervogellandschappen, een integrale benadering die noodzaakt tot een brede blik op beheer en inrichting.

7.10 Doel, Reikwijdte en periode

Het doel van het doden met het geweer van zwarte kraaien op basis van de landelijke vrijstelling is het verminderen van schade veroorzaakt door lokaal aanwezige zwarte kraaien in en rondom de boerenlandvogelgebieden tijdens het broedseizoen en kuikenfase van de weidevogels.

Dit betreft de gebieden in Groningen waar, onder de vlag van Boerennatuur Groningen West, Midden en Oost, maatregelen worden toegepast voor de bescherming van boerenlandvogels. Dit zijn in ieder geval de gebieden die voorkomen op de kaarten in de beide actieplannen. Zie de Kaartbijlage. In de hele provincie Groningen komen echter kwetsbare bodembroeders voor.

7.11 Te verwachten effect

Door het gebruik van de landelijke vrijstelling wordt naast verjagen en aan verjagen ondersteunend afschot met het geweer weidevogels beter beschermd tegen predatie door zwarte kraaien.

7.12 Escalatieladder met betrekking tot bescherming van weidevogels.

BoerenNatuur Groningen-West, Groningen-Midden en Groningen-Oost hebben allerlei maatregelen genomen voor de bescherming van de weide- en akkervogels. In betreffende gebieden zijn dit o.a. de volgende maatregelen: biotoopverslechtering voor predatoren, aanleggen plas-dras situaties, uitgestelde maaidatum, nesten van de wulp afgezet met schrikdraad, wilgen en struiken gesnoeid/verwijderd, riet geklepeld, een goede samenwerking/afstemming met de boeren/grondeigenaren, het gecoördineerd plannen van grondbewerkingen, inzet wildredders bij het maaien, van binnen naar buiten maaien, alleen overdag maaien, kort voor het maaien de kuikens verjagen door middel van het plaatsen van bamboestokken met plastic zakken, verplaatsen van (kievit)legsels met mandjes bij bouwland bewerkingen, inzet van drones, inzet van beheerpakketten op percelen met uitgestelde bewerkingen, inrichten kuikenland en toepassen mozaïek-beheer.

⁴⁴ Sovon, Boerenland vogelbalans 2020

⁴⁵ <https://boerennatuurgroningenwest.nl/actieplan-weidevogels/>

⁴⁶ Motie Groen Links en PvdA: Meewerken aan Actieplan weidevogels PS vergadering 3 oktober 2018

Buiten de gebieden zoals opgenomen in de actieplannen zijn diverse projecten voor bescherming van kwetsbare bodembroeders, zoals bijvoorbeeld patrijzen projecten in Westerwolde.

7.13 Gewenste stand, periode 2019-2024

De gewenste stand van de zwarte kraai in Groningen voor de komende beheerplanperiode (2024-2029) is eigenlijk een beleidsmatige afweging. De staat van instandhouding is niet in het geding, deze is gunstig. Met voortzetting van het huidige beheer en schadebestrijding ligt een verslechtering van de staat van instandhouding van de zwarte kraai niet in de rede. Het continueren van het afschot op grond van de landelijke vrijstelling (nu vergunningvrijgestelde soorten) leidt niet tot een verslechtering van de staat van instandhouding van de zwarte kraai in Groningen.

Met bovenstaande conclusie is de gewenste stand van de zwarte kraai een afweging van de mate van bescherming van de vos als beschermde diersoort versus de maximaal aanvaardbare schade aan landbouwgewassen en aan de fauna (lees kwetsbare bodembroeders).

7.14 Conclusie

- Dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat, zoals Artikel 7.8a en Artikel 8.74j Bkl en Artikelen 11.44 Bal voorschrijft, om te voorkomen dat zwarte kraaien belangrijke schade veroorzaken aan kwetsbare landbouwgewassen in de hele provincie Groningen.
- Zonder ondersteunend afschot treedt er bij zwarte kraaien een gewenning op met betrekking tot de inzet van preventieve middelen en methoden
- Dat de combinatie van weren, verjagen en aan verjagen ondersteunend afschot van zwarte kraaien op grond van de landelijke vrijstelling nodig is voor het voorkomen en/of beperken van schade aan kwetsbare landbouwgewassen in de hele provincie Groningen.
- Dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat, zoals Artikel 7.8a en Artikel 8.74j Bkl en Artikelen 11.44 Bal voorschrijft, om te voorkomen dat zwarte kraaien belangrijke schade veroorzaken aan kwetsbare bodembroeders (ei- en kuikenfase) in de hele provincie Groningen.
- Zonder ondersteunend afschot treedt er bij zwarte kraaien een gewenning op met betrekking tot de inzet van preventieve middelen en methoden
- Dat de combinatie van weren, verjagen en aan verjagen ondersteunend afschot van zwarte kraaien op grond van de landelijke vrijstelling nodig is voor het voorkomen en/of beperken van schade aan kwetsbare bodembroeders in de hele provincie Groningen.

7.15 Schadebestrijding 2024-2029

Voor de duur van het Faunabeheerplan 2024-2029 kunnen grondgebruikers in het hele werkgebied van de FBE Groningen gebruik maken van schadebestrijding van zwarte kraaien op grond van de vergunningvrije soorten als bedoeld in art. 8.74j en art. 11.42 t/m 11.44 Bal. Met als doel door zwarte kraaien veroorzaakte belangrijke schade aan o.a. gewassen en/of fauna (boerenlandvogels) te voorkomen en/of te beperken.

8 LITERATUURLIJST

- Bastmeijer 2018 - Onderzoek naar de betekenis van 'de gunstige staat van instandhouding', met name in het kader van de beoordeling van ontheffingsaanvragen onder de Wet natuurbescherming. Zie ook de Toelichting op de Wijziging van de Regeling Natuurbescherming d.d. 22 juni 2022 (Staatscourant 2022, nr. 19875).
- Beintema *et al.* 1995 - Beintema, A.; Moedt, O.; Ellinger, D. Ecologische atlas van de Nederlandse weidevogels
- Boekema, E. 2017. Vogels in Groningen. Vereniging Avifauna Groningen.
- Bij12, Faunaschade Preventie Kit - <https://www.bij12.nl/>
- BIJ12 preventiekit Kraaiachtigen - <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/schade-voorkomen/module-kraaiachtigen/>
- Bijlsma *et al.* 2019 - Bijlsma R.j., Agrillo E, Attore F, Boitani L., Brunner A., Evans P., Foppen R., Gubbay S., Janssen J.A.M., van Kleunen A., Langhout W., Noordhuis R., Pacifici M., Ramirez I., Rondinini C., van Roomen M., Siepel H. & Winter H.V. 2019. Defining and applying the concept of Favourable Reference Values for species and habitats under the EU Birds and Habitats Directives; Technical report. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Report 2928.
- Bijlsma *et al.* 2001 - Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- Broekhuizen *et al.*, 1992 - Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (redactie), 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- Broekhuizen *et al.*, 2016 - Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters & J.C. Buys (redactie), 2016. Atlas van de Nederlandse zoogdieren
- Buij *et al.* 2018 - *Overzicht onderzoek schadesoorten in Nederland en leidraad beoordeling onderzoek wildschade*
- Draycott, R.A.H., A.N. Hoodless, M.I.A. Woodburn & R.B. Sage 2008. Nest predation of Common Pheasants *Phasianus colchicus*. *Ibis* 150 (1): 37–44.
- Dekker en Van Norren, 2021 - Achteruitgang van haas en konijn sinds 1950, Oorzaken en beschermingsmogelijkheden. Rapport 2020.24. Zoogdierversamenwerking
- DG Environment 2017a, 2017b - Artikel 18 Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009
- Grant, M.C., C. Orsman, J. Easton, C. Lodge, M. Smith, G. Thompson, S. Rodwell & N. Moore 1999. Breeding success and causes of breeding failure of curlew *Numenius arquata* in Northern Ireland. *Journal of Applied Ecology* 36: 59–74.
- Groninger Ganzenakkoord <https://groningen.faunabeheereenheid.com/wp-content/uploads/sites/2/2023/06/Ganzenakkoord-Groningen-2023-2029.pdf>
- Franklin, I.A. 1980. Evolutionary change in small populations. In: M.E. Soulé & B.A. Wilcox (red.). *Conservation Biology. An evolutionary-ecological perspective*: 135:149. Sinauer, Sunderland.
- Harmsel, R. ter, R.J. Bijlsma, E. van der Grift, N. Villing, M. van Eupen, L. Biersteker & S. Los, 2022. Staat van instandhouding haas en konijn. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Rapport 3153.
- Huysentruyt *et al.* 2009 - Huysentruyt F., Dochy O. & Casaer J. 2009. Duiven in een West-Vlaamse context. Deel 1: literatuuronderzoek en hypothesen. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2009 (INBO.R.2008.43).
- Jonge Poerink *et al.* 2020 - Rapportage onderzoek broedsucces en predatie Reitdiep Winsumermeeden
- Keller *et al.* 2020 - Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M., Kipson M., Milanese P., Martí D., Anton M., Klvaňová A., Kalyakin M.V., Bauer H.-G. & Foppen R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- Koffijberg, K. & V. de Boer 2023. Zomerganzen in de provincie Groningen in 2020 en 2021 (Sovon-rapport 2021/53). Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Koomen, F., 2018. Analyse Huidige Informatievoorziening Faunabeheer. Rapport BIJ12

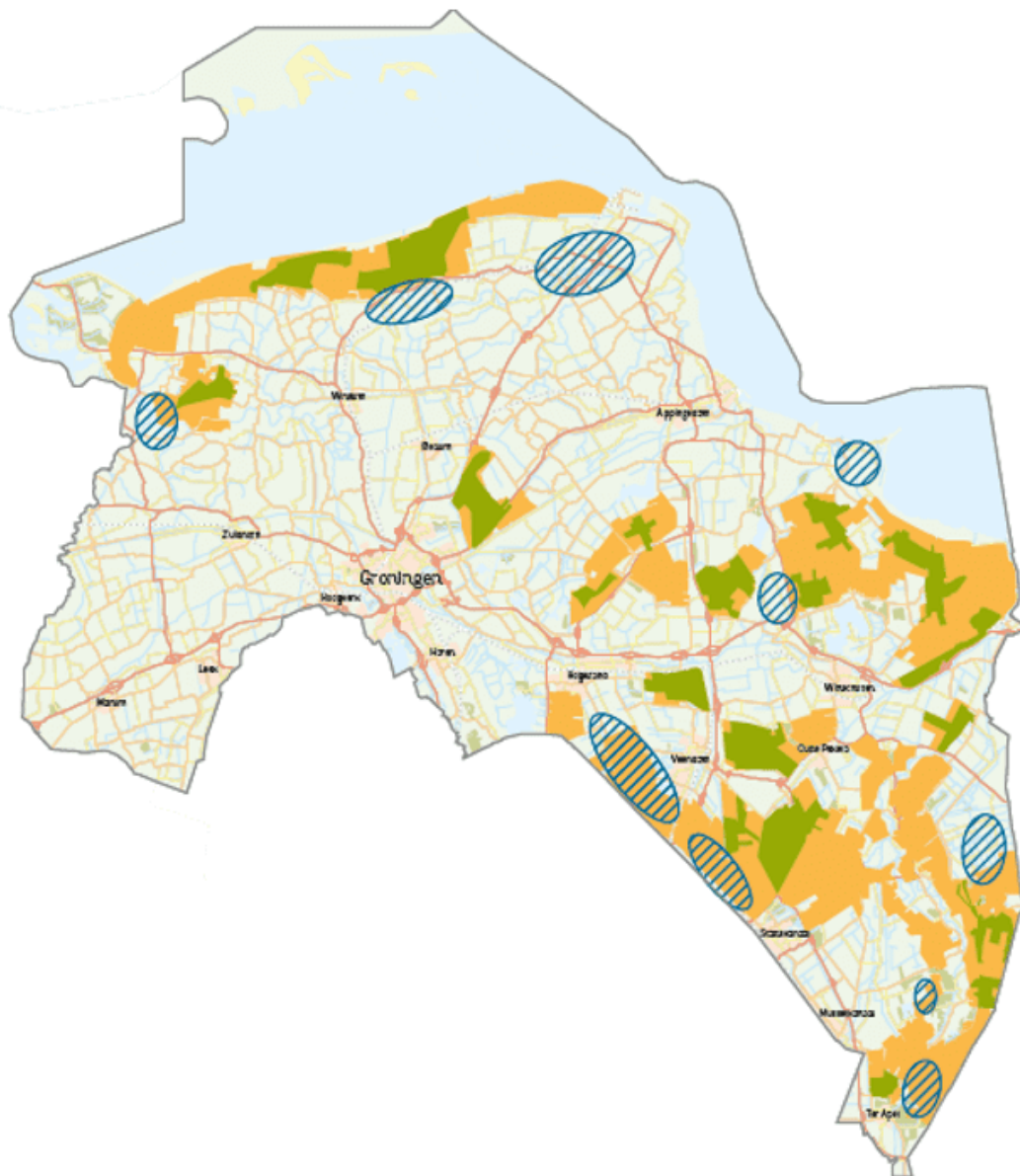
- Krüger & Sandkühler 2022 - Rote Liste der Brutvögel Niedersachsens und Bremens – 9. Fassung, Oktober 2021. – Inform.d. Naturschutz Niedersachs. 41 (2) (2/22): 111-174.
- Langgemach T. & J. Bellebaum 2005. Prädation und der Schutz bodenbrütender Vogelarten in Deutschland. Vogelwelt 126: 259–298.
- Mason, L.R., J. Smart & A.L. Drewitt 2017. Tracking day and night provides insights into the relative importance of different wader chick predators. Ibis 160 (1): 71-88.
- MacDonald & Bolton 2008 - Predation on wader nests in Europe
- Melman et al. 2020 - DLN_Overleving kievitkuikens op greppel plasdras
- Norren, E. van en J. Dekker, 2021. Achteruitgang van haas en konijn sinds 1950, Oorzaken en beschermingsmogelijkheden. Rapport 2020.24. Zoogdiervereeniging, Nijmegen.
- Nienhuis, J. 2000. Verwilderde ganzen in het Gorecht: komen er nog meer? De Grauwe Gors 28 (2): 49-56.
- Norren et al., 2020; basisrapport Rode Lijst Zoogdieren 2020 - Zoogdiervereeniging
- Oosterveld 2011 - Weidevogels en predatie: Een literatuuroverzicht. A&W rapport 1448. Altenburg & Wymenga Ecologisch Onderzoek, Feanwalden.
- Oosterveld et al 2017 - Oosterveld, E.B., J. Mulder, P. de Hoop & L. Davids 2017. Predatie en predatoren bij weidevogels in Noordwest-Overijssel (A&W-rapport 2236). A&W rapport 2236.
- Rickenbach, O., M.U. Gruebler, M. Schaub, A. Koller, B. Naef-Daenzer en L. Schifferli 2011. Exclusion of ground predators improves Northern Lapwing Vanellus vanellus chick survival. Ibis 153: 531-542.
- Salewski, V., A. Evers & L. Schmidt 2019. Wildkameras ermitteln Verlustursachen von Gelegen der Uferschnepfe (Limosa limosa). Natur und Landschaft 94 (2): 59-65.
- Schekkerman 2010 - Effect van nestbezoek en onderzoek op weidevogels_rap2010_01 Sovon
- Schoppers 2017. Ekster *Pica pica* en Zwarte Kraai *Corvus corone*. Pp. 93-98 in: Boele A. et al. Broedvogels in Nederland in 2015. Sovon, Nijmegen.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV
- Sovon: Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de landelijke vrijstellingslijst. Sovon-rapport 2022/37. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Sovon: Kerninformatie jachtsoorten per provincie.notitiennr. 2022.130d - Sovon - Provinciale Factsheets Houtduif
- Sovon Vogelonderzoek Nederland (2018). Vogelatlas van Nederland. Broedvogels.
- Sovon rapport Boerenland Vogelbalans 2020
- Sovon - Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de landelijke vrijstellingslijst. Sovon-rapport 2022/37. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Sovon - Kerninformatie jachtsoorten per provincie.notitiennr. 2022.130d – Houtduif
- Tapper, S. & N. Parsons, 1984. The changing status of the brown hare (*Lepus capensis* L.) in Britain. Mammal Review 14: 57–70
- Teixeira 1979 - Atlas van de Nederlandse broedvogelsatlas 1973 – 1977
- Teunissen W., Kampichler C., Majoor F., Roodbergen M. & Kleyheeg E. -Sovon rapportnr. 2020/41 - Predatieproblematiek bij weidevogels
- Teunissen et al, 2020 Sovon-rapport 2020/41 Predatieproblematiek bij weidevogels
- Teunissen 2018 - van der Wal J. & Teunissen W. 2018. Boerenlandvogels en predatie: een update van de huidige kennis. Sovon-rapport 2018/31. Sovon Vogelonderzoek Nederland
- Velde v.d. et al. 2020 - E. van der Velde, R. Kentie, T. Piersma, E. Rakhimberdiev & J.C.E.W. Hooijmeijer, 2020. De Grutto Monitor 2012-2019. Onderzoeksrapport Conservation Ecology Group, Groningen Institute for Evolutionary Life Sciences (GELIFES), Rijksuniversiteit Groningen.
- Virkkala & Lehikoinen 2017 Virkkala R. & Lehikoinen A. 2017. Birds on the move in the face of climate change: high species turnover in northern Europe. Ecology and evolution 7: 8201-8209.
- Voslamber, B. & K. Koffijberg 2017. Status van Grauwe Gans en Grote Canadese Gans in de provincie Groningen in het zomerhalfjaar (Sovon-rapport 2017/42). Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

- Voslamber, B. 2011. Canadese Ganzen in Groningen: herkomst ruiende vogels. De Grauwe Gors 39 (3): 128-134.

9 KAARTBIJLAGEN

Figuur 56 Kaartbijlage uit Actieplan Weidevogels Groningen

Figuur 57 Kaartbijlage uit Actieplan Akkervogels Groningen

Ligging van de huidige beheerclusters (groen) en indicatieve ligging van de nieuw beoogde beheerclusters (blauw gearceerd) tegen de achtergrond van het leefgebied 'open akker' in het Natuurbeheerplan 2021 (oranje)